

Arxivística

Els arxius de l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic. Onze segles d'història i cent anys de concentració de fons

Rafel Ginebra i Molins

Introducció

Catalunya és un dels països més rics pel que fa a documentació històrica conservada i aquesta riquesa esdevé excepcional dins el marc del món occidental si ens referim a documentació d'època medieval. A més, malgrat la condició tradicional de terra de pas i de frontera entre grans estats o grans imperis, llevat d'algunes excepcions, aquesta gran riquesa documental ha romàs majoritàriament in situ.

Entre aquests arxius, els principals corresponen a les institucions que, tenint continuïtat des d'època medieval, han conservat la documentació d'una forma natural. A causa de la discontinuïtat que va suposar la supressió de les jurisdiccions senyoriales al segle XIX, les principals institucions amb continuïtat multiseular són, d'una banda, el poder públic –entenen com a tal la màxima jurisdicció civil, representada pel poder comtal i després reial, amb la seva posterior continuació com a part de la monarquia hispànica– i, de l'altra, les institucions eclesiàstiques. Entre aquestes darreres, les principals generadores de documentació havien estat, per dimensions i funcions, els bisbats, les catedrals i els monestirs. Entre aquests, les circumstàncies històriques (desamortitzacions, decadència monàstica...) han fet que la continuïtat hagi afavorit la conservació dels fons episcopals i catedralicis.

Entre els arxius eclesiàstics catalans, i en concret entre els episcopals, destaca actualment l'Arxiu Episcopal de Vic, no només pel seu fons estrictament episcopal, que per altra banda va patir una parcial destrucció l'estiu del 1936, sinó especialment perquè ha aconseguit aglutinar al seu redós tota una sèrie de fons diversos, no només eclesiàstics, que han convertit aquest arxiu en un dels centres arxivístics més rics del país, especialment pel que fa a documentació històrica.

Atès que aquesta riquesa prové de la concentració de fons heterogenis molt notables, cada un en la seva categoria, el conjunt esdevé una agrupació de fons d'una notable complexitat.

1. El nucli principal. Arxiu Episcopal i Arxiu Capitular, de l'origen comú a la reunió

El nucli de l'arxiu, històricament i institucionalment parlant, el forma, lògicament, la documentació generada per la seu episcopal del bisbat de Vic, un dels principals de la Catalunya medieval, el qual, per bé que ara "només" abasta la comarca d'Osona, la major part de les del Ripollès, el Bages i l'Anoia i part de les de la Selva, el Vallès Oriental, el Vallès Occidental, el Berguedà i la Garrotxa, arribà a abastar fins a Sidamon, a pocs quilòmetres de Lleida.

En aquest sentit, es pot considerar que l'Arxiu Episcopal de Vic es comença a crear entorn del 881, en què s'inicia la reorganització de l'estructura eclesiàstica de la zona. Del 881 és el primer document propi,¹ i el mateix fet que s'hagi conservat fins ara suposa que ja des d'aquesta època hi havia una mínima organització destinada a guardar la documentació rellevant per al funcionament d'aquesta estructura.

En un principi, estaven units els fons del bisbe i els de la Catedral com a entitats centrals del bisbat, que inicialment funcionaven com una sola institució. No estaven discriminats, per tant, el que després seran els fons de la Catedral o del Capítol de canonges de la catedral, que conformaran l'Arxiu Capitular, i els fons propis del bisbe i de l'administració diocesana, que esdevindran l'Arxiu Episcopal en sentit estricte, anomenat sovint Arxiu de la Mensa Episcopal.

Si des de ben aviat hi hagué una voluntat de conservar la documentació i s'establí alguna forma d'estructura que reeixí a conservar-la, aquesta estructura des de ben aviat també adoptà un cert tipus d'organització o gestió arxivística, ja que alguns dels pergamins antics porten al dors anotacions dels segles XI-XII que reflecteixen ja una rudimentària classificació geogràfica.

Sembla que ha de ser arran de la reorganització administrativa del capítol l'any 1176² que es fa una nova divisió dels fons i que, sobretot, se separen ja de forma clara els fons documentals relacionats amb béns del Capítol, que constituïran l'Arxiu Capitular, i els fons documentals relacionats amb béns i drets del bisbe, que constituïran la Mensa Episcopal o Arxiu Episcopal en sentit estricte.

1.1 L'Arxiu Episcopal o Mensa Episcopal

Mensa Episcopal és la denominació que s'ha donat sovint al fons que és pròpiament l'Arxiu Episcopal de Vic, tant per tradició com per tal de diferenciar-lo de l'Arxiu Episcopal de Vic com a institució, que ha acabat agrupant tot un seguit de fons heterogenis. Ara, però, es tendeix a denominar a la totalitat Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic, com a nom propi distint de cada una de les parts que el componen i que engloba també

els fons bibliogràfics, per poder tornar a parlar amb propietat de l'Arxiu Episcopal de Vic com a fons.

L'Arxiu Episcopal conté documentació referent a l'actuació del bisbe (visites pastorals, ordenacions, correspondència...) i a la gestió dels béns i les rendes vinculats a la dignitat episcopal vigatana i a la seva jurisdicció tant civil com eclesiàstica (capbreus, plets, llevadors, estadístiques parroquials...).

A diferència del Capítol de canonges, que és un òrgan col·legial que implica un funcionament articulat a través de reunions que es concreten en acords i que cal recollir en uns registres o unes actes, la Mensa Episcopal és reflex d'una jurisdicció i autoritat virtualment unipersonal, sense debat ni consens, i no acaba generant sèries equiparables als llibres d'acords del Capítol que recullin aspectes del funcionament intern de la institució. Les actuacions o decisions del bisbe devien quedar recollides, com a molt, als registres de la cúria del vicariat, que més que les decisions devia recollir les actuacions que eren conseqüència de les decisions i disposicions del bisbe, però malauradament el fons de la cúria del vicariat és el que més va rebre en la destrucció dels fons episcopals del juny del 1936. Si la cúria de l'oficialat, que constituïa la cúria judicial del bisbat, s'ha conservat majoritàriament pel fet que ja des del segle XIV va quedar associada al Capítol, la cúria del vicariat general, cúria administrativa del bisbat, va seguir vinculada directament al bisbe i va seguir instal·lada en el context de la cúria diocesana i va seguir la mateixa sort, o pitjor, que l'arxiu episcopal de Vic o Mensa Episcopal, del qual sens dubte hauria pogut donar molta informació. Així, les fonts que tenim per seguir la història d'aquest fons són necessàriament indirectes.

Que des de ben aviat hi hagué una estructura vinculada a la gestió administrativa del bisbat destinada a la conservació de la documentació rellevant ho demostra el fet mateix de la conservació de documentació des del final del segle IX, que altrament no resultaria versemblant que s'hagués conservat. Com hem dit, el seu origen estaria en la pròpia restauració de la seu osonenca el 886 després d'uns anys de reestructuració, si bé al principi com a institució administrativa no es destria de la catedralícia. Com també hem dit, deu ser entorn del 1176 que se separen els documents relacionats amb béns i activitat del Capítol i els relacionats amb béns i activitat del bisbe i que adquireix entitat com a fons la Mensa Episcopal, ubicada probablement al mateix Palau Episcopal.

El 1315, en traspasar el bisbe Berenguer Saguàrdia al rei Jaume II la jurisdicció sobre la partida jussana de la ciutat de Vic, fins aleshores de domini episcopal,³ l'Arxiu Episcopal perd els documents originals relacionats amb aquesta jurisdicció civil del bisbe sobre la part baixa de Vic, que passen a l'Arxiu Reial, on consten ja el 1319,⁴ no sense extreure'n prèviament les corresponents còpies. És en aquesta època quan comencen sèries importants com la de visites pastorals.

Tant en aquesta època com en els segles següents, s'aniran creant seccions i sèries en anar-se creant noves administracions i funcions, tant

en l'àmbit episcopal com en l'àmbit del Capítol, però malauradament, com hem dit, en haver-se cremat bona part de l'Arxiu Episcopal, així com la cúria del vicariat, les dades de què podem disposar són ben escasses, sobretot en comparació amb altres fons que tractarem més endavant.

Probablement al principi del segle XIX, més o menys en la mateixa època en què, com veurem, el Capítol portà a terme l'ordenació i elaboració del registre dels seus pergamins antics, es degué iniciar l'elaboració del registre de pergamins de la Mensa Episcopal, que no fou acabat fins al principi d'aquest segle, entorn del 1920, pel canonge Casadevall o sota la seva direcció. Aquest registre recull notícia de 1.625 pergamins.

El 1899, l'inventari dels béns de la mitra fet en declarar-se la seu vacant pel trasllat a la seu barcelonina del fins aleshores bisbe de Vic, Josep Morgades, dedica un apartat a l'"Archivo de la Mensa Episcopal", descrivint-ne tant la seva ubicació com el seu mobiliari i la seva disposició amb una absoluta minuciositat, cosa que permet saber que el fons estava distribuït en cinc armaris que contenien les diferents sèries documentals, i al capdamunt dels armaris hi havia lligalls de documentació diversa.⁵

El successor del bisbe Morgades a la seu de Vic va ser el Dr. Josep Torras i Bages, per indicació del qual es va procedir a un arranjament i recatologació "definitiva" del fons de la Mensa Episcopal, procés que tanmateix no havia conclòs quan va morir aquest prelat el 1916. Així queda recollit en el nou inventari dels béns de la Mitra, pres arran de la seu vacant derivada de la seva defunció. En aquest inventari hi ha, com en l'anterior, un extens apartat específic dedicat a l'"Archivo de la Mensa Episcopal", en què es fa constar que "con motivo de procederse al arreglo y catalogación definitiva del mencionado archivo, según expresa voluntad del difunto Obispo D. Torras, ha variado en gran parte la disposición interior del mismo desde el último inventario de fecha diez y seis octubre de mil ochocientos noventa y nueve [...] en cuanto se refiere al lugar y signatura de una gran parte de los volúmenes custodiados en dicho archivo". L'inventari detalla la disposició en què està aleshores, començant per descriure la part ja tractada i passant després a descriure de nou els cinc armaris amb la documentació que hi queda.⁶

La catalogació iniciada sota l'episcopat de Torras i Bages va concloure segons sembla en els primers anys del pontificat següent, ja que el 1922 el bisbe té cura de recordar al Capítol que segons el Codi de Dret Canònic de 1918, article 383, s'ha de formar un catàleg de cada arxiu eclesialístic i que, per tant, el capítol ha d'elaborar un catàleg del seu arxiu.⁷ És possible que el comentari no els l'hagués fet abans perquè el que havia de portar a terme la catalogació de l'Arxiu Capitular, l'arxiver capitular, el canonge Casadevall, era alhora arxiver episcopal i és possible que fins aleshores s'hagués dedicat a concloure la descripció de l'arxiu de la Mensa iniciada sota Torras i Bages.

Sigui com sigui, aquesta descripció iniciada pel bisbe Torras i conclòsa posteriorment és la que ha perdurat fins a l'actualitat i és la que s'està

procedint a revisar dins el Projecte de Reorganització i Informatització que porta a terme l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona, tant per comprovar i completar la validesa de la descripció com per revisar les alteracions que l'ús, i sobretot la parcial destrucció del juliol del 1936, han provocat en la integritat, l'estat i l'ordre del fons.

Acabem de dir que el 1922 l'arxiver capitular era alhora l'episcopal. Efectivament, el 1918, i es pot dir que després de més de set segles de separació del fons capitular i el fons episcopal, el canonge Ramon Casadevall (Vic, 1877-1942) reuneix sota el seu càrrec l'Arxiu Capitular i l'Arxiu Episcopal. L'any anterior, en quedar vacant una canongia arran de la promoció del canonge Tomàs Serra Güell a la dignitat de xantre, per acord entre el Capítol i el bisbe es busca quina càrrega s'imposarà a la canongia que ha quedat vacant, i es decideix atribuir-hi el càrrec d'arxiver dels arxius eclesiàstics de la ciutat;⁸ així, quan a final d'any es convoca l'oposició de la canongia vacant, s'hi atribueixen de manera formal i explícita els càrrecs d'arxiver episcopal i capitular. Així consta en l'edecte de convocatòria de la plaça:

"Nos, D.D. Francisco Muñoz e Izquierdo, por la gracia de Diós y de la Santa Sede Apostólica Obispo de Vich.

Hacemos saber: Que por promoción del M. I. Sr. Lic. D. Tomás Serra y Güell a la Dignidad de Chantre se halla vacante en Nuestra Santa Iglesia Catedral Basílica una Canonjía, cuya provisión corresponde a la Corona, previa oposición, de conformidad al R. D. concordado de 6 de Diciembre de 1888, y a la cual, oído el parecer de Nuestro Ilmo. Cabildo, hemos determinado imponer el cargo especial de Archivero Episcopal y Capitular [...]."⁹

A l'oposició s'hi presenten Joan Quintana i Camps i Ramon Casadevall i Masramon. La prova constava, segons s'especifica a l'edecte de convocatòria signat el 22 de desembre de 1917, d'una dissertació en llatí d'una hora de durada, un sermó d'una hora sobre un punt dels Evangelis i també, com a matèria pròpia de l'atribució del càrrec d'arxiver, d'un tercer exercici, aquest escrit, en què l'aspirant havia de "contestar por escrito, dentro del término de cuatro horas, sin libros ni apuntes de ningún género, al cuestionario sobre materias concernientes a la carga especial impuesta, que les presentará el Tribunal Censor, y copiar un documento de archivo, que se les entregará en el mismo acto, haciendo sobre él las aplicaciones históricas pertinentes."¹⁰

El 15 de febrer, a les oposicions s'hi presenten, com hem dit, Joan Quintana i Camps i Ramon Casadevall,¹¹ i el tercer exercici, l'exercici escrit específic, té lloc el dia 1 de març de 1918 a la Biblioteca Episcopal. El llibre d'actes del Capítol en recull detalladament la circumstància: els opositors han de desenvolupar en quatre hores el qüestionari enviat pel bisbe i han de transcriure i analitzar un document del qual se'ls dona còpia fotogràfica i possibilitat de comprovar l'original.¹²

Malgrat aquesta unificació sota un mateix arxiver, els arxius capitular i episcopal van continuar en la seva ubicació pròpia, i el fet que els dos nuclis principals de l'actual Arxiu Episcopal seguissin rigorosament separats al principi d'aquest segle va fer que l'Arxiu Capitular no sofrís cap dany en la Guerra Civil. El fons de la Mensa Episcopal, en canvi, estava situat en unes dependències de les oficines de la cúria diocesana, en un local a la porta exterior del qual hi havia un rètol d'Acció Catòlica, i sembla que va ser aquest fet el desencadenant de l'assalt i incendi del local el 21 de juliol de 1936. Per apagar el foc, el fons fou remullat pels bombers al cap de tres hores i, evidentment, després les circumstàncies van impedir que el fons es pogués assecar adequadament. Entre el final del 1937 i el principi del 1938 es va portar a terme una sumària revisió i es va traslladar a la sala del claustre que hi ha al costat de la capella de la Rodona.¹³ Es considera que la part conservada deu ser entre una tercera part i una quarta part del volum total del fons. Després de la guerra, fou ordenat pel Dr. Eduard Junyent, novament en la ubicació del Palau Episcopal, i també es va portar a terme una primera restauració dels volums en què s'havia relligat la col·lecció de pergamins pertanyents al fons. Aquests, per efecte del foc i també de l'escalfor a què van quedar sotmesos en l'incendi, havien perdut tota la flexibilitat i la consistència i van requerir una delicada intervenció per a restituir-los una mínima flexibilitat i poder-los separar, sense destruir-los, dels blocs compactes en què s'havien convertit els volums. El tractament i els materials van ser preparats ad hoc per l'empresa suïssa Sandoz gràcies a la gestió del químic vigatà Ramon Genís, especialista en tractaments industrials de la pell i derivats.

Quan el 1947 es va desallotjar el Museu Episcopal del sobreclaustre de la Catedral, es va plantejar la possibilitat i la conveniència de traslladar-hi el fons de la Mensa Episcopal, fet que es portà a terme abans del 1952, quedant el fons instal·lat a l'extrem sud de l'ala est del claustre.

1.2 L'Arxiu Capitular

Conté la documentació acumulada pel funcionament del Capítol de canonges de la Catedral de Vic en més d'onze segles.

Aquest arxiu, igual que l'episcopal i com hem dit més amunt, es pot considerar que s'inicia entorn del 881 amb la reorganització de l'estructura eclesiàstica de la zona. Del 881 és el primer document propi conservat i en principi anaven junts els fons del que després seran l'Arxiu Capitular i l'Arxiu Episcopal. Des de ben aviat hi va haver un cert tipus d'organització arxivística, ja que els pergamins antics porten al dors anotacions dels segles XI-XII que indiquen classificacions geogràfiques.

Arran de la reorganització administrativa del Capítol del 1176 i la seva estructuració en dotze pabordies, es fa una nova divisió dels fons i, sobretot, se separen ja de forma clara els fons documentals relacionats

amb béns del Capítol, que constituïran l'Arxiu Capitular, i els fons documentals relacionats amb béns del bisbe, que constituïran la Mensa Episcopal o Arxiu Episcopal en sentit estricte.

Les pabordies eren dotze administracions, una per a cada mes de l'any, al front de les quals hi havia un o diversos canonges; a cada pabordia se li assignà un lot de béns concret, dels del Capítol, i amb els fruits de la gestió d'aquests béns havia de subvenir al manteniment del Capítol i del culte de la catedral durant el seu mes corresponent. Això féu que els fons documentals del Capítol, que fins aleshores haurien constituït una sèrie virtualment única, es dividissin almenys en les dotze sèries formades pels documents relacionats amb béns assignats a cada una de les pabordies. Tots aquests documents seguirien estant custodiats pel Capítol a les dependències de la Catedral, mentre que els del bisbe passarien probablement al seu palau.

Cap al 1215 s'elabora el cartulari de la Catedral, el Liber dotationum antiquarum, que recull, transcrivint-los, uns 300 documents, els més significatius de l'Arxiu Capitular; i al darrer terç del segle XIII es comencen a formar ja els primers registres d'actes (1288) i de correspondència, i progressivament s'aniran creant seccions i sèries en anar-se creant noves administracions i funcions.

1.2.1 Dades històriques sobre el fons

Com acabem de dir, a partir del 1288 ja hi ha els primers registres de decisions i actuacions del Capítol, i aquests llibres, que recullen les actuacions de govern del Capítol –libri vitae, libri porterii i especialment els llibres de Secretaria o llibres d'acords del Capítol–, ens proporcionen una riquíssima informació sobre la història i el funcionament del Capítol, i també, és clar, sobre el seu arxiu. Tractarem més avall els aspectes relacionats amb les infraestructures de l'arxiu i amb els arxivers i la seva actuació, però seguirem ara inicialment els aspectes referents als fons i a la documentació.

Evidentment, els acords capitulars no recolliran referències a l'ús quotidià de la documentació ni a la generació o ingrés rutinari de documentació, sinó només a circumstàncies més o menys singulars, i de les referències a aquests aspectes, una de les primeres, del 24 de febrer de 1622, és malauradament per deixar constància que han desaparegut alguns documents de l'arxiu, i per decidir de fer més inaccessibles els documents més importants.¹⁴ En certa manera, aquest aspecte de seguretat i protecció, junt amb la vinculació històrica entre els arxius i les biblioteques derivada inicialment de la coincidència pel que fa a autors i a oficines de producció del que ara discriminariem en documents d'arxiu i documents bibliogràfics, farà que també els llibres de cert valor, que inicialment es custodiïen a la mateixa sagristia de la Catedral,¹⁵ es vagi tendint a custodiar-los a l'arxiu. En tenim un exemple el 1644, en què el Capítol decideix traslladar a l'arxiu la consuetat antiga de la Catedral, que fins aleshores "estava patent y posada alt en lo llegendar del Cor ab una

cadena de ferro". El motiu del trasllat no és un imprecís temor genèric, sinó que el canvi es fa "atentent y considerant lo Capítol lo atreviment que algunas personas de mal natural y poch temerosos del major servey de Déu nostre Senyor y del culto divino, no an duptat de arrancar molts fulls del llibre y consueta de la present Iglesia".¹⁶

La següent notícia que tenim d'ingressos de documents és ja del 1701, quan s'estableix que tots els canonges i els oficials del bisbe que tinguin beneficis units a la Mensa Capitular i als oficis del Capítol han de portar tots els títols i documents dels seus beneficis a l'Arxiu Capitular. L'objectiu és que s'hi ingressin "perquè estigan en bona custòdia",¹⁷ però evidentment també per tenir-ne un millor control. La directriu del Capítol es degué complir, perquè de fet les sèries de documentació dels diferents beneficis de la Catedral constitueixen una part significativa i notablement rica dels fons del Capítol.

Pocs anys més tard, durant la Guerra de Successió, el Capítol ja no es pot preocupar per ingressar nous documents a l'arxiu, sinó que la prioritat és vetllar per la seva conservació. El Capítol, espantat per l'amenaça de les tropes franceses, i conscient que el suport que la ciutat de Vic havia donat a l'arxiduc podia provocar una repressió important, dubta de la seguretat que garanteix l'arxiu. El 1706 decideixen que els documents de l'arxiu, "com a cosa més preciosa y, en cas de pèrdua, irrecuperable", es preparin per si cal endur-se'ls fora.¹⁸ S'han de condicionar de la manera convenient, preveient la possibilitat d'haver-los de treure de la Catedral i de la ciutat. Curiosament, aquesta eventualitat no és considerada pel que fa a la plata i altres tresors de la Catedral, ja que per a aquests béns només s'estableix que es posin en el lloc que sembli més reservat i segur.¹⁹

La possibilitat d'haver-los de treure no va quedar només en una possibilitat. Tres anys més tard, l'octubre del 1709, el Capítol pren la decisió de recollir les robes precioses de la sagristia i els papers de l'Arxiu Capitular i traslladar-ho tot al Barnils, una casa pairal de la parròquia de Sant Pere de Bertí.²⁰

Si els papers en van marxar, hi devien tornar, encara que no hem trobat cap referència al retorn, però uns anys més tard les circumstàncies polítiques van tornar a afectar la documentació de l'arxiu ja que el juny del 1716 el Capítol rep una carta del Sr. Jaime Cortada indicant que l'església està obligada a lliurar a les autoritats tots els documents signats per l'Arxiduc o els seus ministres. El Capítol dona instruccions al secretari que reculli tots els papers afectats per l'edicte reial i que els envii a Barcelona, perquè el Capítol, diu, "en ninguna manera vol faltar als decrets reals ans bé observarlos ab tota puntualitat".²¹

No hi ha referències que delatin que la resta de conflictes del segle XVIII alteressin de forma significativa el funcionament de l'Arxiu Capitular, ni tampoc les turbulències de la primera meitat del segle XIX, que va començar, com recollim en parlar de les infraestructures de l'arxiu, amb la reinstal·lació de l'arxiu a les sales refetes després de la construcció de la Catedral neoclàssica.

Sí que va quedar afectat l'arxiu, en canvi, pels esdeveniments polítics del Bienni Progressista: el 7 d'agost de 1855, el degà havia d'informar al Capítol que el "comissionat d'amortització", acompanyat pel senyor alcalde i per un notari, havien segellat l'Arxiu Capitular.²² Tot i que no tenim notícia de fins quan va ser efectiva aquesta clausura governativa de l'Arxiu Capitular, les alternances polítiques de l'època permeten suposar que no degué tenir una vigència real gaire significativa. El mateix silenci a les actes del Capítol semblen advocar en aquesta direcció, encara que sí que degué comportar un cert canvi d'organització ja que, si les circumstàncies polítiques fan que no hi hagi nomenament d'oficis als Capítols generals de 1855 i 1856, en reprendre's aquests nomenaments d'oficis no es fa ja, com veurem més endavant, nomenament d'arxiver.

Més persistent i més greu va ser la intervenció governativa a l'inici del Sexenni: el 25 de gener de 1869, l'alcalde de Vic, acompanyat pel Sr. Marià Aguiló i en virtut d'un decret del ministre de Foment d'1 de gener de 1869, "en que después del preámbulo se previene que el estado se incaute de todos los Archivos y Bibliotecas, y demás colecciones de objetos de ciencia, arte y literatura que estén a cargo de los Cabildos Catedrales, a fin de que sirvan al desarrollo de los conocimientos científicos, artísticos y literarios de la Nación", s'apodera de l'Arxiu Capitular.²³

Malgrat les protestes, el Capítol no va poder fer res per evitar la confiscació i, de fet, en va quedar també afectat l'Arxiu de la Cúria Fumada, que era de titularitat del Capítol com veurem en parlar d'aquest altre fons.

Tampoc en el cas d'aquesta confiscació no tenim dades clares de quan deixà de ser efectiva. Legalment, per un decret de 23 de gener de 1875, es restituïen els béns confiscats,²⁴ però el cert és que el 1886 encara queden aspectes per resoldre, ja que encara en aquesta data el Capítol determina que el secretari del Capítol reclami al senyor Aguiló els còdexs i diferents volums de les obres del canonge Jaume Ripoll "desaparecidos de la secretaria Capitular, desde la incautación del Archivo en el año 1869".²⁵ Aquests llibres del canonge Jaume Ripoll, important recercador i recopilador i canonge arxiver des del 1810 fins al 1832 i que morí el 15 de novembre de 1843, havien entrat al Capítol el 1864, lliurats pel degà com a dipositari del llegat del canonge i havien estat col·locats a la sala de la secretaria del Capítol.²⁶

El secretari devia ser prou persuasiu en fer la reclamació, i un mes després ell mateix "da cuenta de la entrega de los libros que, en virtud del decreto de incautación de 1º de enero de 1869, habían desaparecido de este archivo y tenía depositados en la Biblioteca provincial de Barcelona el Sr. D. Mariano Aguiló".²⁷ El secretari certifica que s'han recuperat tots, i en signa rebut al Sr. Aguiló. En aquest rebut es detalla quins eren els llibres que encara retenia Aguiló i que pertanyien a l'Arxiu Capitular de Vic: "seis volúmenes en fóleo, quince en cuarto y uno en octavo de la Miscelánea del Sr. D. Jaime Ripoll y Vilamajor, canónigo que fue de esta Santa Iglesia, y además, un código manuscrito de Vidas de Santos en catalán del siglo XV, y otro que contiene el poema lemozín

de cetrería de Daude de Prades, cuyos libros pertenecientes todos al Archivo de este Cabildo, de resultas del acto de incautación, verificado en 25 de enero de 1869, fueron depositados interinamente para su estudio en dicha Biblioteca provincial".²⁸ El secretari del Capítol que portà a bon port les gestions amb Aguiló i que li signà el rebut no era altre que el canonge Jaume Collell.

Encara al final del 1888 cuegen les conseqüències de la confiscació, perquè el Capítol encara rep diners procedents de quantitats sostretes en la confiscació de l'arxiu vint anys abans.²⁹ Uns anys abans d'aquesta darrera data, el 1883, el Capítol havia disposat que es traslladés a l'arxiu de la Catedral l'arxiu del mestre de capella.³⁰

Tanmateix, no són només documents el que sovint es custodia als arxius, ni tan sols incloent com a documents els bibliogràfics, i el cas de l'Arxiu Capitular no és diferent. Al llarg de la història, l'arxiu és considerat bàsicament un lloc de seguretat per a la custòdia de documents, però també d'altres coses, ja que en temps de guerra o de conflicte no serà inhabitual que s'hi portin també objectes d'altra naturalesa. En aquest sentit, a mitjan segle XVII el Capítol autoritzà que, en períodes d'epidèmies, a l'arxiu del Capítol es custodiessin béns de qualsevol ciutadà, a banda dels béns particulars dels mateixos canonges, i arran d'aquest precedent durant les ocupacions de la Guerra dels Segadors, i concretament el 1654, els mateixos ciutadans demanaven que se'ls deixés guardar a l'arxiu del Capítol objectes i mobles particulars.³¹ Al final del mateix any, el Capítol reitera l'autorització, consentint que a l'arxiu s'admetin caixes de capitulars i d'altres persones.³²

També fora de períodes de crisi hi ha constància de custòdia d'altres objectes valuosos.³³ A l'arxiu, finalment, també s'hi guardaven els diners del Comú del Capítol.³⁴

1.2.2 Ubicació de l'arxiu i aspectes d'infraestructura, manteniment i instal·lació de la documentació

Si bé es desconeix la ubicació original de l'Arxiu Capitular, des de ben antic i probablement des del final del s. XIV estava instal·lat en unes dependències del claustre, probablement no gaire lluny de l'espai on es va tornar a instal·lar al principi del XIX, després de la construcció de la Catedral neoclàssica i del desplaçament dels claustres, i on segueix estant en l'actualitat.

El 1569 ja està documentat que l'Arxiu del Capítol era al claustre nou de la Catedral,³⁵ i el 1600, quan el Capítol no considera prou garantida la seguretat dels claustres nous pel cantó de la muralla i disposa que s'hi facin les intervencions adients per garantir la seguretat dels documents custodiats a l'arxiu, recull de nou explícitament que l'arxiu era ubicat als claustres.³⁶

Quaranta anys més tard, el 1640, i "attès que lo arxiu té molta necessitat de redressarse y posar en deguda forma", el Capítol aborda una tasca de reorganització de fons, que veurem en l'apartat corresponent, la qual inclou també la intervenció en les instal·lacions, concretament l'obertura d'una finestra i d'una porta al claustre per facilitar-hi la circulació d'aire.³⁷ L'arxiu, per tant, quedaria a nivell del terra del claustre.

De fet, aquestes obertures van formar part d'una ampliació.³⁸ Un mes més tard, el juny del 1640, les obres encara no s'han iniciat, però el Capítol segueix decidit a executar-les³⁹ i, finalment, l'octubre del 1642 les obres d'ampliació ja s'havien portat a terme i el Capítol debatia quines administracions havien de contribuir a pagar-les.⁴⁰ Al final, el preu es reparteix entre el Comú del Capítol, les pabordies, els aniversaris, la fàbrica de la Catedral, l'almoïna de la Calcinera i la tresoreria,⁴¹ i en la mateixa reunió del Capítol i a continuació es resol afegir una altra sala a l'arxiu "peraquè en ell se pujan tractar los negocis sens perturbar los que treballan en dit arxiu, y peraquè ab quietut se pujan tractar diferents negocis que cada dia se occorran".⁴²

Pel que sembla, com a mobiliari a l'arxiu s'acumulaven un cert nombre de cadires heterogènies, perquè quan el 1680 els clavaris de la Catedral necessiten algunes cadires en demanen de l'arxiu i se'ls en concedeixen quatre: tres de negres de tisora i una de banqueta.⁴³

El 1720 de nou l'arxiu necessita algunes obres i, per tal com l'Obra de la seu no té diners, es decideix que paguin el Comú i les pabordies,⁴⁴ i probablement és també per tema d'infraestructures o potser de mobiliari que l'abril del 1742 els canonges arxiver i secretari demanen al Capítol "lo permís per fer algun gastillo en lo arxiu", i se'ls concedeix.⁴⁵

Una altra intervenció de menor quantia que recull el llibre d'acords és el condicionament estacional de l'arxiu per minvar les incomoditats del fred, un condicionament que es redueix a disposar "que's guarnesca la pesa del arxiu dels peluts necessaris peraquè incomodi menos lo fret del ivern".⁴⁶

Entorn del 1790 hi ha tot un replantejament de les estructures de la Catedral relacionat amb l'enderrocament de la Catedral romànica i la construcció de la Catedral neoclàssica, un replantejament que estarà afectat pel canvi de bisbe enmig de tot el desgavell. Això afectà lògicament també a l'arxiu, ja que amb la construcció del nou edifici neoclàssic els claustres s'havien de desplaçar a causa de l'increment d'amplada del cos principal de la Catedral i, com hem dit, l'arxiu estava ubicat precisament al claustre i amb tota seguretat ja a l'ala de llevant del claustre. Així, el 1790 es fan uns Plans per las sagristias, claustros y salas capitulars ab sos arxius de la nova Iglesia Catedral i el Capítol fa constar la seva voluntat que a la planta del nivell del terra quedin sales per a celler, carbonera, etc.; al damunt, les sales capitulars i secretaria, i al capdamunt d'aquestes sales, "en lo piso més alt, las pessas convenientes y acomodadas per los arxius".⁴⁷ Cal tenir en compte que inicialment no estava previst construir la planta sobre els claustres que actualment ocupa l'Arxiu i Biblioteca Episcopal.

De fet, estableixen per als arxius del Capítol la que és la seva ubicació actual. Com ja hem dit, aquesta ubicació no havia de ser molt diferent de l'anterior. El fet que, s'aprofités el mateix mobiliari, amb el gran moble de fusta amb armaris, ja implica que la geometria de les sales antigues era semblant a les que van quedar després del desplaçament del claustre. L'ala de llevant del claustre és la que menys transformacions va sofrir amb la reforma, com ho demostra el fet que s'hi conserven, a les parets mestres, restes d'obertures anteriors, que ara queden en desacord amb els nivells actuals, i és probable que en aquesta ala les modificacions es limitessin a canvis de nivells dels sostres per adequar-los als nous nivells de la Catedral i claustre.

La reestructuració dels claustres comportà també una modificació dels accessos als diferents pisos, i un dels aspectes que costà de concretar fou la ubicació de l'escala que havia d'accedir a les sales de l'Arxiu Capitular. La idea inicial, el juliol del 1802, era fer l'escala per dins de l'edifici, és a dir, a la banda interna de les parets mestres,⁴⁸ però ben aviat el Capítol canvià de parer i, el novembre del mateix 1802, decidí que es fes per la part exterior de la paret mestra, perquè desfigurava el rebedor de l'Aula Capitular.⁴⁹

Sigui com sigui, el 1804 les sales on s'havia d'instal·lar de nou l'arxiu encara no estan llestes i el Capítol ha d'insistir als obrers en la conveniència d'accelerar l'obra.⁵⁰ A més la famosa escala que va portar tants dubtes i que com hem dit es va fer finalment per la part de fora de l'edifici, es devia fer de forma bastant precària perquè, el 1829, el Capítol ha d'acordar que es faci de nou tota l'escala.⁵¹ I encara, si realment l'escala que s'ha conservat és el fruit d'aquesta reconstrucció, cal dir que els mestres de cases tampoc no es van pas excedir en aquesta nova construcció, ja que tot el conjunt de l'escala, amb parets exteriors força primes, segueix fent una sensació de només relativa solidesa, i a la fi dels anys 80 del segle XX, en refer-se tota la teulada del claustre, calgué reforçar-la amb bigues de ferro. En aquest sentit, si l'actual és l'obra nova i sòlida de què parla l'acord capitular del 1829, cal preguntar-se com devia ser l'anterior.

En aquesta escala, al llarg del segle XIX s'ubicà un "excusado", una comuna, per a l'ús de la secretaria i de l'arxiu, i el 1884 a "l'excusado" s'hi posà pany i clau, establint que la clau es guardés a la secretaria del Capítol,⁵² que era a l'estança del nivell del claustre des d'on s'accedia a l'escala. L'excusat perdurà en ús fins després de la Guerra Civil (1936-1939), i ja fora d'ús fins al final dels anys 80 del segle XX.

Pocs anys després, el 1888, el Capítol autoritzà l'arxiver a portar a terme les obres convenients,⁵³ que tanmateix no són especificades, i la següent intervenció significativa sembla que no té lloc fins més de 30 anys més tard, el 1922, a instància i per insistència del canonge arxiver:

"El Sr. Casadevall insta de nuevo la instalación de la luz eléctrica en el departamento de estudio del Archivo Capitular y al mismo tiempo pide se le ponga alguna forma de calefacción durante el invierno."⁵⁴

Després de la Guerra Civil, el canonge arxiver, Eduard Junyent, va integrar en la part històrica de l'Arxiu Capitular la documentació de la secretaria del Capítol, que era, com hem dit, a les sales de sota l'arxiu, al nivell del claustre i amb sortida al claustre, i la instal·là en la primera estança de l'arxiu, en el que ara són els armaris 56 a 58, quedant fora només els volums encara en ús de la corporació, que es conserven a la sagristia de la Catedral.

Si fins aquí hem vist les intervencions arquitectòniques, pel que fa a les actuacions sobre el material de l'arxiu també els llibres d'acords del Capítol ens en donen algunes referències. Així, sabem que el 1688 s'estaven enquadernant alguns llibres de secretaria. El Capítol, gelós de les seves interioritats, estableix que l'enquadernació la porti a terme un llibreter en presència d'un canonge.⁵⁵

El 1751, i relacionat amb una campanya per enquadernar volums de la Cúria Fumada, el Capítol també decideix que el mateix expert que està enquadernant els volums notariais condicioni també volums de l'arxiu del Capítol, acordant que se li proporcionin els pergamins necessaris.⁵⁶

Tanmateix, una de les principals intervencions, i que d'alguna manera recull els usos arxivístics de l'època, és la resolució que pren el Capítol el 22 d'abril de 1817, encomanant als canonges Jaume Ripoll i Valentí Torres Amat "que se encuadernin los pergamins del arxiu".⁵⁷ Aquesta disposició donà lloc a l'enquadernació que encara es conserva dels pergamins del calaix 6 i la part més antiga del calaix 9 i, probablement també, a l'enquadernació dels pergamins d'altres administracions del Capítol, com són les pabordies o els beneficis.

Més tard, ja el 1879, s'emprengué la intervenció sobre els manuscrits del Capítol. Si bé els manuscrits actualment no es considera que corresponguin a l'àmbit dels arxius, és evident que històricament arxius i biblioteques solen configurar a les institucions una sola unitat, tant institucional com d'ubicació. És en aquest sentit que, com diem, el 1879, el degà fa notar que la Catedral té llibres anteriors a la impremta, "de un mérito indisputable pero que se hallan deteriorados por el polvo y el tiempo trascurrido", i diu que convé "hacerles algún reparo procurando conservarles todo el sabor posible de su antigüedad", i el Capítol hi accedeix.⁵⁸

L'altra gran intervenció a nivell de condicionament de la documentació va tenir lloc ja el 1928 i va ser la restauració i instal·lació de les cinc butlles papals en paper del segle X en uns armaris especials. El 19 d'abril de 1927, el Capítol és informat de la petició que ha fet el nunci del sant pare a Espanya perquè el Dr. Rubió embali els papirs per enviar-los a Roma per complaure els desitjos del sant pare;⁵⁹ el 4 de maig es llegeix al Capítol un telegrama del Dr. Rubió dient que l'endemà arribarà per embalar els papirs;⁶⁰ el 5 d'agost, el Capítol rep la notificació del rebut dels papirs enviat des de Roma, signat pel prefecte de la Biblioteca Apostòlica Vaticana.⁶¹ El 17 de juliol de 1928 a la tarda, els papirs, restaurats, són lliurats de nou al Capítol, a Vic. El lliurament va a càrrec del Sr. Joaquín González, director de l'Archivo Histórico Nacional, que refusa rebre cap

compensació i fa constar que totes les despeses són sufragades per la Santa Seu i el Govern, i el dia 22 de juliol el Capítol acorda fer una carta al sant pare mostrant la immensa gratitud.⁶² Finalment, el 7 d'agost de 1928 el Capítol destina 250 ptes. "para la construcción de armarios donde resguardar debidamente los Papyros, en el Archivo Capitular".⁶³

El sant pare que va sufragar la restauració fou Pius XI (papa del 1922 al 1939), que abans d'accedir al pontificat havia estat prefecte de la Biblioteca Ambrosiana i de la Vaticana i evidentment tenia una especial sensibilitat per les matèries relacionades amb arxius i biblioteques. La instal·lació que es va fer a Roma dels papirs en uns contenidors expressos de fusta, vidre i metall, així com l'armari que es va fer a l'Arxiu Capitular per encabir les butlles en aquesta instal·lació, és la que es conserva encara en l'actualitat.

1.2.3 Els arxivers capitulars i les seves tasques

Qualsevol arxiu requereix d'una persona que realitzi funcions o tasques que ara considerariem pròpies d'un arxiver, i és evident que també a la Catedral de Vic, des de l'inici, hi devia haver algú que tingués cura dels documents de la Catedral, de la seva custòdia, localització i consulta, i de proporcionar-los a les instàncies de la Catedral que els fes falta. No sabem, però, quan aquesta tasca o funció acabà donant lloc específicament a la figura de l'arxiver com a persona formalment dedicada, de forma més o menys exclusiva, a la gestió dels documents que configuraven l'arxiu. Ara per ara, la referència explícita més antiga que hem localitzat, sense haver exhaurit les fonts del mateix Arxiu Capitular, ens porta al 1569, en què consta Baltasar Codolosa, "canonico dicte ecclesie vicense, archivario sive tenente claves archivo dicti reverendi capituli".⁶⁴

Més tard, el 1588, a l'inici de la sèrie de llibres de secretaria on es recollien de forma sistemàtica els acords del capítol, ja hi ha també referències als arxivers. I la primera referència tracta de la forma de remunerar aquesta figura:

"Ítem, se proposa si lo salari que lo Capítol paga al arxiver, ço és, 10 ll., se pagaria per pars, ço és, lo Capítol, les pabordries, los aniversaris, y la almoyna de na Calsinera."⁶⁵

Pocs anys més tard, el 1600, ja hi ha dos canonges que actuen específicament a l'arxiu, segons es desprèn d'un nomenament d'un coadjutor per assistir al canonge arxiver.⁶⁶

El 1617, el que es nomena és un nou arxiver capitular, recaient el càrrec en el canonge Baranera.⁶⁷ Aquest canonge Baranera és encara el canonge arxiver quan el 1623, en els nomenaments d'oficis del Capítol, que tenien lloc el dimecres després de Pentecosta, apareix finalment com a ofici capitular el càrrec d'arxiver; en aquest any, són nomenats arxivers del Capítol els canonges Baranera i Codina.⁶⁸ A partir d'aquí,

cada any hi ha el nomenament d'arxiver. Així, es pot refer, any per any i sense pràcticament cap llacuna, tota la llista dels arxivers del Capítol des del primer quart del segle XVII fins als nostres dies.

El càrrec d'arxiver no era pas un títol sense funcions, sinó que, per bé que a vegades es compaginava amb algun altre ofici capitular, requeria una actuació real i continuada, ja que en casos d'absència d'un arxiver se'n nomenava un altre.⁶⁹ Pel que sembla, però, la feina més mecànica, com pot ser la de regular els documents de l'arxiu, es feia fer per altre personal més o menys subaltern, no necessàriament seleccionat pels mateixos arxivers.⁷⁰

El 1636, s'eximeix el canonge arxiver de l'assistència tant diürna com nocturna al cor, amb la qual cosa de fet se li consagra una dedicació exclusiva a l'arxiu. Alhora, se li atribueix un ajudant i, també, se li concedeix un salari "per lo treball de reformar y redresar lo arxiu".⁷¹ Aquesta "presència", és a dir, el fet de ser comptabilitzat com a present tot i ser-hi absent, és recollida també en disposicions posteriors.⁷²

El 1641, s'estableix que els oficials que treballen a l'arxiu siguin pagats per les diferents administracions del Capítol en les mateixes parts proporcionals que els arxivers.⁷³ Uns anys més tard, el fet de presentar un requeriment sense llicència del Capítol fa que el canonge arxiver sigui privat de veu activa i passiva en el Capítol i de les claus de l'arxiu.⁷⁴

Com hem dit, de vegades el canonge arxiver tenia alhora algun altre ofici capitular, sovint el de secretari del Capítol. És aquest el cas majoritari, per exemple, a les dècades dels anys 30, 40 i 50 del segle XVII, però això acaba semblant inconvenient al mateix Capítol, que el 1659, després de diversos anys en què el canonge Antoni Mas havia exercit simultàniament d'arxiver i de secretari, estableix explícitament que es restauri la figura específica d'arxiver⁷⁵ i, en el nomenament d'oficis del mateix any 1659, és col·locat en el càrrec el canonge Sala Codina, que serà canonge arxiver fins al 1669.

Poc després degué instaurar-se el càrrec de substitut d'arxiver com a ofici estable i remunerat. Aquest càrrec degué desaparèixer al principi del segle XVIII i és possible que es perdés enmig dels conflictes que comportà, per a la ciutat de Vic i per al Capítol mateix, la Guerra de Successió i les conseqüències del suport proporcionat al bàndol austriacista. En qualsevol cas, el 1720 el Capítol té interès en recuperar aquesta figura de substitut d'arxiver i restaura l'ofici assignant-hi com a salari la meitat del salari de l'arxiver, que s'haurà de pagar de les diferents administracions del Capítol en les mateixes proporcions que el salari de l'arxiver. S'atorga el càrrec al canonge Tayadella.⁷⁶

Aquest càrrec d'arxiver substitut, tanmateix, sigui pel salari o sigui per la feina, no devia resultar gaire atractiu als senyors canonges, ja que no sembla que el càrrec estigués cobert gaires anys. El 1737, el Capítol intenta sense massa èxit trobar algun canonge jove disposat a ajudar en l'arxiu al canonge arxiver, que és molt gran i té "contínuos treballs"; el candidat que es proposa procura excusar-se'n, sembla que en va, dient que no té aptituds.⁷⁷

Tampoc el càrrec d'arxiver no devia ser una gran cosa, perquè sembla que més aviat costava de cobrir i que un cop cobert no era fàcil que el Capítol acceptés la renúncia de qui el detentava. Això és el que es dona el 1762. A principi d'any el canonge arxiver, Beuló, que havia substituït el canonge Rodoreda, nomenat arxiver per Pentecosta del 1761, demana que se l'eximeixi del càrrec i el Capítol, lloant la seva feina, li demana que segueixi almenys fins a Pentecosta.⁷⁸ El cert, però, és que en l'octava de Pentecosta se'l torna a nomenar arxiver, junt amb el canonge Silvi, i el desembre del mateix any 1762 tots dos canonges arxivers tornen a demanar ser rellevats del càrrec; de nou el Capítol no accepta la renúncia i disposa que continuïn com a mínim fins a la Pentecosta de l'any següent.⁷⁹ El canonge Silvi fou efectivament rellevat en el nomenament d'oficis del 1763 i fou substituït pel canonge Alberch, però no així el canonge Beuló, que seguí com a canonge arxiver fins al 1766.

És probable que aquesta dificultat de cobrir la plaça de canonge arxiver es resolgués descarregant-la d'alguna de les tasques. Això explicaria el protagonisme que al final del segle XVIII i al principi del XIX adquireix la figura de l'oficial de l'arxiu.

Ja hem vist que en el segle XVII, a banda dels arxivers que eren membres del Capítol, hi havia algun ajudant o personal més o menys subaltern, de manera que els canonges arxivers probablement tenien una funció més representativa i titular que no pas efectiva; al segle XVIII no hem trobat referències clares de l'existència d'aquestes figures subalternes i pot ser que fos aquest el motiu de les reticències dels canonges a assumir l'ofici d'arxiver o d'arxiver substituït. Al final del segle XVIII, però, les coses semblen tornar a canviar i apareix, adquirint un notable protagonisme, la figura de l'oficial de l'arxiu del Capítol com a càrrec establert i dotat. Aquest càrrec es pot personalitzar en gran mesura en la figura de mossèn Domènec Jaumar. Efectivament, l'any 1784 mossèn Domènec Jaumar, que almenys des del 1781 era escrivent de la cúria comuna,⁸⁰ és nomenat oficial de l'Arxiu Capitular.⁸¹

Mn. Jaumar en principi no va abandonar la seva tasca d'escrivent de la cúria comuna fins dos anys després, el 1786, que fou substituït,⁸² i és l'any següent, el 1787, que presenta per escrit una proposta per a regularitzar i sistematitzar la seva relació amb l'Arxiu del Capítol i fixar la seva dedicació i obligació. Concretament, s'ofereix a assistir dues hores al matí a l'arxiu i treballar en el que calgui tots els dies laborables, exceptuats els de Santa Llúcia i Sant Domènec.⁸³

Encara aleshores, tot i havent estat substituït com a escrivent de la cúria comuna, la referència a possibles dedicacions a capbrevacions indica que no va abandonar absolutament aquesta tasca d'escrivà,⁸⁴ però en qualsevol cas el Capítol acceptà la proposta.⁸⁵ El 1792, el mateix Capítol li concedeix tots els beneficis o atributs associats al rang d'oficial del Capítol,⁸⁶ i l'any següent li reconeix que les condicions de la seva vinculació amb l'arxiu del Capítol s'ha d'entendre que li reserven un mes de "vacances", que podrà gaudir tot seguit o per parts, sempre que no hi hagi cap afer urgent.⁸⁷

L'actuació de l'oficial de l'arxiu devia ser bastant heterogènia, ja que per un major coneixement i control el Capítol arriba a encarregar al Doctoral "que fàcia nota de alguns treballs de Mn. Domingo Jaumar [...] que no sian del Comú, de Pabordrias o altres semblants".⁸⁸

El 1799, Mn. Jaumar demana una certificació dels seus anys de servei al Capítol⁸⁹ i, tanmateix, no és fins l'octubre del 1812 que el Capítol es veu obligat a atribuir-li un ajudant a causa del seu mal estat de salut.⁹⁰

Mn. Domènec Jaumar va ser qui va reorganitzar la part antiga de la documentació, formant una única sèrie amb tots els documents més antics (s. IX a XIII), numerant-los de forma correlativa i fent-ne un registre que recull en total 2.008 pergamins. Aquesta classificació ja devia ser feta el 1806, perquè l'empra el pare Villanueva en recollir dades per al seu *Viage Literario*. El 1817, com hem vist, el Capítol encarrega als aleshores arxivers capitulars, els canonges Jaume Ripoll i Vilamajor i Valentí Torres Amat, l'enquadrernació dels pergamins de l'arxiu,⁹¹ enquadrernació que es va concretar en la formació de 22 volums amb coberta de pergami en què es relligaren, cosint-los, els documents classificats i registats per Jaumar.

Mossèn Jaumar devia morir molt poc després de la disposició capitular que decidia buscar-li un substitut, perquè menys d'un mes més tard, el 24 de novembre de 1812, el Capítol ja estudia i accepta l'oferta d'un possible substitut per al difunt oficial de l'arxiu, i se li fa prestar jurament de guardar secret sobre les coses de l'arxiu i del Capítol.⁹² En substitució de Domènec Jaumar és nomenat ajudant i oficial de l'arxiu del Capítol Mn. Pere Palau, i també s'aprofita la circumstància per canviar el sistema de finançament de la plaça d'oficial de l'arxiu i s'estableix que, si les 200 lliures que es pagaven a Mn. Jaumar les aportava el comú del Capítol, a partir d'ara i tenint en compte que l'oficial treballa per a totes les administracions del Capítol, el seu sou surti també de totes les administracions del Capítol.⁹³

Mn. Palau el juny del 1814 optà i assolí el càrrec de porter del Capítol,⁹⁴ però aquest càrrec el seguí simultaniejant llargs anys amb el d'oficial de l'arxiu. Així, el 1832, arran d'haver rebut el Capítol una carta de Madrid en què el seu agent els demana una còpia del concanvi de 1315 pel plet amb els notaris de Vic sobre escrivanies, el Capítol envia a buscar a Barcelona el porter, Mn. Palau, perquè torni a concloure la còpia que ja té començada.⁹⁵ Aquesta és la darrera referència que tenim de Mn. Palau i de cap altre oficial de l'arxiu.

Evidentment, simultàniament a l'exercici de les tasques de l'oficial de l'arxiu i per damunt d'ells, segueixen nomenant-se els canonges arxivers, que durant aquest període tindran una funció més representativa. De fet, des del 1762 fins al 1854, hi haurà sempre dos canonges arxivers i, en alguns períodes, fins i tot tres.⁹⁶ Són especialment dignes d'esment en aquesta època els canonges arxivers Jaume Ripoll, que ho fou del 1810 fins al 1832, i Agustí Torres, que fou arxiver del Capítol del 1818 també fins al 1832 i que compartí el càrrec un bon nombre d'anys amb el canonge Ripoll. El canonge Jaume Ripoll i Vilamajor, nascut a Preixana, a l'Urgell,

el 1775, il·lustrat erudit, deixà una multitud de fulletons editats i d'anotacions sobre documents i temes històrics, col·laborà amb Pròsper de Bofarull en la preparació de *Los condes de Barcelona vindicados* i fou membre actiu de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona. Morí el 1843.

Agustí Torres, per la seva banda, nascut a Montmaneu el 1773 i que adquiriria fama com a retòric, polític, periodista i traductor,⁹⁷ fou escollit per la Universitat de Cervera per ocupar una canongia de Vic que era de patronat d'aquesta institució el 1814,⁹⁸ però seguí regentant un temps una càtedra a Cervera.⁹⁹ Fou nomenat arxiver per primera vegada el 1818 i compartí nomenament amb el canonge Ripoll fins al 1832. Agustí Torres morí el 4 de gener de 1833 a Barcelona, i el 25 de gener del mateix any el Capítol nomenava com a arxiver interí el canonge Valentí Torres Amat,¹⁰⁰ que probablement en devia ser parent. Aquest, Valentí Torres Amat, per la seva banda, era germà de Fèlix Torres Amat, havia sol·licitat un canonicat l'11 setembre de 1815¹⁰¹ i, l'endemà, el Capítol li'n donà la possessió assistint a l'acte el seu germà Fèlix, dignitat de la Catedral de Barcelona.¹⁰² Havia entrat, per tant, com a canonge menys d'un any més tard que el seu antecessor en l'ofici d'arxiver, Agustí Torres.

L'arxiver Valentí Torres, el desembre del mateix any en què fou nomenat arxiver, el 1833, marxa a Madrid i s'ofereix per tenir cura dels afers del Capítol (plets per les escrivanies, principalment) mentre sigui allà, i el Capítol accepta l'oferta.¹⁰³ La llarga estada de Torres a la capital li portarà problemes per cobrar les rendes de la seva canongia per manca de presència, ja que hi havia anat per temes particulars,¹⁰⁴ però al final se li concedirà la presència mentre sigui a la Cort per temes del Capítol i, el 9 de gener de 1835, es nomena un arxiver interí per substituir-lo.¹⁰⁵ Es fa aquesta substitució tot i que, de fet, segons els nomenaments de l'octava de Pentecosta del 1834, hi havia com a canonges arxivers, junt amb Torres, els canonges Miró i Martí. De Valentí Torres Amat consta nomenament de canonge arxiver, mai com a únic arxiver, fins al 1837.

Els nomenaments anuals d'oficis i, per tant, d'arxivers continuen fins al 1855. Aquest any, el 30 de maig i a causa de les circumstàncies polítiques, el Capítol acorda "que cessin en aquest dia los empleats de VS y que quant ocorri un cas grave se fasci una comissió particular",¹⁰⁶ i ja no es fa el nomenament d'oficis de l'octava de Pentecosta i, l'any següent, es reitera la decisió de no fer elecció d'oficis.¹⁰⁷

Quan el 3 de juny de 1857 es reprèn el nomenament d'oficis capitulars ja no hi consta nomenament d'arxivers. D'aquests anys i dels anys següents no tenim informació, ara per ara, de qui i com cobreix la funció d'arxiver del Capítol. La següent notícia significativa és del 1886, en què finalment consta un nomenament d'arxiver. En aquest cas, el Capítol nomena arxiver al canonge que ja detenia el càrrec de doctoral, Jaume Serra i Jordi,¹⁰⁸ vicari general del 1882 al 1936 i que més tard fou també degà de la Catedral, des del 1898.¹⁰⁹ El 1891, segueix sent arxiver capitular el mateix canonge doctoral,¹¹⁰ que com consta al Capítol general segueix essent Serra i Jordi.

Pel que sembla, el canonge Jaume Serra i Jordi, junt amb els altres càrrecs, va detenir el càrrec d'arxiver capitular fins al 1917. Malgrat el caràcter vitalici del nomenament del 1886, degué renunciar-hija que el 1917, en quedar vacant una canongia per promoció a la dignitat de xantre del canonge Tomàs Serra i Güell, el bisbe demana al Capítol que nomeni una comissió per tractar quina càrrega podrà imposar-se a la canongia vacant.¹¹¹ La negociació devia ser ràpida, perquè en la reunió del Capítol del mateix dia, a la tarda, es llegeix un ofici del bisbe "en el cual manifiesta que habiéndose entrevistado con la comisión Capitular se complace en significar que en principio cree oportuno imponer al nuevo canónigo el cargo de Archivero de los archivos eclesiásticos de esta ciudad"; tot i que hi ha algunes veus en desacord al Capítol, s'acaba aprovant.¹¹²

Com hem vist en parlar de l'Arxiu Episcopal, si bé els termes de l'acord parlen de "archivos eclesiásticos de esta ciudad", a l'edicte de convocatòria d'oposició, del desembre del 1917, el bisbe fa constar que al canonicat vacant que és objecte de l'oposició, "oido el parecer de Nuestro Ilmo. Cabildo, hemos determinado imponer el cargo especial de Archivero Episcopal y Capitular".¹¹³

Hem parlat abans, l'apartat dedicat a l'Arxiu Episcopal, de les proves d'aquesta oposició d'arxiver, que van tenir lloc entre el 15 de febrer i l'1 de març de 1918 i que van ser guanyades per Ramon Casadevall, que així reuní sota la seva mà els dos arxius que s'havien separat segles enrere. El canonge Casadevall va prendre possessió del càrrec de canonge arxiver el 13 de maig del mateix 1918, un cop el Capítol va haver rebut la Reial Cèdula de nomenament,¹¹⁴ ja que pel Reial Decret de 6 de desembre de 1888 la provisió de les canongies corresponia a la Corona, prèvia oposició.¹¹⁵

Com hem vist en la part d'instal·lacions i infraestructures, l'Arxiu Capitular no va patir ni grans problemes ni grans trasllats durant la Guerra Civil i, en acabar, segueix essent-ne responsable el mateix canonge Casadevall, però a causa de l'edat té problemes de salut i, el novembre del 1939, demana ser considerat malalt.¹¹⁶ Va morir el 1942.

El 1944, és nomenat director dels arxius eclesiàstics de Vic el Dr. Eduard Junyent, que s'havia instal·lat definitivament a la ciutat després d'un temps d'exili arran de la Guerra Civil i que, des del seu retorn, havia ajudat ja el canonge Casadevall fins a la seva mort. El 1947 és nomenat en propietat canonge arxiver de la Catedral, i serà arxiver capitular fins a la seva mort el 1978. El succeirà en el càrrec l'actual arxiver capitular, Dr. Miquel S. Gros.

Pel que fa a les funcions dels arxivers capitulars, la funció principal serà, lògicament, cercar i localitzar a l'arxiu la documentació o la informació que el Capítol requereixi per al seu funcionament o per als seus plets o negocis.¹¹⁷ Normalment, fins i tot per donar informació a canonges particulars necessitarà l'autorització del Capítol.¹¹⁸

Tanmateix, aquestes no són, evidentment, les úniques feines que ha de fer l'arxiver del Capítol. Així, ja el 1632 es parla de la funció de l'arxiver a les reunions del Capítol. S'hi estableix que quan es reuneix el

Capítol el secretari ha de llegir les cartes que semblin convenients i l'arxiver ha de llegir les resolucions que es prenguin.¹¹⁹

En un aspecte més arxivístic, el 1636 ja hem vist que s'atribueix un ajudant a l'arxiver i un salari pel treball de reformar i redreçar l'arxiu.¹²⁰ Aquesta feina de redreç de l'arxiu devia ser ingent, perquè quatre anys més tard, el 1640, el tema encara està pendent i un altre canonge, el sagristà Alamany, s'ofereix per col·laborar amb l'arxiver.¹²¹

Un segle més tard, el 1750, el Capítol encarrega al canonge arxiver que treballi tant com pugui a posar l'arxiu "en funció de sa fácil intel·ligència", perquè se li ha comunicat la propera visita del comissionat reial que passa inspecció als arxius.¹²² Aquesta inspecció encara estava pendent el maig del 1751, en què el Capítol és informat que en lloc del comissionat s'ha delegat per fer la inspecció dels arxius de Vic i del bisbat de Vic a Dr. Josep Rocafort, prevere i rector de Tona. El Capítol no ho devia veure gaire clar, perquè ara encarrega a tres canonges i al mateix canonge arxiver que tinguin cura de posar l'arxiu en l'ordre convenient i en la deguda cautela.¹²³

Pel que fa a instruments de descripció en el sentit modern, la primera referència que tenim és del 1886, en el nomenament del canonge Serra i Jordi com a arxiver capitular que hem esmentat més amunt. En el mateix acord es fa també nomenament de comissionats "para proceder a la formación de un inventario del Archivo a los sres. Deán, Secretario y Archivero".¹²⁴ Més tard, el 1922, un cop tant l'Arxiu Capitular com l'Arxiu Episcopal estan a mans del canonge Ramon Casadevall, el bisbe recorda al Capítol que el cànon 383 del Codi de Dret Canònic de 1918 disposa que es facin catàlegs dels arxius eclesiàstics i espera que el Capítol faci el que li correspon, i el Capítol evidentment, "atento siempre a cumplir las órdenes de la Iglesia y los mandatos e indicaciones del Prelado", encarrega al canonge Casadevall l'elaboració del catàleg.¹²⁵ És possible que, des del seu nomenament fins aleshores, el canonge Casadevall hagués estat treballant en la confecció del catàleg del mateix arxiu del bisbe.

Per portar a terme la catalogació de l'arxiu capitular, el canonge arxiver demana que se'l dispensi de l'assistència al cor tant al matí com a la tarda, exceptuats els diumenges i dies festius, que s'arregli el mobiliari de l'arxiu del Capítol, que s'hi instal·li el servei de neteja i de confort convenients i que en els pressupostos anuals de la Catedral es destini una quantitat a la formació d'aquest catàleg. El Capítol li concedeix la dispensa de residència coral i, pel que fa a la resta, li diu que s'entengui amb els tresorers, que li facilitaran el que convingui.¹²⁶

Finalment, també és lògicament funció de l'arxiver, especialment en els temps més moderns, conduir les relacions amb altres institucions o instàncies arxivístiques. Així, quan el 1929 el Capítol rep una circular del nunci apostòlic d'Espanya proposant unes bases per a l'organització dels arxivers eclesiàstics, encomana al canonge arxiver que s'informi sobre el particular i informi el Capítol.¹²⁷ Aquest elabora un informe, del qual per la seva extensió fa només un extracte oral al Capítol, el qual disposa que s'elevi l'informe al bisbe.¹²⁸

De manera semblant és també el canonge arxiver el qui el 1930 gestiona davant del Señor Gefe del Archivo de la Corona de Aragón, la petició dels volums publicats de la "Colección de Documentos Inéditos", petició que va ser atesa amb promptitud.¹²⁹

En temps de la República és també el canonge arxiver l'encarregat d'estudiar un projecte de conveni entre la Generalitat de Catalunya i el Metropolità de Tarragona sobre l'inventari i la catalogació del patrimoni artístic, històric i arqueològic de Catalunya, per tal d'elaborar en nom del Capítol un informe per al bisbe. Estudiad el projecte, el Capítol "juzga inoportuna la ocasión presente para convenio semejante con autoridades civiles, toda vez que se trata de materias que parece han de ser objeto de deliberación en la Reforma de la Constitución y en el Concordato con la S. Sede".¹³⁰

1.2.4 Accés, consulta i préstec

La funció de l'Arxiu Capitular era servir al funcionament i administració del propi Capítol. En aquest sentit, lògicament, només els membres del Capítol tenien dret a accedir a la documentació que pel seu ofici o funció dins el Capítol els corresponia. L'accés i consulta dels documents de l'arxiu per qualsevol altra persona o pels mateixos capitulars per a finalitats que no fossin de la seva funció directa havia de ser explícitament autoritzada pel Capítol, i les demandes de documentació normalment es resolien per la via de proporcionar còpies i no pas de deixar consultar directament la documentació. I la mesura abastava també, i en part de forma molt especial, el mateix bisbe, com a poder amb el qual el Capítol estava molt sovint enfrontat. Resulta suggerent comprovar les diferents formes que té el Capítol de respondre a les peticions del bisbe, i fins i tot el diferent to emprat segons la situació conjuntural sigui de més o menys tensió o més o menys enfrontament entre les dues instàncies.¹³¹

Tot i així, efectivament el Capítol autoritzava a consultar la documentació del seu arxiu, tant els canonges com les altres persones, normalment fent constar que havia de ser en presència de l'arxiver¹³² i, en els casos en què se sol·licitava una còpia d'un document, també era necessari el permís del Capítol, que ho concededia com a mercè que correspon a una súplica, tant si es tractava de peticions de particulars¹³³ com de peticions de canonges.¹³⁴ Tanmateix, entès com a mercè, ni l'accés ni la còpia de documents no és evidentment un dret, i correspon a la discreció del Capítol negar-s'hi quan li sembli. Això es fa, però, en comptades ocasions, quan pot resultar en perjudici per al Capítol o quan el sol·licitant ha actuat poc honestament envers el Capítol.¹³⁵

Els casos en què la documentació havia de sortir de l'arxiu eren lògicament encara més delicats i, en aquest cas, fins i tot els canonges calia que fossin autoritzats.¹³⁶ Com a mínim, ja a mitjan segle XVII s'havia establert una forma de control dels documents que sortien de l'arxiu, que eren registrats al Llibre de comunicacions, però això no obstava per-

què alguns costés recuperar-los i, com és el cas el 1685, calgués que el Capítol comissionés els canonges arxiver i secretari per reclamar els documents que constaven al llibre com a extrets i no retornats.¹³⁷

L'any següent s'intenta tenir també un major control sobre l'accés a l'arxiu, a través del control sobre les claus dels calaixos: als calaixos de l'arxiu hi ha panys i hi ha dues claus, i el canonge arxiver consulta a qui ha de donar la segona, si ha de deixar la seva en cas que algú ho demani i a qui l'ha d'encomanar quan s'absenti, però el Capítol no vol ni sentir a parlar de tanta liberalitat i disposa que als calaixos de l'arxiu hi hagi una única clau, que la tingui l'arxiver i que quan hagi de marxar la deixi a l'ajudant de l'arxiver o a una persona de confiança i que tant l'arxiver com qui el substitueixi no la pot deixar a ningú, ni pot deixar veure cap document si no és en la seva pròpia presència.¹³⁸

Continuant amb el tema dels préstecs o sortides de documents, més endavant sembla que es controlen simplement amb albarans,¹³⁹ però el cert és que segueixen havent-hi casos en què el sistema no resulta eficient i cal prendre mesures especials per a recuperar documents dels quals es té l'albarà de sortida.¹⁴⁰

Malgrat aquest control d'eixides, la norma és que els documents no s'extreuen, fins al punt que en alguna ocasió el Capítol arriba a negar documents al bisbe amb l'argument que mai no s'han tret documents de l'arxiu. En aquesta ocasió, el 1731, el Capítol acaba donant permís al bisbe per enviar algú a l'arxiu a veure els documents que vol, però no té cap escrúpol d'ordenar que alguns canonges abans mirin els documents que vol consultar el bisbe i que, si hi ha res inconvenient per al Capítol, s'oculti.¹⁴¹ Evidentment, és l'arxiu com a patrimoni de la institució i al servei del patrimoni i dels interessos de la institució.

En altres ocasions, les sortides de documentació no són per petició de tercers, sinó per interès del mateix Capítol, com el 1807, que envien a Madrid un privilegi del rei Joan II per tal d'obtenir-ne la confirmació.¹⁴² Aquesta sortida d'aquest document en una època de bastants problemes pot ser que acabés malament, perquè pot ser aquest el document que el 1825 el Capítol encara no ha recuperat: aquest any, envia el canonge Agustí Torres perquè miri a l'Arxiu de la Corona de Aragó si s'hi troba un privilegi que havia donat Joan II a l'església i bisbat de Vic.¹⁴³

Algunes de les consultes que ha d'atendre el Capítol depassen l'interès dels negocis quotidians de l'àmbit local i, de fet, constitueixen l'inici de les actuacions de difusió de la informació i la documentació de l'arxiu. Un d'aquests casos és la sol·licitud que rep el Capítol el gener del 1702 per part de Pau Ignasi Dalmasas, "coronista elegit en Corts", que demana "transumptos o còpies de las noticias antigas que se troban en lo arxiu de VS fahents per la història que ha de treballar". El Capítol disposa que se li subministri el que demana.¹⁴⁴

També és important la petició, el 1771, de documentació per a la España Sagrada, petició que davant la poca reeixida recerca dels canonges encarregats el Capítol deriva cap al pare Caresmar.¹⁴⁵ Per compen-

sar aquesta migradesa, dos anys més tard el Capítol decideix enviar al pare Florez una còpia de la Episcopologia manuscrita, escrita el segle XVII pel degà Lluís de Moncada, que recollia la història dels bisbes de Vic i que el Capítol acabava de fer copiar, al seu torn, de l'original conservat a Poblet, per tal de incorporar-la a l'arxiu.¹⁴⁶

Uns anys més tard, el 1705, el Capítol facilitarà la consulta de l'arxiu al pare Jaime Villanueva,¹⁴⁷ i la col·laboració del Capítol amb aquest eminent dominic no es limità a això, sinó que va impulsar la publicació dels volums del Viage literario corresponents a Vic.¹⁴⁸ A més, Villanueva va aprofitar l'estada a Vic per fer un catàleg dels manuscrits del Capítol, la versió impresa del qual tot i que va ser publicada prou anys més tard, el 1896, el Capítol va tenir bona cura d'adquirir.¹⁴⁹

El 1814, l'Arxiu Capitular rebrà també la visita de D. Fèlix Torres y Amat, un germà del qual com hem vist entraria al Capítol l'any següent i més tard seria nomenat canonge arxiver. Amb l'habitual actitud recelosa, el Capítol donarà llicència al canonge arxiver, Jaume Ripoll, perquè li proporcioni "los llibres y documents del arxiu per trauerne notas que pogan servir a una obra que està preparant, cuidant emperò de que no puga resultar-ne perjudici als drets de VS".

El 1820, el mateix canonge Ripoll, arxiver, demana permís al Capítol per proporcionar documents per un periòdic que es pretén publicar a Vic, rep la resposta habitual: el Capítol "li dóna facultat per franquejarlos, si ell considera que no pogan parar perjudici a la Iglésia".¹⁵⁰

Més tard, el 1896, el Capítol, arran que el bisbe Morgades ha encarregat al senyor Lluís B. Nadal la continuació de l'Episcopologi de Vic a partir de l'elaborat pel degà Moncada el segle XVII, també atorga a aquest erudit "el correspondiente permiso, encargando al Archivero y Secretario le faciliten los datos oportunos, cuidando no se extraiga ningún documento de sus respectivos lugares". En el mateix acte, el degà, en nom del bisbe, aprofita per informar que han estat retornats els dos volums manuscrits de l'Episcopologi de Moncada, que ha acabat de ser publicat amb finançament del bisbe. També han estat retornats "el código inventario de los libros griegos y latinos de la Biblioteca Vaticana en tiempo de Calixto III, y dos tomos de la librería del canónigo Ripoll, junto con el acta de consagración de esta Iglesia, inscrita por el obispo Oliva, haciendo constar que de los libros de dicho Sr. Ripoll falta uno, cuyo paradero no se ha podido averiguar".¹⁵¹

Uns anys més tard, el 1915, el Capítol torna a autoritzar la publicació de documents del Capítol¹⁵² i, el mateix any, es planteja la possibilitat de publicar el Liber dotationum antiquarum, cartulari de la Catedral, però a causa de la inversió que havia de comportar prefereix buscar si alguna institució ho assumeix.¹⁵³

Una altra de les actuacions del Capítol destinada a la difusió dels documents de l'arxiu és la col·laboració amb el bisbe Josep Morgades en el moment de la creació del Museu Episcopal de Vic. El bisbe, cons-

cient de la riquesa de la Catedral pel que fa a obres de valor històric i artístic, demana el 3 de juliol de 1891 "si en el día de la inauguración del Museo arqueológico artístico, podrían exponerse algunos objetos de esta Santa Iglesia Catedral, como por ejemplo algun terno, algunos códices, etc.". El Capítol hi accedeix de bon grat i encarrega a l'arxiver i al secretari que proporcionin els objectes que creguin adients.¹⁵⁴ Uns anys més tard, el 1896, el Capítol acorda lliurar l'acta de consagració de la Catedral al bisbe, perquè sigui exposada al Museu Episcopal "en calidad de depósito voluntario como los demás objetos de esta iglesia".¹⁵⁵

De totes maneres, per si de cas, poc després el Capítol demana inventari de les peces que ha deixat en dipòsit al Museu, un inventari que segons consta va ser lliurat al Capítol el 20 de novembre de 1896.¹⁵⁶

Els manuscrits importants del Capítol el 1923 eren encara al Museu i, per atendre peticions d'investigadors, el canonge arxiver ha de demanar el manuscrit corresponent al Capítol, que trasllada la petició al conservador del Museu.¹⁵⁷ L'any següent, però, el 1924, són retornats al Capítol tots els "Códices, Incunables, Papiros y otros documentos históricos que años atrás en calidad de depósito, se habían colocado en el Museo arqueológico".¹⁵⁸ El 1927, el Capítol traslladarà els papirs del segle X a Roma en un episodi que, per tal com afecta la instal·lació d'aquests documents, hem tractat ja en l'apartat corresponent.

El 1926, tenim la primera referència a reproducció de documents per atendre la petició d'un monjo de Silos que exposa que "para completar sus estudios sobre liturgia muzarábica le interesan foto-copias de 6 foleos del Códice-misal de Oliva, del Archivo, que él pudo ver cuando visitó el archivo en Noviembre".¹⁵⁹

De manera semblant, el 1934 el Capítol, per atendre una petició de l'Institut d'Estudis Universitaris Catalans, autoritza de fer còpia o reproducció fotogràfica de documents dels segles IX i X,¹⁶⁰ però finalment es desestima l'opció de fer fotografia i el mateix arxiver, amb l'ajuda del senyor Sala Molas, assumeixen la tasca de transcriure els documents més útils.¹⁶¹

Per acabar, per tancar aquest apartat dedicat a l'accés i els moviments de la documentació, dos anys després, poc abans de començar la Guerra Civil, el Capítol autoritza a portar el Liber dotationum antiquarum a l'exposició del Congrés Jurídic Català, que va tenir lloc el 17 de maig de 1936.¹⁶²

2. El tercer gran fons: l'Arxiu de la Cúria Fumada

El nucli central d'aquest fons el constitueix el fons de l'antiga escribania pública eclesiàstica o notaria eclesiàstica de la ciutat de Vic. Des de l'aparició del notariat en el sentit modern fins al segle XIX el bisbe deté el control exclusiu de la redacció de documents públics extrajudicials a la ciutat, terme i parròquia de Vic, de manera que cap notari que

no ho fos per autoritat episcopal no podia autoritzar documents dins aquest terme. El bisbe és el titular últim de la notaria, encara que des del segle XIV la propietat i la gestió van a càrrec del Capítol, que manté també la propietat dels llibres dels notaris difunts, que pot tanmateix cedir i arrendar per a la seva explotació a altres notaris. El completísim fons generat i conservat per aquesta notaria episcopal constitueix quantitativament i qualitativament la part principal del fons de l'actual Arxiu de la Cúria Fumada, però no l'única. Des del mateix segle XIV el Capítol deté, també per cessió del bisbe, la cúria de l'oficialat, o cúria judicial del bisbat, i les dues cúries comparteixen molt de temps locals i fins i tot regents, i els fons acaben agrupant-se, afegint al fons de la Cúria Fumada diferents sèries de registres de cúria i altra documentació, i una més que notable sèrie de processos. També en formen part sèries generades per diferents notaris actuant com a escrivans de diferents cúries baronials, com a escrivans del Consell de la Ciutat o de diferents confraries, sèries que en quedar amb els llibres dels mateixos notaris, queden assumits dins el fons de la Cúria Fumada tot i tractar-se, més que de documentació pública extrajudicial o notarial, de documentació de cúria, documentació judicial o sovint pràcticament administrativa. Finalment, a través de diferents concòrdies i sentències assolides després de nombrosos i llargs plets, acaben quedant integrats també al fons de la Cúria Fumada, junt amb els llibres notarial dels notaris episcopals, la pràctica totalitat dels llibres notarial actuats per notaris de Vic per autoritats distintes de l'episcopal, principalment per autoritat reial. Això inclou tant llibres actuats il·legalment al districte episcopal per notaris reials, com els que contenen documents autoritzats enganyosament just fora dels límits de la ciutat, com també llibres que contenen documents autoritzats lícitament fora de la ciutat per notaris reials que tanmateix també tenien l'autoritat episcopal per actuar a Vic. Les diferents concòrdies entre els notaris i el Capítol, així com els ulteriors pactes de concessió de l'autoritat episcopal a notaris reials, establia la unió dels volums de documents autoritzats per autoritat reial al fons notarial del Capítol junt amb els actuats per autoritat episcopal.

2.1 Orígens, consolidació i funcionament

L'origen de la notaria vigatana, amb l'establiment de les primeres persones encarregades de la redacció de documents, cal vincular-lo amb l'existència i funcionament del Scriptorium de la Catedral on, des de la restauració del bisbat el segle IX, s'elaboraven, a més de documents, els llibres necessaris per al culte de la Seu i de les parròquies.

El primer document que s'ha considerat un precedent de l'aparició del notariat a Vic és l'establiment de les escrivanies a Ramon de Lió. Concretament es tracta del nomenament fet el 20 de maig de 1155 pel

bisbe Pere de Redorta (1147-1185) i les dignitats de la Canònica a l'esmentat Ramon de Lió per fer els documents de la vila i parròquia de Vic, excepte els testaments i in breviamentis.¹⁶³

El successor de Ramon de Lió com a responsable de l'escrivania vigatana serà Andreu s'Almúnia: el 8 d'agost de 1194, el bisbe Ramon de Castellterçol, amb consentiment del Capítol, estableix a l'esmentat Andreu s'Almúnia, per tota la seva vida, la confecció dels documents de la vila i parròquia de Vic, exceptuant, de nou, els testaments i in breviamentis.¹⁶⁴ El canonge S'Almúnia, que al primer volum el tenim documentat també en una ocasió com a degà,¹⁶⁵ va morir el 9 de gener de 1234,¹⁶⁶ poc més d'un mes després de les darreres dates que abasta el primer volum, i fou succeït pel canonge Pere d'Eres –Petrus de Ayreis o Areis o Ayres– com a màxim al principi de la tardor del 1234.¹⁶⁷

Pere d'Eres serà el primer regent de les escrivanies que adoptarà ja, des del primer moment, la denominació de notari publicus.¹⁶⁸ També serà ell qui concentrarà sota el seu control l'elaboració de tots els documents públics extrajudicials, ja que el 1238, per mitjà d'una concòrdia entre ells dos, el canonge Pere de Cadireta, que com a sagristà retenia la facultat d'elaborar testaments, cedeix a Pere d'Eres aquesta facultat renunciant també a la d'elaborar les cartes nupcials, que sembla que també reclamava Pere de Cadireta.¹⁶⁹ Tot i que aquesta cessió de la facultat d'elaborar els testaments la fa Cadireta només mentre Pere d'Eres regeixi l'escrivania, de fet hi va quedar definitivament incorporada, i és a partir d'aquest moment que s'inicien les sèries especials de llibres de testaments i llibres de Capítols matrimonials.

Pere d'Eres regirà la notaria de la seu osonenca fins a la seva mort el 29 de desembre de 1278¹⁷⁰ ja que, en contra del que en alguns llocs s'ha dit, el seu successor, Berenguer de Bellví, començà a regir l'escrivania el 21 de gener de 1279 un cop ja mort Pere d'Eres.¹⁷¹

És en el període en què regeix l'escrivania Andreu s'Almúnia quan s'inicia la sèrie de manuals notarials que constitueixen la sèrie principal de l'Arxiu de la Cúria Fumada, o és almenys a aquest període que correspon el primer fragment de manual conservat, un sol full de mida foli que recull quatre pàgines d'un manual notarial en quart amb documents del 1221 i que, havent estat identificat darrerament, constitueix el fragment més antic de llibre notarial conservat a Catalunya, a tota la península Ibèrica, i probablement a tot Europa si excloem algunes notaries de la Itàlia septentrional, bressol del notariat.

És també del període en què regeix l'escrivania Andreu s'Almúnia el primer manual conservat, ACF-1 (1230-1233),¹⁷² que durant molt de temps va ser considerat el primer volum notarial català¹⁷³ i que, si bé ha perdut aquesta primacia amb l'aparició d'alguns altres volums o fragments més antics en d'altres arxius i en el mateix Arxiu de la Cúria Fumada, cal seguir-lo considerant, en relació amb els que el precedeixen, com una cosa a part, tant per dimensions com per integritat, com també pel fet excepcional d'encapçalar una sèrie virtualment contínua

que conté, només del segle XIII, 37 manuals, prescindint dels llibres de Capítols i de testaments, que constitueixen sèries a part.¹⁷⁴

Institucionalment, l'escrivania de Vic al primer terç del XIII segueix essent episcopal com des del seu origen, i els escrivans o notaris ho són per autoritat i nomenament episcopals. L'escrivania seguirà essent episcopal fins que el 1330 el bisbe Galceran Sacosta la incorporà al Capítol de la Catedral, que estava molt faltat de rendes, passant els notaris tècnicament a ser assalariats del Capítol.¹⁷⁵ L'escrivania de l'oficialat que el bisbe es reté en la donació de l'escrivania pública al Capítol el 1330, el bisbe Garcia Fernández de Herèdia el 1383 la dona definitivament al Capítol a canvi de l'absolució d'una pensió que els havia de pagar,¹⁷⁶ encara que el 1411 el bisbe Alfons de Tous, poc després d'accedir a la mitra vigatana, a manera de confirmació farà un segon canvi de les escrivanies de l'oficialat al Capítol.¹⁷⁷

El dret de nomenament de notaris per actuar a la ciutat de Vic i el seu terme per atorgar documents públics romandrà exclusivament en mans eclesiàstiques fins pràcticament el segle XIX. Tanmateix, ja al principi del XIV s'hi introduirà un seriós element de conflicte. El 1315, el pas de la jurisdicció de la Partida Jussana de la ciutat de Vic a mans del rei per permuta amb el bisbe serà la falca que obrirà la possibilitat que s'instal·lin a Vic notaris de nomenament reial. Aquests estaran encarregats, en principi exclusivament, d'autenticar els actes i les actuacions dels oficials reials nomenats per al govern de la part reial de la ciutat, ja que en la permuta el bisbe es reserva explícitament, entre altres coses, l'escrivania pública de la ciutat, terme i parròquia de Vic, és a dir, la redacció de qualsevol document notarial extrajudicial en la demarcació de la ciutat. Això, però, serà ben aviat i durant segles una font de continus conflictes entre el bisbe i el Capítol, com a possessors d'aquest dret de notaria, i els notaris reials que mai no s'avindran de bona gana a la impossibilitat d'autoritzar actes a la ciutat. Així, ben aviat alguns notaris reials exerciran funcions de notaris públics en negocis privats i ja el 1324 actua Bernat de Cudinachs, notari reial, a Vic en aquests àmbits, però primer el bisbe, i després especialment el Capítol, que és qui en deté els drets, aconseguiran sempre, fins pràcticament la primera meitat del segle XIX, anar-se imposant i anar fent valer els seus drets, no sense reiterats i llargs plets.¹⁷⁸ També seran freqüents els plets per causa de les escrivanies entre el Capítol i el bisbe.¹⁷⁹

El funcionament de les escrivanies eclesiàstiques es concretava en establiments o arrendaments fets pel Capítol a un o més notaris.¹⁸⁰ Aquests notaris devien actuar inicialment a la mateixa seu de l'escrivania, almenys quan ho feien per autoritat episcopal, però més endavant, quan creix el nombre de notaris, hi ha un notari a càrrec de les escrivanies ubicades a l'edifici de les escrivanies, però hi havia altres notaris que actuaven en les seves pròpies oficines-domicili per autoritat episcopal. En aquests casos, els notaris detenen les seves pròpies escriptures i manuals, i les que els pugui encomanar el Capítol en arrendament, però en morir reverteixen al Capítol. Aquest, inicialment, sembla que les escriptures dels

notaris difunts les recull en el seu propi arxiu i no pas a l'edifici de les escrivanies, a l'espera d'arrendar-les a algun altre notari,¹⁸¹ mentre que més endavant de vegades les passa a dipositar ja a la cúria comuna o escrivania pública, a l'edifici de les escrivanies,¹⁸² mentre que d'altres vegades també les diposita encara, sembla, al mateix Arxiu Capitular.¹⁸³

A banda d'això, el Capítol no es conformarà amb la gestió de les escriptures que li pervenen pel dret d'escrivania local. Així, ja el 1631 tenim notícia d'alguns intents del Capítol per adquirir escriptures alienes al seu dret d'escrivania local, concretament per adquirir les escriptures preses per autoritat reial per un notari Folchs, i les preses pel notari Mitjà.¹⁸⁴ La prova que el fet no es quedà només en una intenció és que tant les escriptures de Gaspar Mitjà –que van del 1579 al 1605– com les de Pere Folchs –1584-1628–, ambdós notaris de Vic sense autoritat episcopal, formen encara part del fons de la Cúria Fumada. Pocs anys més tard, el Capítol també sembla que optà a l'adquisició, a la vídua d'un notari reial, de les escriptures d'algunes parròquies del vescomtat de Cabrera, però no sembla que aquesta adquisició s'arribés a portar a terme.¹⁸⁵ Sigui com sigui, com veurem, la via de la compra no serà, al cap dels segles, el principal sistema que tindrà el Capítol per incorporar les escriptures reials que de facto va anar incorporant.

El control del funcionament de les escrivanies és a mans dels protectors d'escrivanies, que són canonges –normalment dos– a qui el Capítol encomana aquesta funció. Una de les funcions d'aquests canonges serà vetllar pel compliment dels notaris i la conservació de les escrivanies i de les escriptures i, junt amb els canonges comuners, gestionaran també els arrendaments als notaris. Per al control dels moviments de documentació, especialment dels llibres o escriptures que sortien de les escrivanies per petició dels notaris o d'alguna cúria, hi havia un llibre on s'anotaven aquestes incidències, encara que segons una denúncia del 1653 el procediment no sempre es complia amb rigor.¹⁸⁶

Per recuperar escriptures extraviades per manca de control o per incompliment dels notaris, el Capítol emprarà les seves mesures de pressió específiques, arribant a excomunicar els detentors d'escriptures,¹⁸⁷ i també s'establirà un règim de visites periòdiques a les oficines dels diferents notaris.¹⁸⁸ La visita era aprofitada per passar comptes de la part que corresponia al Capítol del que havien cobrat els notaris, però també per comprovar i corregir el compliment dels notaris.¹⁸⁹ La desídia dels notaris a l'hora de regular els manuals, tot i existir una normativa explícita,¹⁹⁰ serà un dels problemes recurrents.¹⁹¹

També és habitualment funció dels protectors d'escrivanies controlar l'accés als documents o, almenys, controlar que els procediments del notari regent siguin els correctes. Habitualment el que s'estableix és que els interessats en cap cas no puguin revisar directament els llibres o els documents, sinó que si demanen algun document, aportant la data i el notari, se'ls proporcionarà.¹⁹² De totes maneres, sembla que les noves directrius no van tenir un efecte gaire durador perquè al cap de cinquanta anys el

problema persisteix i s'arbitren noves directrius.¹⁹³ En altres ocasions aquests aspectes de control d'accés es deixen a mans dels canonges comuners, a qui s'encarrega el control dels horaris d'obertura.¹⁹⁴

Els canonges comuners intervindran també en els negocis de les escrivanies, ja que són habitualment els que gestionen els arrendaments de les escrivanies i de les escriptures amb els notaris¹⁹⁵ i tenen cura d'aspectes menys específics, com ho poden ser aspectes relacionats amb obres a la resta de la Catedral i que afectin les escrivanies,¹⁹⁶ el control de les claus de les escrivanies i d'aspectes gairebé d'ordre públic.¹⁹⁷

En altres ocasions, els desordres són derivats, per a la seva resolució, cap als protectors d'escrivanies.¹⁹⁸ També la proposta del Capítol del 14 de gener de 1719 de canviar els panys de la cúria per evitar embolics és encomanada als protectors d'escrivanies.¹⁹⁹

Dins la cúria els llibres notariais tenen ja necessàriament una mínima organització suficient per fer operativa la localització, i quan els elements de localització, es modifiquen són els notaris els primers de queixar-se: "los notaris se quexan de que quant han menester algunas escripturas no las troban per haver trets los títols dels notaris que estaven escritos en las escrivancias públicas".²⁰⁰

En tot aquest període, evidentment, el que fa funció d'arxiver és el mateix notari de l'escrivania, i la funció de tenir cura de la documentació és recollida de forma explícita en les condicions d'arrendament de l'escrivania. Com a exemple, resulta ben suggerent la tabba o cartell publicat pel Capítol per buscar a qui arrendar la cúria el 1682, que fixa l'obligatorietat de residència, d'establiment d'un horari, la cura de les escriptures velles i la necessitat de tenir-les ordenades per anys d'acord amb una classificació existent, enquadernació de manuals, l'obligació de copiar en un llibre totes les dates de les escriptures velles que consten en una llibreta...²⁰¹

D'un arrendament d'uns anys més tard, concretament del 1703, si bé no tenim els termes de la tabba, sí que tenim les correccions que mana fer el Capítol a la minuta de la tabba, i les principals correccions cauen plenament en l'àmbit de la gestió de l'arxiu:

"Y VS ha resolt que se añadesca als pactes expressats en dita tabba que no puga lo notari que pendrà dit arrendament deixar tràurer manual algun fora de dita scrivania sinó és que sia restituit lo mateix dia en la mateixa scrivania; si emperò convindrà a dit notari haversen de aportar algun de dits manuals per tràurer algun acte, y detenirsel en sa casa per alguns dias, no puga sens precehir expressa llicència dels srs. canonges protectors de scrivancias." ²⁰²

L'aspecte de la residència, l'obligatorietat que el notari que arrendés l'escrivania hi hagués de residir, degué ser un dels punts problemàtics, ja que el 1712 l'incompliment de la residència és considerat la causa del desgavell en què està l'escrivania.²⁰³

En tot aquest període cal tenir en compte que segueixen funcionant de forma independent la cúria comuna –escrivania pública– i la cúria de l'oficialat eclesiàstic –cúria judicial eclesiàstica–, ambdues a mans del Capítol, i funciona també la cúria del vicariat –cúria administrativa eclesiàstica–, per bé que el seu veïnatge en alguns moments indueixi a confusió.²⁰⁴

2.2 La decadència de la Cúria Fumada

Si des del segle XIV al segle XVII el Capítol, des d'una posició de força, aconsegueix sempre fer valer els seus drets i imposar els seus interessos pel que fa a la gestió de les escrivanies, al final del segle XVII la conjuntura comença ja a ser-li desfavorable. El declivi, però, no va començar realment fins al segle XVIII.

Si bé al principi del segle, marcat per l'adveniment de la dinastia borbònica, el Capítol encara es veu amb cor de plantejar al rei l'extensió del districte de l'escrivania de Vic, sobre el qual tenia jurisdicció exclusiva,²⁰⁵ de fet els interessos dels notaris de Vic passen a tenir com a aliat més que important la voluntat de la monarquia borbònica d'uniformitzar la institució notarial i sobretot de controlar-la, eliminant les notaries de destret com la notaria episcopal de Vic, gestionada pel Capítol.

Recull lúcidament aquest extrem un acord del Capítol del 1765, relacionat amb un dels més importants conflictes entre els notaris de la ciutat i el Capítol: "los Senyors Comissionats per la continuació de la causa de notaris, esposan a VS [...] que segons los indicants perilla que lo Capítol en Madrid perde la regalia de crear notaris, perquè lo rey per punt general en tot son regne vol establir lo crear notaris y aprobarlos".²⁰⁶

Aquest plet venia de lluny. Havia començat pràcticament el 1748 amb l'intent dels notaris reials d'erigir un col·legi de notaris a Vic, cosa que el Capítol percebia com un perjudici,²⁰⁷ i el 1752 s'hi afegí un nou factor a causa de la negativa del notari reial Francesc Camps de respectar l'autoritat episcopal sobre el districte de Vic.²⁰⁸

El plet es tancà inicialment amb una sentència del Consell Suprem de 1758 que denegava la creació de notari i reafirmava els drets del bisbe sobre les notaries vigatanes.²⁰⁹ Seguí, però, la resistència dels notaris reials, que intentaren derivar la causa en un enfrontament sobre si la reserva del dret de notaria en el cancanvi de 1315 s'havia d'entendre que comprenia tota la ciutat o només la partida sobirana, que era la que era objecte del cancanvi. Aquí s'afegí el 1759 una agra diatriba sobre una inscripció feta fer pel Capítol en l'edifici de les escrivanies, a la qual ens referirem més endavant. La inscripció intentava consolidar l'autoritat episcopal sobre la redacció de documents públics extrajudicials en tota la ciutat, terme i parròquia de Vic. La rèplica del Capítol és rotunda i inflexible.²¹⁰

La sentència del Consell Suprem de 1758 va incorporar a la Cúria Fumada tota una sèrie d'escriptures fetes per autoritat reial i que arran dels conflictes no havien estat lliurades al Capítol.²¹¹ Aquest va tenir una

molt especial cura a custodiar-les,²¹² però un nou despatx del Reial Consell mana “sels retornen [als notaris], aquells Manuals en què no se encontre mescla de altres rebuts en esta ciutat, y que ahont se encontre mescla sels permetia la extracta de aquells rebuts fora del territori, quant los interessats demànian sos transumptos”.²¹³

Amb una cosa i l'altra, el cert és que a la Cúria Fumada no només hi havia les escriptures autoritzades per autoritat episcopal a tota la ciutat, sinó també les autoritzades fraudulentament a la ciutat per autoritat reial i, a més, les autoritzades per autoritat reial per notaris que tenien també autoritat episcopal,²¹⁴ ja que aquesta solia ser una exigència del Capítol a l'hora de concedir l'autoritat episcopal per actuar com a notari públic a Vic. Aquests notaris custodiaven les seves escriptures durant la seva vida, però un cop morts el Capítol les feia recollir i ingressar a l'arxiu de l'escrivania comuna i, si li semblava adient, les arrendava a algun altre notari. Una de les formes que s'havia emprat, en aquest sentit, per assegurar que tant les escriptures reials com les episcopals revertissin al Capítol, era que els notaris que gaudien de diferents autoritats no poguessin portar més d'un llibre. Així, en morir, pel fet que no es podien destriar les escriptures reials de les episcopals tots els llibres ingressaven a l'escrivania, “amb las escripturas vellas”.²¹⁵

Una altra mena de documentació que els notaris es resistiren a lliurar sense més ni més al Capítol era la que produïen com a escrivans de cùries o com a escrivans de confraries.²¹⁶ De fet, aquesta documentació té un caràcter més administratiu i de gestió interna de l'entitat que no un caràcter públic, i és en aquest sentit que els notaris la produeixen no tant com a notaris sinó com a escrivans, i hi són habituals les mencions de responsabilitat del tipus “escrivà de la confraria, tal, notari públic” o semblants, o signatures del tipus “tal, notari públic, escrivà de la confraria”. Tanmateix, el Capítol reeixí a incorporar també aquesta documentació al fons de la cúria comuna junt amb la resta de documentació dels notaris.

Els plets van continuar fins que es va arribar a una concòrdia entre els notaris i el Capítol, que es va signar el 1766, però que el Capítol no va acabar de considerar absolutament vàlida, ni de fet absolutament vinculant, fins que va ser aprovada pel rei el 1770 i va ser impresa i publicada com a Reales ordenanzas del colegio de escribanos de la ciudad de Vich.²¹⁷ Tot i que no és aquí el lloc d'estendre'ns en el règim notarial de la ciutat de Vic, la concòrdia original entre els notaris i el Capítol va ser signada l'11 de novembre de 1766 i diferents Capítols recollien aspectes que afectaven la custòdia dels llibres i, per tant, l'arxiu, especialment el Capítol 15, que estableix la forma de repartir entre els diferents notaris les escriptures susceptibles de produir rendes; el Capítol 16 estableix que els notaris que entrin al col·legi han de cedir les escriptures que hagin atorgat fora de Vic i per autoritat diferent a l'episcopal i han d'unir-les amb les escriptures atorgades a Vic, i el Capítol 19 regula la visita periòdica als notaris tant per passar comptes com per comprovar que

els protocols estiguin “conforme a las reales ordenanzas, bien encuadrados, rubricados para más bien público [...]”.²¹⁸

El Capítol 15 no canviava la pràctica de recollir i redistribuir les escriptures dels notaris difunts, però sí que canviava la forma de gestionar l'explotació, ja que fins aleshores s'havia fet per arrendament a un preu fixat, ja fos per acord o a l'encant.²¹⁹ A l'arxiu estrictament hi queden, segons la concòrdia, els volums antics, aquells que ja no són susceptibles de produir guanys significatius, mentre que els menys antics queden fora de l'arxiu, en poder dels notaris, però s'estableix una mecànica de visites periòdiques per vetllar pel bon estat d'aquests protocols fora de l'arxiu. Aquestes visites ja s'havien portat a terme amb anterioritat i són documentades almenys des del 1685.²²⁰

Al Capítol 16 es consolida la unió de les escriptures executades per autoritat reial al fons notarial del Capítol junt amb les autoritzades al districte de Vic per autoritat episcopal. Per poder actuar com a notari a Vic, per tant, calia en certa manera renunciar en favor del Capítol a la propietat de les escriptures, i no només de les atorgades a Vic, sinó de totes.

La concòrdia no canvia gaire els aspectes de gestió quotidiana i si, com hem vist, en l'arrendament del 1682 es recollien aspectes com la necessitat de residència del responsable de la cúria i la necessitat de la fixació d'uns horaris, un segle més tard el Capítol, com a responsable de les escrivanes, segueix recollint el mateix.²²¹

En aquesta època les rendes de l'explotació de les escriptures antigues que hi ha a l'escrivania comuna sembla que són ja més aviat migrades, fet que porta el Capítol a decidir que les rendes només es divideixin entre l'empleat -- mossèn Jaumar, que com hem vist en parlar de l'Arxiu Capitular seria uns anys més tard nomenat oficial de l'arxiu del Capítol-- i l'administració de l'obra de la seu.²²² Aquesta migradesa es devia ben segur al fet que moltes de les escriptures, i lògicament les més rendibles, eren fora de l'arxiu de l'escrivania comuna, arrendades a d'altres notaris de la ciutat. Aquestes sí que segueixen generant més beneficis, fins al punt que després de la visita que fan els protectors d'escrivanes als notaris de la ciutat el 1787, el repartiment dels beneficis corresponents al Capítol procedents dels extractes d'escriptures velles que són a mans d'altres notaris es reparteix entre tots els membres del Capítol, tocant a cada canonge 18 lliures, 1 sou i 9 diners.²²³

Mn. Jaumar, si bé passà a actuar com a oficial de l'arxiu del Capítol el 1784, va mantenir inicialment la tasca a la cúria comuna però, davant la impossibilitat de donar l'abast als dos arxius, a mitjan 1786 és substituït a la cúria comuna per Mn. Calvell i el Capítol aprofita aquest relleu per insistir als canonges que detenien l'ofici de protectors d'escrivanes que s'assegurin que no hi ha manuals extraviiats. La funció d'aquests sacerdots, tant de Mn. Jaumar com de Mn. Calvell, és portar a terme la còpia d'escriptures, és a dir, fer merament d'escrivents, i en el mateix relleu del 1786 el Capítol encarrega als protectors d'escrivanes que cerquin un notari per al regiment i custòdia de la cúria comuna.²²⁴

Entorn del 1788 hi ha un altre agre conflicte entre el bisbe i el Capítol en no resignar-se el primer a la jurisdicció del segon sobre la cúria de l'oficialat, plet que sembla en part generat per l'animadversió del bisbe envers el notari a qui el Capítol havia encomanat la cúria de l'oficialat, Manuel Colí. Colí, coadjutor des del 1776 del notari Serra, que era el detentor de l'escrivania de l'oficialat,²²⁵ havia estat nomenat pel Capítol, nunc pro tunc, notari de l'oficialat per quan morís el seu principal: el notari Serra.²²⁶ El 1785, coadjutor i coadjuvat parteixen peres i se separen i signen un conveni per regular aquesta separació²²⁷ i, el 1788, en morir Serra, el Capítol confirma a Colí el nomenament ad futurum que li havia fet el 1783 com a notari de la cúria de l'oficialat.²²⁸ Immediatament Colí topa amb el vicari general i amb el bisbe²²⁹ i és suspès pel bisbe el març del 1789 com a notari de l'oficialat.²³⁰ El Capítol protesta i nomena interinament el notari Francesc Monplet, i a Colí li lliura interinament les claus de la cúria comuna.²³¹ El plet es resolgué en favor de Colí, però la decadència de la cúria de l'oficialat obligà Colí, uns anys més tard, el 1799, a suplicar al Capítol que li millorés els tractes,²³² i aconseguí que el Capítol renegociés les condicions en les quals regia la cúria de l'oficialat i la cúria comuna.²³³

Durant el 1809, com veurem més endavant en parlar de les infraestructures, les escrivanies van patir el saqueig de les tropes franceses, que van malmetre bona part del material i la documentació, i el Capítol va aprofitar-ho per intentar reagrupar les escriptures i manuals dispersos, i es va consolidant l'Arxiu de la Cúria Fumada com a dipòsit d'escriptures i manuals antics que no volen els notaris en actiu, extrem que queda recollit de forma explícita en un acord del Capítol de l'any 1813, en el qual també s'insinua la preocupació del Capítol per com pot afectar la situació política als privilegis sobre escrivanies.²³⁴

Efectivament, el decret de les corts de 6 d'agost de 1811 incorporava a la nació totes les senyories jurisdiccionals i abolia els privilegis exclusius, privatius i prohibitius que tinguessin el mateix origen de senyoria. Així, les jurisdiccions privatives sobre escrivanies també quedaven abolides, i només es respectaven les que "procedan de título oneroso, compra o cualquier otro diferente del de la jurisdicción".²³⁵ El quid de la qüestió serà, per tant, determinar si el Capítol detenia el dret d'escrivania per títol oneros o no.²³⁶ El plet es va resoldre en contra dels interessos del Capítol i, a partir del 1833, en el nomenament d'oficis capitulars que es feia anualment el dimecres després de Pentecosta ja no apareixen protectors d'escrivanies, i també deixen d'aparèixer nomenaments de notaris o concessions de places de notari.²³⁷ El Capítol reté, això sí, la cúria de l'oficialat, però ja com a escrivania particular per als afers de l'oficialat eclesiàstic,²³⁸ i el regiment dels llibres de l'Arxiu de la Cúria Fumada l'encomana a un notari.

Si bé perd el dret de notaria, el que el Capítol no perd són els llibres notariais que tenia, i segueix posseint l'arxiu de l'escrivania comuna, és a dir, l'Arxiu de la Cúria Fumada, probablement pel fet que, com hem vist, recull "los molts manuals y papers que no volen los notaris". Com que no produeixen beneficis, ningú no es bat per ells.

I és interessant constatar que fins i tot en haver perdut el Capítol el dret de notaria, els notaris segueixen incorporant-hi fons que es poden considerar obsolets. Un cas que resulta important quantitativament té lloc el 1841, quan el Capítol autoritza el notari Pou a "posar en la Cúria Fumada las Escrituras reals que són propietat de la casa de Roca de Olot, però ab la condició de que se posen enterament separadas, perquè ja may sos manuals pugan confondrerse ab los que són propis de la Cúria".²³⁹

Com és que una casa d'Olot és propietària d'unes escriptures reials que són a Vic i quines són aquestes escriptures? L'explicació cal buscar-la gairebé un segle abans. El 1736, Ignasi Coromina i Bosch de Platraver, descendent d'una llarga nissaga de notaris de Vic, demana al Capítol que li concedeixi una plaça de notari,²⁴⁰ però per problemes de tràmit i per evitar precedents, no se li concedeix. El 1740, mor el seu pare, Joan Francesc Coromina,²⁴¹ i Ignasi Coromina, tenint ja el títol de notari reial, reclama ser habilitat com a notari públic de Vic i demana regir les escriptures del seu pare, i el Capítol hi mostra certes reticències i finalment li confereix l'autoritat després de certes tibantors i malentesos.²⁴² A la dècada del 1750, Coromina és un dels notaris que s'enfronta al Capítol pel dret exclusiu de notaria.²⁴³ Simultàniament, Coromina, que en ocasions s'intitula mercader i notari, ha iniciat una política d'adquisició d'escriptures de notaris reials²⁴⁴ que compagina amb intents que el Capítol li arrendi altres escriptures, amb peticions a les quals el Capítol respon sovint amb poc dissimulat desaire²⁴⁵ i amb cert ressentiment, acabant el Capítol disposant que es tanqui el tema "dexant y despreciant a dit Coromina tanquam dementatus".²⁴⁶

Segui com sigui, el cert és que Ignasi Coromina va acumular una quantitat molt considerable de manuals notariais molt diversos i portà a terme en ells una notable tasca de reenquadernació i reparació, deixant en molts d'ells l'anotació que testimoniava la seva propietat.²⁴⁷

Ignasi Coromina, casat en primeres núpcies amb Antònia Folcs, el 1763 es casà en segones núpcies amb Marianna Illaca y Moreta. D'aquest darrer matrimoni no li sobrevisqué descendència, però sí del primer, una filla, Teresa, que es casà amb el Dr. Tomàs Roca y Masmitjà, domiciliat a Olot.²⁴⁸

Ignasi Coromina i Bosch de Platraver va morir el 8 de desembre de 1769,²⁴⁹ i és aquesta filla casada a Olot qui heretà els seus llibres. Aquests romandran a Vic i seran gestionats per successius notaris. El notari que les té el 1841 és Miquel Pou, a qui probablement ja no li resulten rendibles i li fan més nosa que servei i per això és autoritzat a posar-los a l'Arxiu de la Cúria Fumada, amb la condició que quedin clarament separats. Aquests fons notariais de propietat particular es van instal·lar al segon pis de la cúria, a la segona sala, i el 1851 es fa constar que eren propietat de la senyora Francesca Roca.²⁵⁰

El notari Miquel Pou va tenir un llarg conflicte amb el Capítol per la manca de diligència en la gestió de la Cúria de l'Oficialat i la Cúria Fumada.²⁵¹ L'incompliment ja havia arribat el 1850 a provocar una pro-

testa formal del Capítol,²⁵² que el març del 1851 relleva Pou del seu càrrec i li reclama les claus i algunes escriptures que falten, i uns dies després l'Audiència, instruint la causa instada per Pou contra el Capítol, un cop més reclama al Capítol els títols en què es basen "los drets que té per conservar la Cúria Fumada y nombrar un notari per regentarla".²⁵³ Abans del 15 d'abril de 1851, Pou lliura al notari Francesc Portell les escriptures que diu que corresponen a la Cúria de l'Oficialat i a la Cúria Fumada,²⁵⁴ però el conflicte no queda tancat, ja que el juliol del mateix any 1851 Miquel Pou exigeix al Capítol la devolució de tota una sèrie de volums custodiats a la Cúria Fumada; no es tractava d'una reclamació trivial ja que demanava tota la notable col·lecció de protocols procedent de l'herència d'Ignasi Coromina i propietat de la casa Roca d'Olot, els protocols de Francesc Badia i el fons de la cúria de l'Antiga Almoïna General, que era la successora de la cúria de la partida sobirana de la ciutat de Vic.²⁵⁵

El 3 de gener de 1852, l'Audiència dicta una resolució salomònica disposant que Pou torni els llibres que li reclama el Capítol però que el Capítol lliuri a Pou els llibres que acreditati haver dipositat a la Cúria Fumada, i la resolució és notificada el dia 9 de gener al Capítol,²⁵⁶ que la llegeix a la capella del mateix dia, i el dia 12 el Capítol reconeix que Pou ha lliurat les escriptures dels notaris Josep Serra i Jaume Pou (que devien ser les que Pou s'havia retingut) i acorda notificar al jutge aquest lliurament i que el Capítol "estaba prompte a entregar al Sr. Pou los manuals y demás documentos que tenia depositats en la Cúria Fumada y que pertañen a la Casa de Roca de Olot".²⁵⁷

Sigui com sigui, tot i que en desconeixem els motius, el cert és que aquesta aparent disposició del Capítol a retornar a Pou certes escriptures no es va concretar, o almenys no va tenir un efecte perdurable, ja que el cert és que els fons de la casa Roca d'Olot (els volums adquirits per Ignasi Coromina i Bosch de Platraver), els llibres de la cúria de Antiga Almoïna General i els llibres de Francesc Badia, que eren els tres lots que reclamava Pou, segueixen formant part, íntegrament i integralment, de l'Arxiu de la Cúria Fumada.

Fàbregas, el substitut de Miquel Pou al capdavant de les cúries de l'Oficialat i Fumada, va regir-les fins a la seva mort, ocorreguda el març del 1865. Aleshores, el Capítol nomena interinament per substituir-lo el notari Francesc Xavier Portell; el Capítol delega en el degà i en el lectoral l'anar a casa del difunt a recollir la clau de l'arxiu i aprofita per encarregar a l'ardiaca, xantre i doctoral per portar a terme "cuantas gestiones estimen convenientes para sostener los derechos que de tiempo inmemorial tiene VS sobre él mismo".²⁵⁸ El mes següent el Capítol tanca la interinitat i encarrega a Portell, durant el seu beneplàcit, "la custodia y administración del archivo de protocolos y demás documentos públicos pertenecientes tanto a la curia eclesiástica del oficialato, como a la antigua curia común conocida con el nombre de la «Fumada»". Els convenis que s'estipulen, redactats l'11 d'abril de 1865, són els darrers que ens

han pervingut i entre altres coses s'estableix que Portell ha de prendre inventari de tots els protocols de l'arxiu, tenint especial cura de separar els volums de la Cúria de l'Oficialat dels de la Cúria Comuna, i el mateix notari respon de la conservació i integritat dels protocols i escriptures de l'arxiu.²⁵⁹

El 18 de març de 1868 el delegat del districte notarial de Vic envia un ofici al Capítol demanant informació sobre el nombre de protocols que hi ha a la Cúria Fumada i el Capítol acorda que se li doni informació sobre el nombre de protocols de negocis contractuals, que és de 3.389.²⁶⁰ Per aquest efecte, s'ha fet fer un recompte al notari Portell, el resultat desglossat del qual és el següent:²⁶¹

Número de protocolos existentes en el archivo de la Curia Fumada

Sala 1 ^a	Número de volúmenes
Estante 1 ^o	274
Id. 2 ^{do}	121
id. 3 ^o	432
id. 4 ^{to}	175
 Sala 2 ^a	
Estante 1 ^o	477
Id. 2 ^{do} a la izquierda	297
Id. 3 ^o al frente	485
 Sala 3 ^a	
Estante 1 ^o a la derecha	242
Id. 2 ^{do}	83
d. 3 ^o	257
id. 4 ^{to}	222
 Segundo piso	324

	3.389

És possible que els 324 protocols del segon pis siguin encara els corresponents als hereus d'Ignasi Coromina.

Poc temps després, al principi del 1869, l'Arxiu de la Cúria Fumada va quedar també evidentment afectat pel decret de confiscació d'arxius i biblioteques promulgat pel Gobierno Provisional a l'inici del Sexenni,²⁶² com hem vist en parlar de l'Arxiu Capitular. Davant la possibilitat que el Govern obligués el Capítol a lliurar els llibres notariais, aquest intentà prendre les mesures pertinents²⁶³ i, al capdavant, els volums no van moure's del control del Capítol i la confiscació es limità a l'apropiació de les claus. Aquestes claus el 1876 encara eren a mans del Govern, i l'Ajuntament, seguint una reclamació del Capítol, demanà al governador

civil, en una carta del 29 de gener de 1876, que es portés a terme el retorn de les claus.²⁶⁴ Oficialment, la confiscació no s'acabà de resoldre fins a mitjan 1878,²⁶⁵ en un acte que degué ser una mera formalitat, ja que els llibres d'acords del Capítol ni ho recullen. De fet, a aquestes alçades la documentació de l'ACF havia deixat ja de tenir un valor significatiu per al Capítol en perdre el valor quant a generador de rendes, i havia quedat ja més o menys oblidat fins que ja cap a la fi del segle, i sobretot a partir de la tasca de mossèn Gudiol, va començar a ser redescobert en el seu altre gran valor o potencial com a font d'informació històrica d'incomparable magnitud.

2.3 Els aspectes materials de l'Arxiu de la Cúria Fumada: les seves seus i les intervencions de conservació i enquadració

No sabem quina va ser la ubicació inicial de l'escrivania pública o comuna i, amb ella, dels llibres que configuraren el seu arxiu, però amb tota probabilitat degué ser a l'entorn de la Catedral, en l'àrea més directament sotmesa a la jurisdicció del Capítol. Fos quina fos la ubicació, un incendi en una data indeterminada del segle XIV va socarrimar o fumar les enquadracions d'alguns dels volums i va donar lloc a la singular denominació de Cúria Fumada amb què ara és conegut el fons i que és ja documentada el 1809,²⁶⁶ assimilant-la específicament amb la Cúria Comuna.²⁶⁷

La primera notícia clara de la seva ubicació la tenim a mitjan segle XV. En aquest moment, concretament el 1444, el Capítol acaba de traslladar la ubicació de l'escrivania: el vicari general i els canonges reconeixen que havien vist que era necessari canviar de lloc les escrivanies públiques de la ciutat de Vic. L'edifici en què era abans no era suficient per rebre bé les escriptures i per conservar-les, ja que era al soterrani de les cases de la franquesa de Sant Miquel de l'església de Vic, i a causa de la humitat els llibres i les altres escriptures es feien malbé; a més les estances eren obscures, indecents i inadequades. Per això van fer canviar la seu de les escrivanies a un edifici més gran i fort i fet amb aquesta finalitat, al costat de la Catedral en un lloc més decent.²⁶⁸

Les franqueses de Sant Miquel, de jurisdicció eclesiàstica i que havien de ser vinculades a la capella d'aquesta advocació situada a la banda de tramuntana de la Catedral, amb tota seguretat no devien ser lluny de la Catedral –es conserva encara ben a prop el carrer de Sant Miquel–, però el nou edifici construït ad hoc era just al costat.

Malgrat aquesta proximitat, que situava l'edifici de fet en l'àrea d'immunitat eclesiàstica, és interessant que el vicari general i el Capítol tenen interès de salvaguardar la facultat dels oficials reials d'exercir jurisdicció en l'escrivania, tal com es fa constar en el mateix document,²⁶⁹ i per aquest motiu es fa una procura al canonge Joan Colom per tractar i pactar amb el batlle general de Catalunya.²⁷⁰

Aquest nou edifici al costat de la Catedral seria la seu de les escrivanies eclesiàstiques vigatanes durant més de quatre segles. En ell el Capítol va agrupar de fet les dues escrivanies de la seva jurisdicció, que eren l'escrivania comuna o escrivania pública que el bisbe li havia cedit el 1330 i l'escrivania de l'oficialat que li havia cedit, com hem vist, el 1383. Segons sembla, les dues cùries tot i ser al mateix edifici estaven separades, o almenys aquesta disposició és la que trobem al final del XVII, concretament el 1682, en què en una tabba per l'arrendament de l'escrivania pública es parla de "la escrivania pública que lo reverent ilustre Capítol de la Seu de Vich té al costat de la cùria del oficialat, y fa cantonada al cap del carrer den Queralt de la present ciutat de Vich".²⁷¹ De fet l'edifici, que encara es conserva entre el cloquer i el carrer d'en Queralt, ara dels Dolors, manté en una disposició pràcticament simètrica dos grans portals al carrer del cloquer i, segons aquesta descripció tardana, el de més avall o més cap al cloquer correspondria a la Cùria de l'Oficialat i el de més a la cantonada correspondria a l'escrivania pública.

El canvi de lloc de les escrivanies del 1444 no va ser pacífic, perquè les reticències dels consellers de la partida reial de la ciutat van fer arribar el conflicte a la cort del governador de Catalunya, fins arribar finalment a una concòrdia el 1445,²⁷² i dos anys més tard el Capítol encara presenta al veguer reial de Vic i Osona un requeriment i protesta sobre el fet de les escrivanies públiques.²⁷³

La conservació de les escrivanies i de les seves escriptures en aquest nou edifici no va estar exempt de riscos i trasbalsos provocats per les circumstàncies històriques. Així, el 1654, en plena guerra i amb la ciutat i especialment totes les dependències de la Catedral i el Palau Episcopal ocupades pels soldats, el Capítol es planteja quina és l'actuació més prudent per vetllar per les escriptures. Gelós i desconfiat, el Capítol refusa treure les escrivanies d'on són i opta per la seguretat passiva: "ques parede la porta de la escrivania que ix a la sala gran y que de ninguna manera se tragan las escripturas de la escrivania perquè VS^a poria ser culpats si acàs se perdian algunas escripturas".²⁷⁴

Les obres que des del 1675 al 1678 es van portar a terme a la sagristia nova de la Catedral,²⁷⁵ entre l'edifici de les escrivanies i els absis de la Catedral, van afectar les condicions de l'escrivania, ja que aviat el notari es queixa de manca de llum,²⁷⁶ i la solució adoptada pel Capítol va ser l'ampliació, eliminant-hi una paret.²⁷⁷

El manteniment de les instal·lacions, així com dels volums custodiats a l'arxiu, requerí una atenció recurrent del Capítol, encara que sovint es feia quan la situació era ja extrema. En aquest sentit també la reunió del Capítol del 13 d'abril de 1703 estableix que es facin obres a l'escrivania comuna, concretament que es revisin i arreglin les teulades i que es facin altres obres "per resguart y conservació de las escripturas".²⁷⁸ Les obres no es devien fer immediatament, ja que el 14 de setembre del mateix any, davant la necessitat d'establir un nou arrendament de l'escrivania, els canonges estableixen encara la necessitat d'una prèvia

reparació,²⁷⁹ i encara devien seguir pendents el 7 de juliol de 1704, quan el Capítol torna a insistir que es facin obres a la Cúria Comuna perquè es perjudiquen els documents i que s'aprofiti el bon temps per fer-les.²⁸⁰

Uns quants anys més tard, el 23 de novembre de 1725, es torna a parlar en el Capítol de la conveniència de fer obres a la Cúria Comuna,²⁸¹ i de nou el 1759 el Capítol portarà a terme una altra intervenció en l'edifici de les cúries. En aquest darrer cas les obres no es limiten a una simple intervenció de manteniment i portarà una notable polèmica amb els notaris reials de la ciutat. A mitjan mes d'abril d'aquest any, i quan precisament una sèrie de notaris reials havien obert, com hem vist, un plet contra el dret exclusiu del Capítol en el control de la confecció de documents públics extrajudicials a Vic, el Capítol fa esculpir en la façana de l'edifici, i el fet difícilment pot ser considerat casual, la inscripció *Escrivania pública y comuna de tota la ciutat, terme y parròquia de Vich*. En el plet, els notaris defensaven que en el concanvi de 1315 el bisbe es podia haver reservat el dret d'escrivania pública de la partida jussana, que era de la que cedia la jurisdicció al rei Jaume II, però no de la sobirana, la jurisdicció civil de la qual era en el moment del concanvi a mans dels Montcada i que a mitjan segle XV passà definitivament al rei. Evidentment, el que no els feia cap gràcia de la maliciosa inscripció era el mot "tota". En el requeriment, els notaris es queixen específicament d'això:

"...la inscripción, que VS ha mandado hazer y concludhir, en la semana últimamente passada, en la fachada de la oficina, sita en la calle pública llamada de Cloquer, endonde se hallan las más de las escrituras otorgadas ante notarios defunctos, que dize: «Escrivania pública y comuna de tota la ciutat, terme y parròquia de Vich», puesta al parezer con idea de perpetuidad por ser las letras esculpidas en piedra y ennoblecidas con oro; y como semejantes inscripciones, con el transcurso del tiempo, presuman derecho a la parte que tal vez no tiene, y con la transcrita se atribuye VS con la diction «tota» el derecho de una y otra parte de la ciudad..."²⁸²

La forma com recull el llibre dels acords del Capítol el requeriment fet pels notaris reflecteix clarament la planificació i premeditació de l'actuació del Capítol i la vinculació de la inscripció amb el plet.²⁸³

Cal dir que l'intent dels notaris de circumscriure el dret de notaria del bisbe a la part jussana de la ciutat, a banda de no reeixir en els tribunals, realment no tenia gaire fonament històric, ja que abans del concanvi de 1315 el dret de notaria del bisbe era extensiu efectivament a tota la ciutat, terme i parròquia (i els mateixos senyors de la partida sobirana acudien als notaris episcopals), i mai no havia perdut aquest dret. Com el plet, la protesta dels notaris va fracassar i la inscripció, si bé sense restes de l'or que segons els notaris l'ennoblia pretenent conferir drets, es conserva encara a la façana de l'edifici.

Continuant amb les intervencions de manteniment arquitectònic de l'edifici de les cúries on es guardava també l'arxiu, el 8 de juliol de 1786 el Capítol es veu de nou obligat a disposar reparacions, en aquest cas per eliminar uns degoters,²⁸⁴ i uns anys més tard, el 1799, el Capítol es

veu obligat a fer front als perjudicis que ha provocat a l'edifici de les escripturaries la construcció del nou edifici de la Catedral.²⁸⁵ Uns mesos més tard, l'1 d'agost de 1800, es decideix a arreglar la cúria, tant l'edifici com també una sèrie de volums deteriorats.²⁸⁶

Serà ineludible la intervenció després de les destrosses fetes pels francesos el 1809, tot i que com veurem més avall aquestes destrosses van afectar més el mobiliari i els documents que no l'edifici i, el 21 de juliol d'aquest any, el Capítol fa comissió als canonges protectors d'escripturaries i al canonge doctoral, "per lo tocant a las escripturas que se hauran extraviat estant los enemichs en aquesta ciutat y per reparar los danys que hauran ocasionat en la Cúria Fumada".²⁸⁷

El 1813, s'han de fer noves obres, però en aquest cas no pas de reparació sinó d'ampliació, per encabir-hi més volums que els notaris ja no volen,²⁸⁸ però aquestes obres que el 1813 es consideren necessàries és possible que no es fessin de manera immediata, i és possible que sigui d'aquestes obres de les que encara es parla el 1819, quan es fan tractes amb un dels mestres d'obres Morató.²⁸⁹

El 1871, amb les escripturaries ja pràcticament fora d'ús, el pis inferior de l'edifici de les escripturaries roman inutilitzat i el Capítol es planteja integrar dues sales del pis inferior de l'edifici de les escripturaries a la contigua sagristia major de la Catedral.²⁹⁰

La decadència de la seu de l'arxiu de l'antiga escripturia comuna persisteix, i en la següent notícia que en tenim, del 5 de juny de 1889, la seva situació és deplorable,²⁹¹ i al principi del segle XX, amb la Cúria Fumada convertida en una institució morta i inactiva, el Capítol acaba considerant desaprofitat tot l'edifici que ocupava; el 14 de maig de 1904 en considera la utilització per a altres coses,²⁹² i el 30 de desembre del mateix any ja s'ha portat a terme el desallotjament de la Cúria Fumada de la seva secular ubicació, i el Capítol en dóna les gràcies a Mn. Gudiol, aleshores conservador del Museu Episcopal de Vic i incansable investigador dels fons de la Cúria Fumada.²⁹³

El fons és traslladat al contigu edifici de la Canonja, vell edifici situat darrere de l'absis de la Catedral. En aquest mateix edifici, tanmateix, per autorització del Capítol del març de l'any següent, tindrà el lloc d'assaig l'Orfeó de Sant Lluís Gonzaga²⁹⁴ i, sigui com sigui, no va ser per gaires anys la seu del venerable arxiu de les escripturaries de la ciutat. Ja el 1917 el Capítol era conscient del seu mal estat i hi encarregà obres urgents²⁹⁵ que, malgrat aquesta urgència, no es devien iniciar fins al 1918,²⁹⁶ i aleshores l'edifici en obres va esdevenir escenari de gambirotades nocturnes de colles de bordegassos, que van arribar a tenir ressò a la premsa local.²⁹⁷

En qualsevol cas, malgrat aquests intents de darrera hora, l'edifici de la Canonja sembla, segons una notícia publicada per mossèn Gudiol el 1919, que s'acabà ensorrant el mateix any 1918, quan se n'havien extret ja els protocols.²⁹⁸

Probablement, l'arxiu de la Cúria Fumada el degueren desallotjar de la Canonja no gaire abans que s'esfondrés l'edifici. En aquest cas, malaura-

dament les actes capitulars no recullen cap notícia d'aquest nou canvi d'emplaçament, però segons sembla es traslladà a una de les dependències de la secretaria del Capítol situada al claustre de la Catedral, just al dessorra de les estances on hi havia i on és instal·lat l'Arxiu Capitular, concretament, segons sembla, la del costat de la capella de la rodona, que no té sortida directa al claustre.²⁹⁹ Aquí és on s'hauria trobat l'arxiu quan, al final de juny del 1937, Josep Maria Font i Rius va rebre l'encàrrec de recollir i salvaguardar tots els fons documentals dels diferents arxius de Vic. Tal com recull en la memòria presentada el 1939, el juny del 1937 l'arxiu de la Cúria Fumada estava intacte i, seguint el pla de concentració, es va traslladar a les sales annexes al sobreclaustre, de fet a les sales que ocupa actualment, que es van habilitar i condicionar específicament per a aquesta funció. A partir del principi d'abril del 1938 i arran del caire que prenia la guerra, es va procedir a empaquetar tot el fons en paquets lligats per facilitar el trasllat al soterrani del claustre, però de fet el fons de la Cúria Fumada no s'hi arribà a portar.³⁰⁰

Per la seva banda, l'edifici del costat del cloquer, que havia estat seu secular de la Cúria Fumada, malgrat la intenció inicial en el moment del trasllat no sembla que s'habilités com a oficines del Capítol, o almenys no tot, ja que el 1912 es va adaptar part de l'edifici com a habitatge provisional del campaner.³⁰¹

Aquesta ha estat fins fa poc la funció de bona part de l'edifici, tot i que el maig del 1939 s'hi van fer noves obres per fer-hi un pis per al conserge del Museu Episcopal.³⁰²

A banda d'aquestes intervencions en la infraestructura de les instal·lacions o de l'edifici que allotjava els fons documentals de la Cúria Fumada, en altres casos la intervenció del Capítol incideix directament sobre l'estat de la documentació de l'arxiu, en el que serien tasques de restauració, conservació i disposició del fons. En aquest sentit, per exemple, en les condicions d'arrendament de les escrivanies, el 1682 s'inclouïa l'obligació de relligar una sèrie de llibres del notari Joan Josep Riquer que no ho estaven.³⁰³

Per altra banda, en la reunió del Capítol del 21 de juny de 1709 es recull la petició d'un notari que el Capítol li financii l'enquadernació d'unes escriptures que li té arrendades³⁰⁴ i, seguint en la mateixa línia, el 6 de maig de 1740, ara arran d'un arrendament de la cúria, el Capítol fa nova disposició per arreglar volums de la cúria.³⁰⁵ En aquest cas al canonge Tayadella, a qui el Capítol nomena comissionat per a aquest afer, se li atribueix un ajudant, Gaspar Estevanell, per qui el 8 de juliol de 1740 l'esmentat canonge demana al Capítol una gratificació.³⁰⁶ Tot i així, amb aquesta intervenció encara no es dona per tancada la tasca, i el Capítol segueix pensant en acabar de condicionar la "cúria vella",³⁰⁷ i el 7 de juliol de 1741 s'informa el Capítol de l'estat de les reparacions.³⁰⁸

Uns anys més tard, per indicació del canonge Boixeda, que deté el càrrec de protector d'escrivanies, es porta a terme un altre condicionament, aparentment força sistemàtic, dels volums de la cúria, que se

centrà en l'enquadernació de tota una sèrie de manuals antics. Així ho reflecteix la liquidació feta el 1753:

"Compte del gasto tinch fet per la renovació dels manuals en la cúria comuna de la present ciutat per orde del Sr. canonge Boxeda, protector de escrivanies, comensant al 1 de juny de 1750 fins al de 1753, inclusive, és lo següent:

Primo, per deu parells de pells, a set sous quiscuna, valen set lliures	7 ll.
Ítem tinch gastat per fil catorse lliuras a rahó set sous la lliura val	4 ll. 18 s.
Tinch renovat los manuals de Bisbe i Capítol, que són 30, a rahó de 3 sous per manual, val	4 ll. 10 s.
Ítem tinch renovat los manuals de Pere Mas, nottari, que són 93, a rahó 3 sous, val	13 ll. 19 s.
Ítem tinch renovat los manuals de Nicolau Mateu, que són 87, a rahó de 3 sous, valen	13 ll. 1 s.
Ítem tinch renovat los manuals de Berenguer Folcrà, notari, són 19 llibres, val	2 ll. 17 s.
Ítem tinch renovat los manuals de Galceran de Vila notari, que són 14, valen	2 ll. 2 s.
Ítem de Berenguer de Molendino, notari, renovats los manuals, que són 18. val	2 ll. 14 s.
Ítem de diferents notaris de la centúria de 1300, 16 manuals valen	2 ll. 8 s.
Ítem de Anton Bosch, notari, quatre llibres, y de Bernils notari un manual, suma	15 s.
Suma	54 ll. 2 s. ³⁰⁹

Tot i que el full no és signat, fa referència a aquesta reparació l'acord del Capítol pres el 8 de gener de 1751, quan ja s'havia iniciat la intervenció.³¹⁰ L'encarregat de l'enquadernació va ser el mateix Gaspar Estevanell,³¹¹ que hem vist esmentat abans, i tots els llibres esmentats en els comptes són encara ara perfectament identificables. El seu treball devia resultar especialment apreciat, ja que poc després de l'acord que acabem de veure, el 23 de febrer del mateix any 1751, un dels capitulars suggeria que Gaspar Estevanell es dedicués a compondre també l'arxiu del Capítol, que també ho necessitava, i el Capítol ho aprova, amb la condició que ho compagini amb la intervenció a la cúria, cosa que efectivament va fer, tal com ho demostra el compte presentat el 1753.³¹² També, com hem vist, l'agost del 1800, junt amb unes obres a l'edifici de les escrivanies, es decideix arreglar els volums que ho requereixen.³¹³

L'assalt de l'edifici de les escrivanies per part dels francesos durant l'ocupació de la ciutat d'abril a juny del 1809 deixarà les dependències i

la documentació en un estat lamentable. Tot i que el 21 de juliol el Capítol fa comissió, com hem vist, “per lo tocant a las escrituras que se hauran extraviat estant los enemichs en aquesta ciutat y per reparar los danys que hauran ocasionat en la Cúria Fumada”, el cert és que el 28 de juliol tot seguia tal com ho havien deixat els francesos, tot i fer més d'un mes que havia acabat l'ocupació. La visura portada a terme el dia 28 per aixecar acta de l'estat en què havien quedat les escrivanies descriu un panorama desolador:

“empesando por la puerta principal, la doy [fe] de haverse arrancado un pedaso de madera en el que descansava la cerradura con su cerrajo, que resultó quedar forzada; y abierta la puerta y entrados dentro, en la mano derecha, tras la puerta principal, se halla un portal con sus puertas, las que están forçadas y abiertas, desobtadas, encontrándose la cerradura unida con su tranca, y metidos en la piesa vimos en el suelo muchísimos procesos y papeles, que es imposible en esta ocasión poderse individuar, como y también que se ven en ella varias caxas abiertas con violencia y algunas tablas o estantes que estaban unidas a la pared, para poner dichos procesos y papeles. Seguidamente nos subimos la escalera y en el vacuo de cuyos eslabones se encuentra una abertura de cosa de un palmo en quadro, y metidos en la primera pieza se han encontrado varios procesos, papeles y protocolos en el suelo sin que se pueda pasar sin pisarlos. Se allan parte de las tablas de los estantes de mano derecha e hisquierda arrancados faltando la mitad poco más o menos de los procesos, papeles y protocolos, que creímos ser los que estaban por tierra o parte dellos. Pasando en la segunda piesa, se allan en el suelo varios papeles sueltos y protocolos y, a más, dos armarios que estaban forçados y abiertos, el uno de los quales con puertas o reja de hilo de hierro con un cajoncillo, y bajo de éste una cómoda con tres cajones y puertas con zerradura, que igualmente estava forçada y se ha visto sin los cajones, protocolos del escrivano Manuel Colí, testamentos cerrados recibidos por aquél y también por el escrivano Joseph Serra y otros papeles y expedientes reservados que allí estaban custodiados. Así mismo la doy de que havien-do pasado en la tercera piesa, se alla como las dos antecedentes, con papeles, protocolos y procesos en el suelo. En todas las piasas dichas se ven como tengo expresado trastornados, echados por tierra y muy maltratados toda especie de papeles, manuales antiguos, modernos, escrituras pertenecientes a varios ramos de la Curia, que están a cargo del escribano Colí. Y según se ven sueltos muchos papeles, que parecen parte de procesos, no dejarán de haberse roto y faltar muchos”.³¹⁴

Arran d'aquest panorama, el mateix dia el vicari general, Josep de Rocafiguera, mana a l'escrivà de la cúria, Manel Colí, “que para el prompto vaya regiendo y sacando del suelo para que no acaban de malbaratar-se los dichos papeles, escrituras y protocolos que allí se encuentran, y los ponga preservados como pueda al prompto, y después con el tiempo que

sea menester los reconosca y nos exponga los defectos y lo que alle faltar de protocolo, procesos y demás expedientes de aquella oficina".³¹⁵

El Capítol probablement aprofità el desgavell per intentar concentrar definitivament les escriptures disperses a mans de notaris, ja que un any més tard el Capítol insisteix a fer recollir les escriptures i manuals dispersos.³¹⁶

3. Les incorporacions posteriors

Agrupem convencionalment aquí tota la resta de fons que al llarg del segle XX han anat convergint en la institució, que, agafant el nom del fons que en fou el nucli, s'ha seguit anomenant Arxiu Episcopal de Vic. Es tracta de fons d'una gran heterogeneïtat, tant pel que fa a dimensions, com a cronologia, i també pel que fa a dades històriques disponibles sobre ells, i per tant els subapartats d'aquest Capítol seran inevitablement molt desiguals.

3.1 Arxiu Notarial de Vic

Amb el nom d'Arxiu Notarial de Vic (ANV) és conegut l'Arxiu de Protocols del Districte de Vic, districte que comprèn actualment les notaries de Vic, Manlleu i Torelló. Com tots els arxius notariais de districte, deriva de l'aplicació de la Llei del notariat de 1862 i, concretament, del Decret de 1869, que organitza els arxius notariais de les capitals de districte. Recull els volums que contenen els documents generats per la notaria civil o reial de Vic i la d'altres notaries civils existents o que havien existit en la demarcació notarial de Vic, i també alguns volums d'altres notaries fora de districte. Conté llibres de notaris de Torelló, Centelles, Sant Julià de Vilatorrada, Sant Hipòlit de Voltregà, Manlleu, Vic, Taradell, Rupit, Camprodon...³¹⁷ Quantitativament, la part més important la constitueixen els volums de notaris de Vic.

La presència de notaris reials a Vic s'inicia el 1315. En adquirir el rei la jurisdicció de la partida que fins aleshores era episcopal, les pròpies necessitats del funcionament de l'administració reial donen lloc a la instal·lació a Vic de notaris de nomenament reial. Aquests notaris estan encarregats en principi exclusivament d'autenticar els actes i les actuacions dels oficials reials nomenats per al govern de la part reial de la ciutat, ja que en la permuta el bisbe es reserva explícitament, entre altres coses, l'escrivania pública, com hem dit ja en parlar de l'Arxiu de la Cúria Fumada.

En qualsevol cas, el resultat és que l'Arxiu Notarial de Vic conté poca documentació antiga de notaris reials de Vic, pel fet que si actuaven a la ciutat ho havien de fer per autoritat episcopal –que sovint adquirien– i, per tant, els llibres corresponien a l'Escrivania Pública o Cúria Fumada,

i els documents que autoritzaven fora de districte, que aquests sí que els podien confegir per autoritat reial, per les diferents concòrdies entre el Capítol i els notaris reials també van acabar formant part de la Cúria Fumada. De fet, només quedaren fora de l'òrbita de la Cúria Fumada els llibres que per concessió i arrendament del Capítol als notaris en actiu eren fora del control directe del Capítol quan aquest perdé la seva jurisdicció sobre la notaria vigatana.

L'ANV sí que té, en canvi, documentació més antiga de la notaria de Rupit, que comença el 1400, mentre que les altres notaries que també s'han refós en l'Arxiu Notarial de Vic comencen majoritàriament el segle XVII.

L'Arxiu Notarial consta que fins a la Guerra Civil era custodiat pels mateixos notaris. Durant la Guerra van ser traslladats transitòriament del despatx del notari arxiver Sr. José Sans Font al refugi que s'habilità al sotaclaustre de la Catedral; de fet, s'estaven acabant d'instal·lar els paquets de protocols en 35 grans caixes de fusta quan les tropes nacionals entraren a Vic.³¹⁸

Un cop acabada la guerra sembla que el notari arxiver no mostrà gaire diligència per recuperar el fons de què era responsable, ja que el canonge arxiver l'octubre del 1940 reclama que s'insisteixi al notari Sans que s'endugui els volums per evitar responsabilitats.³¹⁹

Tanmateix el Capítol sembla no tenir tan clara la conveniència d'aquest desallotjament o sembla considerar altres possibilitats, ja que en una ulterior reunió, el 8 de novembre, fa constar:

*"Leída la anterior es aprobada. Únicamente referente a la observación del Canónigo Archivero sobre el archivo notarial civil del partido de Vich se acuerda dejar pendiente la resolución definitiva."*³²⁰

Segui com sigui, el cert és que, al final, l'Arxiu Notarial de Vic es va acabar ubicant a l'edifici de la Casa de Misericòrdia, i no és fins pels volts del 1951 que es trasllada en dipòsit a les dependències del sobreclaustre, seu de l'Arxiu Episcopal, quedant al costat de l'Arxiu de la Cúria Fumada com a fons complementaris. La ubicació a l'Arxiu Episcopal es va fer amb autorització de l'autoritat notarial corresponent de Madrid i es va fer tenint en consideració el fet que es facilitava la consulta pública, que s'ajuntaven les dues notaries vigatanes i que, de fet, la part antiga de la reial era ja en l'eclesiàstica.

Fa uns vuit anys els notaris van traslladar a la seu de l'Arxiu Episcopal, en una sala especialment habilitada i tancada, la part secreta de l'Arxiu Notarial, fora de consulta.

3.2 Arxiu de la Vegueria de Vic

Malgrat la denominació, pel fet que conté documentació des del segle XIV fins a mitjan segle XIX, és obvi que no només conté docu-

mentació produïda per la cúria del veguer, sinó també per l'estructura administrativa que la va succeir o en va assumir funcions, que seria la cúria del Corregiment de Vic. Conté una sèrie completíssima de manuals i processos de la cúria de l'administració reial a la vegueria d'Osona,³²¹ que comprenia a grans trets l'àrea de l'actual comarca d'Osona, i després al corregiment de Vic.³²² La documentació s'acaba arran de la supressió del sistema de corregiments i la creació de les províncies el 1833.

L'Arxiu de la Vegueria seguí, pel que fa a la seva ubicació, el mateix periple que la cort del veguer, que al principi del segle XIV era situada en un edifici del carrer de Corretgers; per ordre del rei Alfons III, es va traslladar el 1333 a la plaça del Mercadal; amb motiu de la unificació de la ciutat, passà el 1450 a instal·lar-se al castell dels Montcada, que fins aleshores havia estat seu de la jurisdicció dels Montcada sobre la partida sobirana de la ciutat, i més tard, el segle XVI, es traslladà a la noble casa Clariana, situada a l'ara anomenada plaça de Dom Miquel de Clariana. És des d'aquesta darrera ubicació, des de les golfes d'aquesta antiga residència del veguer, des d'on s'integrà als fons reunits a l'Arxiu Episcopal de Vic.

Fou ja el Dr. Eduard Junyent qui, concretament el 1931, va annexar l'Arxiu de la Vegueria de Vic al conjunt d'arxius eclesiàstics concentrats entorn de la Catedral, en unes de les sales del sobreclaustre de la Catedral que fins la Guerra Civil van estar ocupades pel Museu Episcopal, del qual ell era el conservador des del mateix 1931. El Dr. Junyent recull el fet en la "Memòria del Conservador" que presentà el 1932 fent constar que es tracta d'una "sèrie completíssima dels manuals i procesos de la cúria del Veguer de Vich, des de principis del segle XIV fins a mitjans del segle passat".³²³

El fons es va instal·lar, doncs, en una habitació del sobreclaustre propera a les sales ocupades per peces del Museu.³²⁴ Durant la guerra, els anys 1937-1938 el fons es va traslladar als espais lliures de la capella de la Rodona, situada en una de les cantonades del claustre que és des d'on s'hi accedeix,³²⁵ i passada la guerra, ja cap als anys 1950, es va instal·lar en la seva ubicació actual al sobreclaustre de la Catedral, precisament pràcticament al damunt de la capella de la Rodona, i s'hi va portar a terme una sumària classificació tipològica i una ordenació cronològica.

3.3 Arxius de comunitats de beneficiats

Els arxius de les comunitats de beneficiats havien quedat barrejats en un únic fons a la segona meitat del segle XIX en instal·lar-se els beneficiats de la Pietat a la sala pròpia de l'extingit Capbreu. És així com van entrar a l'Arxiu Episcopal el 1972. El 1988 es va portar a terme la classificació i ordenació dels fons i es va tornar a separar la documentació procedent de cada una de les dues institucions.

3.3.1 Arxiu del Capbreu

El Capbreu s'estructura a partir d'una sentència donada pel sagristà i el sacriscrini de la seu el 1253, que pretén acabar amb els conflictes que hi havia entre els domers de la Catedral i els beneficiats i la resta de clerecia resident a causa de les distribucions dels oficis i funcions que tenien lloc a la seu, ja que els domers, com a responsables de la cura d'ànimes, sovint assignaven aquestes funcions a preveres forasters en detriment dels beneficiats i preveres residents. S'estableix que els domers i beneficiats escullin una persona, generalment un beneficiat, que ha de distribuir entre els domers, beneficiats i la resta de preveres residents de Vic tots els emoluments procedents de les uncions, sepultures, novenals, cap d'anys i altres qualssevol sufragis pels morts i el que els fidels donaven i assignaven per raó d'aquests sufragis, i també els emoluments procedents dels aniversaris, misses, serveis i altres funcions. Aquesta persona escollida, per tal de controlar les presències i actuacions dels preveres, ha de portar els capbreus o llistes de misses, sepultures i altres oficis, i passa a ser anomenat capbrever, i la institució o administració passa a ser anomenada Capbreu.

A partir d'aquesta estructura inicial, al llarg dels segles l'organització s'anirà fent més diversa i complexa en augmentar la clerecia de la Catedral i les funcions atribuïdes, en incorporar la gestió dels béns que adquireix per donacions o altres vies i en incorporar també una activitat financera censalística a partir de la Caixa de Dipòsits del Capbreu.

La institució va entrar en vies d'extinció a mitjan segle XIX, sobretot a partir de la desamortització i de l'establiment del concordat del 1851, que modificava l'estatus dels beneficiats, si bé va perdurar de forma residual fins al final del segle i algunes de les seves funcions van quedar assumides o refoses en la comunitat de beneficiats de la Pietat.

Tenim escasses dades històriques sobre l'Arxiu del Capbreu. El 8 d'agost de 1591, el Capítol està buscant un lloc on ubicar un arxiu per tal que els beneficiats hi puguin tenir les escriptures del capbreu³²⁶ i, a manca d'un altre lloc més adient, resolen ubicar-lo sobre la sagristia de la Trinitat –situada a la banda esquerra del presbiteri–, nomenant dos canonges per a controlar la intervenció.³²⁷ Uns anys més tard, el 1621, les obres de remodelació de la capella de Sant Miquel, que comportà el tancament de la porta de Sant Miquel que entrava a la sagristia de la Trinitat, van obligar el Capbreu a demanar, lògicament, que se'ls fes una altra porta per accedir a la sagristia; el Capítol hi accedeix, però amb les despeses a càrrec del capbreu.³²⁸ Les obres de Sant Miquel s'aturaren transitòriament l'any següent, i no queda clar en quin punt estaven, però es fa referència a una escala nova que potser devia ser l'accés a l'Arxiu del Capbreu.³²⁹

El 1633, el Capbreu va tenir un conflicte amb el Capítol per haver-se excedit en les reparacions de la teulada de l'arxiu. Per motiu dels degoters havia obtingut llicència per reparar la teulada, però el mestre d'obres veient l'estat de la volta sota la teulada optà per tirar-la a terra. Els

canonges obrers van obligar a parar l'obra, entenent que per l'envergadura la llicència l'havia de donar el mateix Capítol i no només els obrers, però davant dels fets consumats no van tenir més remei que donar llicència per a la nova intervenció.³³⁰

El 1687 el Capbreu demana al Capítol poder traslladar els seus diners. El Capítol els feia tenir a la sagristia de la Catedral, ficats en unes caixes de dipòsits on es barrejen amb altres quantitats, i a més la gent que va a fer ingressos no té la més mínima confidencialitat, i el Capbreu demana poder-los posar "en lo puesto que de molts anys ha esta part assenyalà VS pera fabricar dita administració lo arxiu que vuy posa en esta santa Iglésia, en lo qual arxiu, encara que estret, hi ha aptitud per fabricar aquells y gosarn de las circunstancias necessàrias". Al Capítol, però, no li sembla bona idea perdre de vista aquests diners d'una entitat que considera més o menys subsidiària: "Ha resolt VS que nos done lloch a mudar los depòsits del capbreu al arxiu del capbreu en manera alguna, sinó ques mire dalt a la sagrestia nova si hi aurie lloch apte y capàs per posarlos."³³¹ No obstant això, uns mesos més tard el Capítol s'assabenta que el Capbreu ha fet el trasllat.³³² Els advocats aconsellen al Capítol que, per no perdre els drets i la superioritat sobre aquells dipòsits, s'ha de contradir amb requesta l'actuació del Capbreu i passar a treure lletres de la Rota, etc.,³³³ però sembla clar que la situació va quedar consolidada.³³⁴

Pocs anys més tard, el 1748, el Capítol autoritza també de fer una ampliació a l'Arxiu del Capbreu si no perjudica altres dependències de la Catedral.³³⁵ La resta d'informació històrica és només sobre reclamacions dels arxivers del Capbreu per qüestions de rendes, bàsicament sobre drets de presències.³³⁶

Amb la construcció de la nova Catedral al final del XVIII, les dependències del Capbreu van quedar aproximadament en el mateix sector de la Catedral, i l'arxiu era també disposat damunt la sagristia dels canonges, en el sector entre el deambulatori, la capella del Sant Esperit i el carrer de l'Albergueria. La sala devia estar prou ben condicionada, ja que el mateix Capítol hi va dipositar part dels seus diners.³³⁷ Aquesta sala fou coneguda més endavant com la sala dels beneficiats de la Pietat, per tal com s'hi va instal·lar aquesta comunitat de beneficiats portant-hi la part activa del seu arxiu, que va quedar a la llarga parcialment barrejada amb el fons del Capbreu ja extingit.

L'Arxiu del Capbreu es va integrar a l'Arxiu Episcopal de Vic el 1972, després de molts anys de restar oblidat o ignorat a la sala dels beneficiats de la Pietat, i és en certa manera el darrer gran arxiu que el Dr. Junyent va recuperar, i forneix, sobretot en els seus obituaris, moltes notícies per a la història de Vic, sobretot tenint en compte que els arxius parroquials de la ciutat van ser cremats el 1936.

L'Arxiu del Capbreu, com el de la comunitat de beneficiats de la Pietat amb el qual va acabar parcialment barrejat, va ser objecte d'una primera organització i classificació el 1988.

3.3.2 Arxiu de la Pietat

La comunitat de beneficiats de la Pietat està vinculada a l'església homònima. L'edificació barroca actual del XVII substituï el conjunt format per l'església romànica de Sant Sadurní i la capella que s'hi havia afegit el segle XV dedicada a la Pietat, en la qual s'hauria establert ja –segons del Dr. Junyent– una nombrosa comunitat de preveres.

El 1613, a causa d'un enfrontament amb el Capítol, la Comunitat de Beneficiats, Preveres i Conductius de la seu de Vic –el Capbreu– va sol·licitar al Consell de la ciutat que se li concedís l'administració de l'església de la Pietat per poder-hi esmerçar i fundar molts dels aniversaris i altres pies institucions, cosa que el Consell li concedeix, així com la llicència per fer-hi qualssevol obres, reservant-se l'administració que fins aleshores hi havia exercit. És a partir d'aquest moment que la comunitat de la Pietat adquireix una estructura ben fixada, en part heretada del Capbreu, i tindrà una gran puixança, incrementant ràpidament la seva importància i patrimoni i la seva activitat tant litúrgica com economicofinancera.

La comunitat de la Pietat quedarà sensiblement afectada per les desamortitzacions tot i salvar alguns patrimonis. Això, junt amb la devaluació de les rendes i els canvis organitzatius eclesiàstics arran del concordat del 1851 determinarà la seva decadència. Cap al final del segle XIX els beneficiats de la Pietat seran traslladats a la Catedral, on absorbeixen el que quedava del Capbreu i constitueixen el que s'anomenen beneficiats de l'Antic Personal.

Com en el cas de l'Arxiu del Capbreu, no són gaires les notícies històriques de què disposem referents a l'Arxiu de la Pietat, i encara totes elles fan referència més a rendes i interessos dels arxivers que no pas a l'arxiu pròpiament. El 1764, el Capítol concedeix la facultat de nomenar un arxiver més,³³⁸ i el 1794 actuen encara dos arxivers més.³³⁹

En traslladar-se a la Catedral, els beneficiats de la Pietat van ocupar la sala de damunt de la sagristia dels canonges, que era de fet la sala on hi havia l'Arxiu del Capbreu, i en aportar-hi la part activa dels seus fons aquests van quedar parcialment barrejats amb els del Capbreu. La part de l'arxiu que no era útil per al funcionament de la comunitat de beneficiats va quedar virtualment oblidada a l'església de la Pietat.

Del fons que va quedar a la Pietat, una petita part es va concentrar ja durant la Guerra Civil (1936-1939) a l'edifici de la Catedral de Vic,³⁴⁰ però la major part del fons va romandre a l'església de la Pietat fins que entorn del 1970 va ser redescobert en un armari de la sagristia. Amb acord de l'aleshores rector de la Pietat, el Dr. Junyent va incorporar el fons a les sales del sobreclaustre. Com acabem de dir en parlar de l'Arxiu del Capbreu, l'Arxiu de la Comunitat de Beneficiats de la Pietat de Vic va ser objecte d'una primera organització i descripció l'any 1988.

3.4 Arxius par roquials

A l'actualitat hi ha dipositats a l'Arxiu Episcopal 152 arxius parroquials, que en la pràctica totalitat no són fons íntegres, ja que la part dipositada a l'AEV és en general la part històrica, mentre que la part més moderna, que és d'ús més o menys freqüent per part dels regents de les parròquies, és encara a la mateixa parròquia o bé, en els casos de parròquies en què no hi resideix cap rector, a la parròquia on resideix el rector que en té cura.

Alguns d'aquests arxius parroquials, com els de Balenyà, Perafita, Sant Boi de Lluçanès, Sant Marcel de Saderra, Gironella i els Prats de Lluçanès van ser ja transitòriament concentrats a l'Arxiu Episcopal durant la Guerra Civil,³⁴¹ però de fet el procés definitiu de concentració va tenir lloc després de la guerra, sota la direcció del Dr. Junyent. Aquest procés va ser recolzat per les disposicions episcopals. Així, si en la circular signada pel bisbe amb data de 9 de gener de 1964 es determinava que:

*"Se recuerda a los Rdos. Párrocos, Ecónomos y Encargados de Parroquias la necesidad de velar por la buena conservación de los archivos parroquiales, adoptando las medidas conducentes a evitar la destrucción de los documentos custodiados en aquéllos."*³⁴²

En la primera circular de l'any següent, signada pel canceller-secretari, al paràgraf que acabem de citar, reproduït literalment, se n'hi afegeix un altre:

*"En aquellas parroquias donde habitualmente no reside el Párroco se procurará aún con más diligencia que el archivo quede debidamente conservado, solicitándose de este Obispado el competente permiso, si se cree oportuno, para que pueda ser trasladado a otra parroquia. En este caso los documentos de más de cien años de antigüedad se depositarán en el Archivo Diocesano para su custodia y conservación."*³⁴³

Aquesta disposició es repetirà a les circulars dels anys següents i, més endavant, fins i tot les parròquies en què resideix el rector en molts casos dipositaran la seva documentació antiga a l'Arxiu Episcopal per tal de facilitar la seva conservació i la seva consulta.

Aquests arxius van ser objecte d'una primera classificació d'urgència al principi dels anys 80 per tal de poder-los posar a consulta, classificació que ara s'està revisant i refent de forma sistemàtica.

3.5 Arxius conventuals, de capelles i de santuaris

Recollits a l'Arxiu de procedència diversa, la majoria a partir dels anys 50 i sovint formant part d'arxius parroquials, resulta impossible indivi-

dualitzar-ne la història. Cal destacar, per la seva entitat i riquesa, l'arxiu del Priorat conventual de Sant Llorenç del Munt (municipi de Sant Julià de Vilatorrada), que procedeix del Seminari al qual el bisbe Veyán atribuï les rendes. També procedeix del Seminari el fons dels carmelites descalços.

Els altres fons conventuals que estan representats a l'Arxiu Episcopal de Vic són els del monestir de l'Estany, el monestir de Banyoles, Sant Pere de Camprodon i un bon nombre de convents de la ciutat de Vic. En la catalogació existent, aquests fons s'havien incorporat com a fons associats dels arxius parroquials i constaven en un catàleg únic, i en la revisió que s'està portant a terme s'estan separant i tractant de la forma adequada amb un quadre de classificació lògicament diferent del dels arxius parroquials. Això fa que, ara per ara, encara no es pugui establir la llista definitiva dels fons d'aquest tipus que hi ha a l'ABEV.

3.6 Arxius patrimonials, personals i institucionals

Recollits la majoria a partir dels anys 50; com en el cas dels conventuals, alguns van ingressar incorporats als arxius parroquials corresponents i altres per donació o dipòsit. Cal destacar els fons procedents del mas Quintanes, de la parròquia de Sant Hipòlit de Voltregà, i l'arxiu del mas Llopart, de Vilalleons, ingressat el primer als anys 80 i el darrer al principi dels 90.

També com en el cas dels arxius conventuals, de capelles i santuaris, en la catalogació existent aquests fons s'havien incorporat com a fons associats dels arxius parroquials i constaven en un catàleg únic, i en la revisió que s'està portant a terme s'estan separant i tractant de la forma adequada amb un quadre de classificació lògicament diferent del dels arxius parroquials. Com també hem dit en el cas precedent, això fa que, ara per ara, encara no es pugui establir la llista definitiva dels fons d'aquest tipus que hi ha a l'ABEV.

3.7 Arxiu dels Jutjats de Vic

Dels fons dels jutjats que es troben custodiats a l'Arxiu Episcopal de Vic cal distingir, per la seva procedència i per l'època d'ingrés, dos fons diferenciats. D'una banda, hi ha el fons del jutjat municipal, que va ingressar a l'arxiu els anys 50 i, de l'altra, hi ha els fons dels jutjats 1 i 3, que van ingressar el maig del 1995 procedents del renovat edifici dels jutjats de Vic. Els jutjats 1 i 3 són, dels quatre jutjats que hi ha actualment a Vic, els que tenen fons documental més important perquè són els més antics. El jutjat número 1 era abans l'únic jutjat de primera instància, mentre que el jutjat número 3 és el que abans era el jutjat comarcal o de districte, i a aquest va associat el Registre Civil.

El fons conté pràcticament només documentació a partir del 1939, perquè l'arxiu del jutjat fou cremat el 1936 i només se salvà pràcticament la documentació del Registre Civil.

4. Un complement d'excepció: els fons bibliogràfics a l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic

L'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic, de la mateixa manera que ha aglutinat tota una sèrie de fons arxivístics de la més diversa procedència, ha agrupat també alguns fons bibliogràfics generats per les mateixes institucions que han originat els seus principals fons documentals. Així, vinculades de manera indissociable als fons arxivístics homòlegs, s'han acabat incorporant a l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic els fons bibliogràfics següents.

En total, pendents les xifres del resultat de la catalogació que està portant a terme l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona, els fons bibliogràfics de l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic estan formats per uns 300 manuscrits, uns 200 incunables, uns 2.000 volums del segle XVI, unes 1.000 revistes i un total que s'apropa als 100.000 volums o unitats.

4.1 Biblioteca Capitular

Agregada a l'Arxiu Capitular, conté els textos que necessitava la Catedral per al culte i per a la formació del clergat i, com a tal, el seu origen es remunta a la reestructuració de la seu eclesiàstica entorn del 880, ja que no es podien portar a terme les tasques litúrgiques i de formació de la clerecia sense els corresponents llibres. La primera notícia referent a la biblioteca canonical ausetana és del 909, al testament del bisbe Idalguer. La biblioteca estaria també lligada al scriptorium Catedralici, on principalment es farien còpies per a l'ús de la Catedral i de les parròquies.

Durant els primers segles són habituals les deixes testamentàries de llibres a la seu, que anirien augmentant el fons de la biblioteca. Consta que el 1368 la Biblioteca Capitular tenia més de 90 llibres, i la major part dels llibres eren custodiats a la sagristia de la Catedral.³⁴⁴ Com a biblioteca al servei del culte i la formació de la Catedral, en aparèixer la impremta va incorporar sense distinció els llibres impresos a la sèrie de manuscrits.

La biblioteca devia estar situada pràcticament al mateix lloc actual, al costat de la capella del Sant Esperit annexa a la Catedral, on es reunia el Capítol i, en la remodelació del final del segle XVIII, devia passar a estar ubicada a les sales actuals els primers anys del segle XIX, com la part antiga de l'Arxiu Capitular. De fet, la Biblioteca Capitular és considerada com a part de l'arxiu, com hem vist en tractar d'aquest, i és gestionada pels arxivers capitulars.

El fons va ser revisat i descrit pel pare Jaume Villanueva en la visita que va fer a Vic el 1806 per buscar materials per al seu Viage literario, en un inventari reproduït al número d'octubre del 1894 del Boletín de la Real Academia de la Historia, que recull 127 volums.

El 1891, en inaugurar-se el Museu Episcopal a les sales del sobreclaustre de la Catedral es va creure convenient que hi figuressin alguns manuscrits i per això hi van ser traslladats i instal·lats de manera interina, formalment dipositats al Museu, fins que el bisbe Morgades en eixamplar el Museu va fer habilitar una sala especial. Posteriorment, els fons de la Biblioteca Capitular van retornar a la seva ubicació, a principis dels anys 20 del segle XX, com hem vist en parlar de l'Arxiu Capitular. També en aquests anys, Mn. Gudiol elabora el Catàleg dels llibres manuscrits anteriors al segle XVIII del Museu Episcopal, format en la seva major part per llibres de la Biblioteca Capitular. És d'esmentar el fet que aquest catàleg inclou tant els fons que són propietat del Capítol com els que són propis de la Biblioteca Episcopal.

4.2 Biblioteca Episcopal de Vic

Entorn del 1775, el rei Carles III disposa l'obligatorietat que en tots els palaus episcopals hi hagi un bibliotecari. En el cas de Vic, les instàncies eclesiàstiques van ser promptes a complir la disposició. Estant el bisbat en seu vacant per defunció del bisbe Bartolomé Sarmentero, assumí el tema el Capítol, que en la reunió del 19 de gener de 1776 acordà quin havia de ser el sou del bibliotecari, fixant-lo en cinc mil rals de velló anuals.³⁴⁵

Tanmateix,³⁴⁶ la Biblioteca Episcopal de Vic pròpiament dita va ser creada per voluntat del bisbe Francesc de Veyán i Mola, que accedí a la mitra osonenca el 1783 i que, en reinstal·lar el claustre gòtic després de la construcció de la Catedral neoclàssica, procurà que aquest fos dotat d'un pis sobre les seves galeries ja amb la intenció de col·locar-hi la futura Biblioteca Episcopal, biblioteca que quan el pare Villanueva va anar a Vic els primers mesos del 1806 estava a punt de ser inaugurada. Fou oberta als estudiosos el mateix 1806 amb uns 7.000 volums procedents dels suprimits convents dels jesuïtes i de compres fetes pel primer bibliotecari, el pare Llucià Gallissà, i aviat, en morir el bisbe fundador el 1815, s'hi va integrar la seva biblioteca personal formada per uns 3.000 volums. El bisbe Castanyer, mort l'any 1865, l'enriquí amb l'adquisició de les Patrologies llatina i grega. Segons una descripció del 1854, en aquesta època tenia 15.000 volums distribuïts en set ordres de prestatges i contenia manuscrits, edicions antigues, un globus i mapes geogràfics, i també una col·lecció d'antiguitats, objectes d'història natural, obres d'art, etc.

El 1891 s'inaugurà, a les sales est i nord del sobreclaustre, el Museu Episcopal i, des del 1898, els càrrecs de bibliotecari episcopal i conservador del Museu han recaigut en les mateixes persones, cosa que explica el flux de materials d'una institució a l'altra, en un procés semblant al dels manuscrits de la Biblioteca Capitular.

Els anys anteriors a la Guerra Civil, la biblioteca va ser traslladada a les estances del Palau Episcopal, i passà el Museu a ocupar les seves sales, i no fou fins que al final dels anys 40 es va traslladar el Museu a l'edifici actual, inaugurat en la seva primera fase el 1948, que no es va tornar a pujar la biblioteca, reinstal·lada en el mateix mobiliari anterior.

La biblioteca en aquest segle s'ha anat enriquint amb deixes de biblioteques personals com les del bisbe Torras i Bages (1916), de Mons. Rius i Serra (1966), del Dr. Antoni Griera (1973) o les dels successius bibliotecaris: Mn. Gudiol, mort el 1931, o el Dr. Junyent, mort el 1978.

En els darrers anys han ingressat a la Biblioteca Episcopal nombroses deixes tant de particulars com d'institucions, i materials procedents de la renovació de fons d'algunes biblioteques.

4.3 Hemeroteca

L'hemeroteca va íntimament unida a la Biblioteca Episcopal tant en la seva història com en el fet que reuneix fons de les diferents institucions culturals episcopals de Vic. Servint, en l'aspecte històric, el que hem dit per a la Biblioteca Episcopal, cal fer constar les diferents procedències dels fons. Així, a l'Hemeroteca de l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic es troben: publicacions pròpies de la Biblioteca Episcopal, publicacions de l'Hemeroteca de Vic, també dipositada a la Biblioteca Episcopal, revistes pertanyents a la Col·lecció Griera de la Biblioteca Episcopal, i la col·lecció de fullets enquadernats en volums, pròpia de la Biblioteca Episcopal.

4.4 Fons bibliogràfics personals

La Biblioteca Episcopal acull una sèrie de fons bibliogràfics personals, alguns procedents de donacions a la biblioteca i altres procedents de cessions en dipòsit. La majoria han ingressat en els darrers decennis. Entre aquests fons destaquen el del Dr. Miquel S. Salarich, important biblioteca de tema vigatà ingressada al principi dels anys 90; la biblioteca de l'Oratori de Sant Felip Neri de Vic, de tema bàsicament religiós, que també ingressà al principi dels 90, o la biblioteca del filòleg Antoni Griera, que ingressà arran de la seva mort el 1973. Els altres fons personals contenen en general fons bibliogràfics més recents. Altres fons personals ingressats fa més temps es troben integrats en els fons propis de la biblioteca.

5. A manera d'epíleg: cent anys de concentració de fons

Com hem vist més amunt, el moment que pot ser considerat com a punt d'inflexió en la dinàmica vers la concentració de fons arxivístics a

l'entorn de l'Arxiu Episcopal de Vic cal situar-lo el 1918, en què el canonge Casadevall és nomenat director dels arxius eclesiàstics de Vic i assumí sota la seva direcció, principalment, l'Arxiu Episcopal i l'Arxiu Capitular.

Aquest fet, situat en el context de l'església catalana i també en el context de les normalment geloses relacions que són habituals entre els bisbes i els Capítols Catedralicis i que es documenten de forma explícita a la Catedral de Vic al llarg de la història, resulta un fet ja per ell mateix prou singular, excepcional en el context històric i geogràfic.

L'explicació cal buscar-la, probablement, en les persones. Cal buscar l'origen d'aquest primer pas cap a una col·laboració integradora probablement en els pontificats dels bisbes Morgades (1882-1899) i Torras i Bages (1899-1916), personatges d'un gran pes i d'un gran prestigi personal i com a prelats i que sembla que saberen configurar un esperit de consens i de bona col·laboració entre les dues màximes institucions de la diòcesi. Ja hem esmentat la bona disposició que trobà Morgades en el Capítol a l'hora de fundar una de les seves obres cabdals, el Museu Episcopal de Vic, i al llarg dels dos pontificats les referències al bisbe en els llibres del Capítol reflecteixen una relació molt diferent de la crispació i malfiança que traspua en els llibres d'acords d'altres èpoques. Sols així s'entén que ni el bisbe ni el Capítol no mostressin reticència al fet que una mateixa persona regentés els respectius arxius, cosa que a banda de significar una relativa pèrdua d'independència o d'individualitat, significava també que una mateixa persona tenia accés a la documentació cabdal d'ambdues institucions, cosa que garantia drets i prerrogatives moltes vegades precisament enfront de l'altra instància. Si en temps anteriors hem vist que sovint el Capítol negava informació del seu arxiu al bisbe perquè no la pogués emprar en contra dels seus interessos, ara ni el Capítol ni el bisbe mostren cap reticència al fet que un mateix arxiver controli aquesta documentació que, si bé no tant com abans, seguia podent ser utilitzada com a arma.

Probablement també la persona del canonge Casadevall com a previsible candidat in pectore a la canongia convocada contribuí al consens. Home de respectable solvència científica, el 1903 havia estat nomenat oficial de la Secretaria del bisbat pel bisbe Torras i Bages, que el 1916 el nomenà prosecretari.³⁴⁷ Quan accedí al càrrec de canonge i director dels arxius eclesiàstics de Vic portava ja temps intervenint en l'arxiu corrent del bisbe, que és el que correspon a la secretaria.

Sigui com sigui, les oposicions de canonge de 1918 signifiquen l'inici d'una tendència. El fet que a Vic la tendència es consolidés tampoc no es pot justificar només en funció de les circumstàncies històriques –disposicions canòniques en favor dels arxius, valorització dels fons documentals...–, ja que aquestes es donaren en altres llocs del país i no van produir-hi, en canvi, els mateixos efectes que a Vic. De nou, probablement, cal buscar l'explicació en les persones, i en aquest cas en la persona del doctor Eduard Junyent (1901-1978), home del país amb una sòlida formació científica i de visió pragmàtica.

És de fet sota la direcció del Dr. Junyent que té lloc la vertebració de l'Arxiu Episcopal de Vic tal com és actualment, amb la incorporació de la resta de fons i la instal·lació en totes les dependències actuals, algunes de les quals estaven ocupades pel Museu.

El Dr. Junyent va ser nomenat arxiver municipal el 1931 i el mateix any se li confià el Museu Episcopal i la Biblioteca Episcopal, que en aquella època estaven tots dos en sales del sobreclaustre i sales annexes. També el 1931 incorporà l'Arxiu de la Vegueria, que rescatà de les golfes de la casa que havia estat residència del veguer.

Després de la guerra ja es va fer càrrec de reordenar l'Arxiu Capitular per encàrrec del canonge arxiver Ramon Casadevall, que no el podia atendre per malaltia, i també es va fer càrrec de l'Arxiu de la Cúria Fumada; el 1944 és nomenat oficialment director dels arxius eclesiàstics i, el 1947, canonge arxiver. Entorn d'aquest mateix any 1947 es traslladà el Museu Episcopal del sobreclaustre a l'edifici actual, la primera fase del qual va ser inaugurada el 1948, quedant les sales que abans ocupava a disposició de l'arxiu i biblioteca. El Dr. Junyent ho aprofità per ubicar-hi la Mensa Episcopal, que es conservava encara al Palau en dependències de la Cúria o oficines del bisbat, i per instal·lar-hi també l'Arxiu Notarial Civil, que va ingressar com a dipòsit procedent de la Casa de Misericòrdia, on estava guardat fins aleshores, tenint en compte d'una banda el fet que la notaria civil era una de les dues branques del notariat vigatà –l'altra seria l'escrivania eclesiàstica, que constitueix l'Arxiu de la Cúria Fumada– i el fet que els volums antics de la notaria reial de Vic de fet eren ja, com hem vist més amunt, a la Cúria Fumada. La nova instal·lació de l'arxiu i biblioteca ocupant íntegrament el sobreclaustre i sales annexes va ser inaugurada el 1952.

És també en època del Dr. Junyent que s'hi van incorporant la sèrie d'arxius parroquials, alguns dels quals van entrar just acabada la guerra procedents del Servei de Recuperació, i els altres hi han anat entrant progressivament. Finalment, ja el 1972 va incorporar a l'arxiu el fons de les comunitats de preveres –el Capbreu o comunitat de clergues de la Catedral, i la comunitat de beneficiats de la Pietat–, que s'havien acabat refonent en una única institució i en un únic conjunt de documents que havia quedat mig oblidat en unes dependències de la Catedral, i també va incorporar la part dels volums de la comunitat de beneficiats de la Pietat que havia quedat a la sagristia de la mateixa església de la Pietat.

Per acabar, ja sota la direcció del Dr. Miquel S. Gros, que des del 1978, a la mort del Dr. Junyent, assumí els càrrecs de conservador del Museu Episcopal, director de la Biblioteca Episcopal i director dels arxius eclesiàstics de Vic, s'han seguit incorporant nous fons parroquials, personals i patrimonials. També en aquest darrer període, entorn del 1990 els notaris de Vic van dipositar també a l'Arxiu, en una sala especialment habilitada, els protocols subjectes a restricció d'accés, i igualment el maig del 1995 es van integrar, com a dipòsit, els arxius dels jutjats 1 i 3 de Vic, els més antics i de major volum documental dels quatre que hi ha actualment a Vic.

Simultàniament, en aquest darrer període sota la direcció del Dr. Gros i per respondre a l'increment en el nombre de consultes, s'ha elaborat la major part dels instruments de descripció de què ara disposa l'arxiu com a eines operatives d'accés a la documentació; així, s'han inventariat o catalogat, pel que fa a fons d'arxiu, els fons d'ambdues notaries, l'Arxiu Capitular, els fons parroquials, conventuals i la major part dels particulars, les visites pastorals, el Capbreu i la Pietat.

Per acabar, des de l'octubre del 1998 l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona està portant a terme el Projecte de Reorganització i Informatització de l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic, que pretén dotar la institució d'una organització actualitzada i a l'alçada de l'entitat i qualitat dels fons que custodia, i d'una descripció de fons operativa que permeti l'accés sistemàtic als continguts dels fons tant documentals com bibliogràfics. El projecte es concreta en la revisió, compleció, uniformització i automatització de la classificació i descripció existent tant dels fons arxivístics com dels bibliogràfics, i també en actuacions destinades a la restauració i conservació dels fons.

Un dels objectius és fer consultables aquests fons a través de les xarxes telemàtiques i, de moment, des del setembre del 1999 és accessible una pàgina web específica de l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic: www.diba.es/opc/vic/default.htm.

L'objectiu final és que al final del Projecte l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic estigui en les millors condicions per assumir el repte de continuar essent, en el segle XXI com ho ha estat en el segle XX, un centre amb una projecció dins la societat, i especialment dins l'àmbit de la cultura i de les ciències historiogràfiques, que facin justícia a la història i la riquesa dels seus fons.

Aquest repte afecta evidentment les institucions eclesiàstiques del bisbat de Vic com a titular de bona part dels fons i de les instal·lacions i com a institució que ha estat responsable de la configuració de l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic tal i com el coneixem en l'actualitat, però afecta també tant la societat civil com les institucions públiques per tal com la importància dels fons de l'ABEV, tant per les seves procedències com per les seves tipologies i valor històric i cultural, depassa l'àmbit d'arxiu privat que té tot arxiu eclesiàstic. Així, caldrà també que les institucions públiques i la societat civil sàpiguen ser sensibles a la importància de l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic com a institució cultural de primer ordre, important no només en tant que suma de fons, sinó per les múltiples interrelacions entre ells i per la pròpia història que els ha anat unint fins a constituir una concentració de fons complementaris que històricament difícilment s'haguessin pogut reunir fora de l'òrbita de les institucions eclesiàstiques.

Notes

- 1 Es conserva a l'Arxiu Capitular de Vic un document anterior, del 879, però no relacionat directament amb la Catedral i que hi podria haver ingressat posteriorment. Cf. JUNYENT I SUBIRÀ, Eduard. *Diplomatari de la Catedral de Vic, segles IX i X*. Vic: Patronat d'Estudis Osonencs / Arxiu, Biblioteca i Museu Episcopals de Vic, 1980-1996, docs. 1 i 2.
- 2 VILLANUEVA, J. *Viage literario a las Iglesias de España*. Madrid, 1803-1852, vol. VI, pàg. 255.
- 3 La resta de la ciutat, l'anomenada Partida Sobirana, era de jurisdicció dels Montcada, de la branca dels comtes de Foix i vescomtes de Bearn. El centre era el castell dels Montcada, bastit sobre les parets del temple romà.
- 4 Cf. JUNYENT I SUBIRÀ, Eduard. *Diplomatari de la Catedral de Vic, segles IX i X*. Vic: Patronat d'Estudis Osonencs / Arxiu, Biblioteca i Museu Episcopals de Vic, 1980-1996, pàg. VIII.
- 5 Arxiu Notarial de Vic, vol. 2.228 (notari Leopoldo Rodés, any 1899), f. 487-493. El fragment transcrit és a f. 490v-492v. Hi ha còpia de l'inventari inserida a ACV 57/83, pàgs. 467 i s.
- 6 ACV, Inventari de la Mitra, 17 de febrer de 1916.
- 7 ACV 57/86, pàg. 109 (13 de gener de 1922).
- 8 ACV-57/85 (Secretaria, 1910-1919), pàg. 295 (10-12-1917): "[...] se ha leído un oficio del Prelado en el cual manifiesta que habiéndose entrevistado con la comisión Capitular se complace en significar que en principio cree oportuno imponer al nuevo canónigo el cargo de Archivero de los archivos eclesiásticos de esta ciudad". El canonicat vacant ho és, segons consta a la pàg. 295, per promoció a xantre del Sr. Serra i Güell.
- 9 Edicte imprès signat el 22 de desembre de 1917, inserit després de la pàgina 295 al llibre d'acords del Capítol, ACV-57/85 (Secretaria, 1910-1919).
- 10 Edicte imprès de 22 de desembre de 1917, inserit al llibre d'actes, ACV-57/85 (1910-1919), després de la pàgina 295.
- 11 ACV-57/85 (1910-1919), pàg. 300.
- 12 ACV-57/85 (1910-1919), pàgs. 303-304.
- 13 ZAMORA I ESCALA, Jaume Enric. "Josep Maria Font i Rius i el salvament dels arxius de Vic durant la guerra civil espanyola". Ausa (Vic), XVII/138 (1997), pàg. 300.
- 14 ACV 57/55, f. 227v (24 de febrer de 1622).
- 15 ACV 34/5, inventari de 1368. Cf. GINEBRA I MOLINS, Rafel. "Joies, ornaments, vestits i llibres a la Catedral de Vic al segle XIV. Els inventaris de la Tresoreria de 1342 i 1368". *Miscel·lània Litúrgica Catalana*, X (2000), en premsa.
- 16 ACV 57/57, f. 83v (6 de maig de 1644).
- 17 ACV 57/67, f. 10 (14 d'octubre de 1701).
- 18 ACV 57/67, f. 261 (1 d'abril de 1706).
- 19 Ídem.
- 20 ACV 57/68, f. 76v (14 d'octubre de 1709).
- 21 ACV 57/68, f. 257v (16 de juny de 1716).

- 22 ACV 57/78, 7 d'agost de 1855: "El govern ha sellat el arxíu del Capítol: En la capella tinguda en lo dia 7 el senyor degà ha fet present a VS que avuy al matí el comissionat de amortització acompanyat del Sr. Alcalde y Notari habia sellat lo arxíu de Capítol sens intervenció alguna de VS."
- 23 ACV 57/80, f. 161 (dels fulls no intercalats; 25 de gener de 1869).
- 24 ACV 57/82, pàg. 88.
- 25 ACV 57/82, pàg. 85 (7 de maig de 1886).
- 26 ACV 57/79, f. 288.
- 27 ACV 57/82, pàg. 87 (12 de juny de 1886).
- 28 ACV 57/82, pàg. 88.
- 29 ACV 57/82, pàg. 155 (17 de desembre de 1888).
- 30 ACV 57/81, pàg. 229 (22 de juny de 1883).
- 31 ACV 57/59, f. 179 (24 d'agost de 1654).
- 32 ACV 57/59, f. 192.
- 33 ACV 57/72, f. 151 (7 de setembre de 1773).
- 34 ACV 57/75, 4 de desembre de 1801.
- 35 ACF, Documents solts descontextualitzats relacionats amb la història de l'arxiu, sense cota, 1569: "[...] personaliter reperto in dicto archivo constructo in claustro novo dicte ecclesie".
- 36 ACV 57/55, f. 116v (2 d'octubre de 1600).
- 37 ACV 57/56, f. 257 (27 de maig de 1640).
- 38 De fet, a l'índex del volum l'acord anterior hi és recollit com: "Se resol ampliar lo arxiu, fer finestra ab rexa y obrir porta al claustro". Confirma el caràcter d'ampliació l'acord que veurem més avall, del 1642.
- 39 ACV 57/56, f. 258v (22 de juny de 1640).
- 40 ACV 57/57, f. 26 (10 d'octubre de 1642).
- 41 Ídem.
- 42 ACV 57/57, f. 26 (10 d'octubre de 1642).
- 43 ACV 57/63, f. 256 (11 de juliol de 1680).
- 44 ACV 57/69, f. 29v (24 de juliol de 1720).
- 45 ACV 57/70, f. 131 (27 d'abril de 1742).
- 46 ACV 57/72, f. 106v (22 de novembre de 1771).
- 47 ACV 57/74, f. 7 (16 de març de 1790).
- 48 ACV 57/75, 23 de juliol de 1802.
- 49 ACV 57/75, 22 de novembre de 1802.
- 50 ACV 57/75, f. 25v (12 de desembre de 1804).
- 51 ACV 57/77, 22 de març de 1829.
- 52 ACV 57/82, f. 42 (31 d'octubre de 1884).

- 53 ACV 57/82, p. 135 (31 de març de 1888).
- 54 ACV 57/86, p. 143 (1 de desembre de 1922).
- 55 ACV 57/65, f. 18v (9 de juny de 1688).
- 56 ACV 57/70, f. 387 (23 de febrer de 1751).
- 57 ACV 57/76, f. 292 (26 d'abril de 1817).
- 58 ACV 57/81, f. 97 (14 d'agost de 1879).
- 59 ACV 57/86, pàg. 281 (19 d'abril de 1927).
- 60 ACV 57/86, pàg. 282.
- 61 ACV 57/86, pàg. 300 (5 d'agost de 1927).
- 62 ACV 57/86, pàg. 344 (consta erròniament 244 a la paginació; 17 de juliol de 1928).
- 63 ACV 57/86, pàg. 346 (7 d'agost de 1928; consta erròniament 246 a la paginació).
- 64 ACF, Documents solts descontextualitzats relacionats amb la història de l'arxiu, sense cota, 1569. Conté l' anotació est in libro ecclesiasticorum.
- 65 ACV 57/55, f. 8v (4 d'abril de 1588).
- 66 ACV 57/55, f. 117 (20 d'octubre de 1600).
- 67 ACV 57/55, f. 173 (17 d'abril de 1617).
- 68 Fins al 1622, els nomenaments d'oficis consten als Libri porterii, però no hi consta el càrrec o la funció d'arxiver com a ofici. El 1623 apareix per primera vegada l'ofici d'arxiver.
- 69 ACV 57/56, f. 97 (24 de juny de 1634).
- 70 ACV 57/56, f. 116v (30 de maig de 1635).
- 71 ACV 57/56, f. 140 (9 de maig de 1636).
- 72 ACV 57/56, f. 273v (14 de juny de 1641).
- 73 ACV 57/56, f. 270v (19 d'abril de 1641).
- 74 ACV 57/59, f. 154 (14 d'abril de 1654).
- 75 ACV 57/60, f. 249 (30 de maig de 1659).
- 76 ACV 57/69, f. 23 (22 de maig de 1720).
- 77 ACV 57/70, f. 12 (12 de juny de 1737).
- 78 ACV 57/71, f. 194 (19 de gener de 1762).
- 79 ACV 57/71, pàg. 225 (24 de desembre de 1762).
- 80 ACV 57/73, f. 51 (14 d'agost de 1781), i ACV 47/73, f. 57v (14 de desembre de 1781).
- 81 ACV 57/73, pàg. 119v (16 d'abril de 1784).
- 82 En parlem més avall, a l'apartat dedicat a l'Arxiu de la Cúria Fumada.
- 83 ACV 57/73, f. 206bis (s. d.), full inserit.
- 84 I de fet el mateix Capítol li encarregà altres tasques, sobretot relacionades amb la nova taxa del subsidi (ACV 57/74, pàg. 25v, 26 de novembre de 1790; ídem, pàg. 29, 24 de desembre de 1790).
- 85 ACV 57/73, f. 207 (1 de desembre de 1787).

- 86 ACV 57/74, f. 108v (28 de juny de 1792).
- 87 ACV 57/75, 7 de juny de 1793 (f. 32v).
- 88 ACV 57/75, pàg. 134v (11 de desembre de 1795).
- 89 ACV 57/75, 21 de maig de 1799.
- 90 ACV 57/76, 28 d'octubre de 1812.
- 91 ACV- 57/76 (Secretaria, 1805-1820), pàg. 292 (26 d'abril de 1817).
- 92 ACV 57/76, f. 127 (24 de novembre de 1812). El llibre d'acords del Capítol inclou el document amb la proposta de l'interessat, amb data del dia abans de la resolució del Capítol (ACV 57/76, full inserit després de f. 126).
- 93 ACV 57/76, f. 127v (7 desembre 1812).
- 94 El 7 de juny presenta el memorial de sol·licitud de la plaça (ACV 57/76, pàg. 171), és elegit el 23 de juny (pàg. 174) i és investit com a porter del Capítol el 28 de juny (pàg. 175).
- 95 ACV 57/77, 9 de març de 1832.
- 96 Concretament, consten als nomenaments d'oficis tres canonges arxivers els anys 1777-1779, 1784-1785, 1822 i 1825-1833.
- 97 ROVIRÓ ALEMANY, Ignasi. Diccionari de filòsofs, teòlegs i mestres del seminari de Vic (1749-1968). Vic: Patronat d'Estudis Osonencs, 2000, pàgs. 299-300.
- 98 ACV 57/76, f. 194 (18 de novembre de 1814). Prengué possessió l'endemà, com consta a la mateixa pàgina.
- 99 ACV 57/76, f. 202 (13 de gener de 1815).
- 100 ACV 57/77, 25 de gener de 1833.
- 101 ACV 57/76, f. 226 (11 de setembre de 1815).
- 102 ACV 57/76, f. 226 (12 de setembre de 1815).
- 103ACV 57/77, 10 de desembre de 1833.
- 104 ACV 57/77, 13 de gener de 1834, 18 de juliol de 1834, 14 d'agost de 1834, 5 de setembre de 1834, 12 de setembre de 1834, 22 de novembre de 1834 i 12 de desembre de 1834.
- 105 ACV 57/77, 9 de gener de 1835.
- 106 ACV 57/78, 30 de maig de 1855.
- 107ACV 57/79, f. 12 (14 de maig de 1856).
- 108 ACV 57/82, f. 79 (22 de gener de 1886; hi consta " 1885"). Aleshores hi havia dos canonges Serra, de nom Esteve i Jaume. El doctoral, però, com consta al Capítol general de 24 de maig de 1885, era Jaume Serra.
- 109 CONILL I COSTA, Antoni. Obituari dels bisbes i canonges de la Catedral de Vic. Vic: edició particular, 1992, pàg. 52.
- 110 ACV 57/83, pàg. 78 (3 de juliol de 1891).
- 111 ACV 57/85, pàg. 295 (10 de desembre de 1917).
- 112 ACV 57/85, pàgs. 295-296 (10 de desembre de 1917).
- 113 Edicte imprès inserit després de les actes esmentades, ACV 57/85, després de la pàgina 296.

- 114 ACV 57/85, pàg. 308 (13 de maig de 1918). Possessió a pàg. 310 (14 de maig).
- 115 Vegeu edicte imprès de convocatòria d'oposició, ACV 57/85, després de la pàgina 296.
- 116 ACV 57/87, 16 de novembre de 1939.
- 117 Són lògicament contínues les notícies, als llibres del Capítol, de comissions i encàrrecs fets als canonges arxivers per cercar en l'arxiu documentació o informació sobre coses concretes. En recollim només algun exemple: ACV 57/70, f. 280 (25 d'agost de 1747); ACV 57/72, f. 199 (28 de juny de 1775); ACV 57/72, f. 294 (16 de febrer de 1779), i ACV 57/73, f. 252 (7 d'abril de 1789).
- 118 ACV 57/70, f. 295 (21 de desembre de 1747).
- 119 ACV 57/56, f. 40 (21 de maig de 1632).
- 120 ACV 57/56, f. 140 (9 de maig de 1636).
- 121 ACV 57/56, f. 257 (27 de maig de 1640).
- 122 ACV 57/70, f. 280v (31 d'octubre de 1750).
- 123 ACV 57/70, f. 390 (7 de maig de 1751).
- 124 ACV 57/82, f. 79 (22 de gener de 1886; hi consta "1885").
- 125 ACV 57/86, pàg. 109 (13 de gener de 1922).
- 126 ACV 57/86, pàg. 110 (20 de gener de 1922).
- 127 ACV 57/86, pàg. 385 (consta erròniament 285 a la paginació; 23 de novembre de 1829).
- 128 ACV 57/86, pàg. 388 (consta erròniament 288 a la paginació; 24 de desembre de 1929).
- 129 ACV 57/86, pàg. 391 (consta erròniament 291 a la paginació; 30 de gener de 1930); ACV 57/86, pàg. 391 (consta erròniament 291 a la paginació; 25 de febrer de 1930).
- 130 ACV 58/69, 14 d'agost de 1935 i 26 d'agost de 1935.
- 131 ACV 57/55, f. 49 (6 de juny de 1591); ACV 57/64, pàg. 315 (27 de gener de 1687), i ACV 57/67, f. 29 (11 d'abril de 1702).
- 132 ACV 57/55, f. 239 (7 d'abril de 1622); ACV 57/72, f. 159v-160 (28 de gener de 1774); ACV 57/72, pàg. 306 (9 de juliol de 1779), i ACV 57/76, f. 223 (29 de juliol de 1815).
- 133 57/67, f. 111 (14 de setembre de 1703); ACV 57/69, f. 314 (12 de juny de 1734), i ACV 57/73, f. 230v (5 de setembre de 1788).
- 134 Només a tall d'exemple, ACV 57/72 (4 de febrer de 1774), i ACV 57/72, f. 161 (11 de febrer de 1774).
- 135 ACV 57/76, f. 267 (7 d'octubre de 1816); ACV 57/76, f. 270 (8 de novembre de 1816)...
- 136 ACV 57/60, f. 173 (22 de febrer de 1658).
- 137 ACV 57/64, f. 238v (23 de novembre de 1685).
- 138 ACV 57/64, f. 255 (22 de febrer de 1686).
- 139 ACV 57/67, f. 276v (20 de juliol de 1706).
- 140 ACV 57/68, pàg. 60 (7 de juny de 1709), i ACV 57/70, f. 197 (22 d'octubre de 1744). Aquest darrer cas, tot i que fa referència a llibres, correspon a l'arxiu (cf. ACV 57/70, f. 201, 8 de gener de 1745).
- 141 ACV 57/69, f. 232 (14 de setembre de 1731).

- 142 ACV 57/76, f. 38v (3 de juliol de 1807).
- 143 ACV 57/77, 6 de novembre de 1625.
- 144 ACV 57/67, f. 20v (27 de gener de 1702).
- 145 ACV 57/72, f. 105v (15 de novembre de 1771).
- 146 ACV 57/72, f. 121 (29 de maig de 1772); ACV 57/72, f. 124-124v (17 de juliol de 1772), i ACV 57/72, f. 139 (29 de gener de 1773).
- 147 ACV 57/76 (22 de novembre de 1805).
- 148 ACV 57/76, f. 235 (1 de desembre de 1815), i ACV 57/76, f. 349 (20 de novembre de 1818).
- 149 ACV 57/83, pàg. 360 (20 de novembre de 1896). Sobre l'estada de Villanueva a Vic, vegeu també CUNILL I FONTFREDA, Segimon. "Cartes inédites del P. Villanueva". Butlletí del Centre Escursionista de Vich, II (1915-1917), pàgs. 101, 126, 131, 188 i 200.
- 150 ACV 57/77, 6 de setembre de 1820.
- 151 ACV 57/83, pàg. 341 (14 d'agost de 1896).
- 152 ACV 57/85, pàg. 172 (14 de maig de 1915).
- 153 ACV 57/85, pàg. 199 (8 de novembre de 1915).
- 154 ACV 57/83, pàg. 78 (3 de juliol de 1891).
- 155 ACV 57/83, pàg. 341 (14 d'agost de 1896).
- 156 ACV 57/83, pàgs. 356-357 i p. 360 (20 de novembre de 1896).
- 157 ACV 57/86, pàg. 162 (19 de juny de 1923).
- 158 ACV 57/86, pàg. 181 (10 d'abril de 1924).
- 159 ACV 57/86, pàg. 248 (7 de febrer de 1926).
- 160 ACV 58/69, 28 de juny de 1934.
- 161 ACV 58/69, 14 d'agost de 1934.
- 162 ACV 58/69, 7 de maig de 1936 i 15 de maig de 1936.
- 163 A.C.V., cal. 6, 2.341. JUNYENT I SUBIRÀ, Eduard. Jurisdiccions i Privilegis de la Ciutat de Vich. Vic: Patronat d'Estudis Osonencs, 1969, doc. 35. GARCIA, Honori. "El notariado en Vich...", op. cit., pàg. 8.
- 164 A.C.V., cal. 6, Episcopologi I, núm. 55. JUNYENT I SUBIRÀ, Eduard. Jurisdiccions i privilegis..., núm. 46. GARCIA, Honori. El Notariado en Vich..., pàgs. 9-17 i apèndix I.
- 165 "[...] et Andree de Almunia vicensis canonici atque decani" (document 1892). Datat, amb reserves, el 22 d'abril de 1232 i que podria correspondre al període que va del final de juny al principi d'agost del mateix any.
- 166 ACV, Martyrologium II (Ms. 128 b (XLVIII-b), f. 15).
- 167 L'últim document del calaix 7 de l'Arxiu Capitular de Vic signat per ell és el 109, de V kalendas de novembre de 1233 (27 d'octubre de 1233). El document 111, de III nonas de febrer de 1234 (3 de febrer de 1234, ja que el còmput de l'Escrivania vigatana és l'any de la Nativitat), i el document 115, de III nonas de maig de 1234 (5 de maig de 1234), són signats per "Raimundus, sacerdos, vicensis claviger, tenens locum publici ville Vici scriptoris". Fem notar que encara usa el terme de "ville Vici scriptoris", el que va emprar sempre s'Almúnia a diferència del seu successor, Pere d'Eres, que des de l'inici s'intitula notari. El primer document del calaix 7 en què signa Pere d'Eres com a "Vicensis canonici et

- publici ville Vici notarii" és el document 114, d'idus d'octubre (15 d'octubre) de 1234. Honori Garcia dona el 1235 com a data en què es perd notícia d'Andreu s'Almúnia (El notariado..., op. cit., pàg. 17). És clar, però, que Almúnia és almenys explícitament viu i en actiu al final del 1233 i que morí el 9 de gener de 1234, i no sabem per què Garcia dona la data de 1235. Lluïsa Cases i Loscos i Imma Ollich i Castanyer (Catàleg dels arxius notariais de Vic. Barcelona: Fundació Noguera, 1986, pàg. 9) donen com a dates de Pere d'Eres 1234-1278.
- 168 Curiosament, malgrat ser aquest el successor directe de s'Almúnia en el regiment de les escrivanes, no és el primer d'emprar aquest títol. Ja el 1232, com a mínim, un dels subordinats de S'Almúnia s'intitula com a tal, mentre que ell seguirà intitulant-se sempre com a escrivà public de la vila de Vic. Així, per exemple, en un document de "nonas julii anno Domini MCCXXX secundo" (ACV, c. 9, s/n), consta primer el "Sig+num Andree sacerdotis et publici ville Vici scriptoris" i, a sota, el "Sig+num Raimundi de Moraria, domini Vicensis episcopi notarii, qui hoc scripsit die et ano prefixis".
- 169 ACV, Comú del Capítol, 28/13, núm. 643, 18 de setembre de 1238. D'aquest document, del qual hi havia un original al llibre de Concòrdies, se n'havia perdut la pista a causa de les reordenacions que es portaren a terme (Cf. JUNYENT, Eduard. Diplomatarí de Sant Bernat Calvó, abat de Santes Creus i bisbe de Vich. Reus: Associación de Estudios Reusenses, 1956, pàg. 77, doc. 128), però J. M. Masnou n'ha localitzat darrerament l'original partit per ABC del qual donem la referència.
- 170 ACV, Martyrologium III, Ms. 129 (XLIII), f. 2v (mor a 4 de les calendas de gener del 1279 de la Nativitat, 1278 del còmput modern). Cf. JUNYENT I SUBIRÀ, Eduard. Diplomatarí de Sant Bernat Calvó, abat de Santes Creus, bisbe de Vic. Reus: Associación de Estudios Reusenses, 1956, p. XXXVI. Va deixar diferents llibres al Capítol i la nota del necrologi el qualifica de "canonicus et levita".
- 171 Honori Garcia (El notariado en Vich..., pàg. 19) diu: "El 21 de enero de 1278 fué creado Notario el también canónigo Berenguer de Bellvis, sucesor de Pedro Saeres que probablemente habría fallecido." Com es pot veure a la nota del martirologi que hem esmentat a la nota anterior, Pere d'Eres no va morir fins al final d'aquell any, el 29 de desembre. Això ens va portar a escriure que Pere d'Eres hauria estat substituït ja quasi un any abans de morir [GINEBRA I MOLINS, Rafael. Manual primer de l'Arxiu de la Cúria Fumada de Vic (1230-1233). Barcelona: Fundació Noguera, 1998, pàg. 15], però el problema cronològic deriva d'un lapsus d'Honori Garcia que no vam contrastar en el seu moment, ja que la data de creació de Bellvis com a notari no és el 21 de gener de 1278, sinó de 1279, quan feia prop d'un mes que Eres era mort. En concret, la cita "Hic fuit creatus in notari[am] Berengarius de Pulcro Visu" consta a la darrera pàgina del volum ACF-15, ja que el plec que segueix hi és afegit i solt i el quadern a l'última pàgina del qual hi ha l'anotació és l'últim dels que han estat mai relligats al volum. El quadern té numeració pròpia i la darrera pàgina és la 36v. Després de la cita, hi ha una línia horitzontal de banda a banda a manera de línia específica de separació (no hi ha mai línia separant els documents); és a continuació que hi consta la data "XII kalendas febr[u]arii". Per fixar l'any cal retrocedir, amb perfecta continuïtat cronològica, fins a la pàgina 33, on hi ha l'inici de l'any 1279 [la primera anotació de l'any de la Nativitat de 1279 es fa a 4 nones de gener (2 de gener), que es correspon també amb el 2 de gener de 1279 del còmput modern]. Garcia ho transcriu "XII kalendas februarii hic fuit creatus in notariam Berengarius de Pulchro Visu".
- 172 Cf. GINEBRA I MOLINS, Rafael. El manual primer de l'Arxiu de la Cúria Fumada de Vic (1230-1233). Barcelona: Fundació Noguera, 1998 (2 vol.), pàgs. 12-13.
- 173 Cf. CARRERAS CANDI. Desenrotllament de la Institució notarial..., pàg. 333. PONS I GURI, Josep Maria. "Característiques paleogràfiques dels llibres notariais catalans fins el 1351". A: VII Congrés d'Història de la Corona d'Aragó, Barcelona, 1962. Tots els anteriors, d'altra banda molt més fragmentaris, s'han anat identificant posteriorment.

- 174 GINEBRA, El manual primer, pàgs. 12-13. Vegeu també GINEBRA I MOLINS, Rafel. Llibres notariais del segle XIII a Catalunya. Un estudi comparatiu. Treball del IV Màster d'Arxivística (Universitat Autònoma de Barcelona/Associació d'Arxivers de Catalunya), setembre 1998, inèdit.
- 175 El bisbe i el Capítol han de nomenar dos canonges que cada tres mesos passin comptes amb els que regeixin les escrivanies, i del que resulti, descomptats els salaris dels notaris, el preu del pergamí i del paper i el lloguer de les cases on és l'escrivania, s'ho han de dividir els membres del Capítol, reservant-se el bisbe que els notaris de l'escrivania li hagin de fer de franc els documents que ell o els seus successors els encarreguin, i es reté també l'escrivania de l'oficialat de Vic. Cf. GARCIA, Honorio. El Notariado en Vich..., pàg. 24 i pàg. 37, ap. II.
- 176 ACV, 38/1, núm. 16, 10 d'octubre de 1383. El bisbe havia fet una primera cessió de l'escrivania al Capítol el 23 de setembre de 1370, en què el bisbe Ramon concedeix al Capítol vint lliures per despeses i interessos de la ciutat de Vic pels quals el dit bisbe tenia el castell de Sentfores, i aquestes vint lliures són després permutades per l'escrivania de l'oficialat, que el bisbe concedeix al Capítol (ACV 38/1, núm. 13).
- 177 ACV 38/1, doc. 25 (12 d'octubre de 1411).
- 178 Cf. GINEBRA, Llibres notariais, pàgs. 51-53.
- 179 Els principals plets entre el bisbe i el Capítol per escrivanies seran els anys 1449-1462 i, més endavant, amb l'entrada del bisbe Antoni Pasqual, el 1685. ACV 38/1, núm. 42 (16 de maig de 1449); núm. 43 (16 de març de 1450); núm. 44 (4 de juliol de 1450); núm. 45 (6 d'octubre de 1451); núm. 46 (24 de novembre de 1451); núm. 48 (21 de gener de 1462), i ACV 57/64, pàgs. 198, 199, 203, 205v, 207, 209...
- 180 ACV 38/1, núm. 11 (1 d'abril de 1362); ACV 38/1 núm. 22 (15 de març de 1397), i ACV 38/1, núm. 21 (16 de març de 1406).
- 181 ACV 57/63, f. 277v (4 d'octubre de 1680). ACV 57/63, f. 278 (11 d'octubre de 1680).
- 182 ACV 57/57, f. 110 (25 de novembre de 1644), i ACV 57/64, f. 6 (16 de gener de 1682).
- 183 ACV 57/68, f. 81v (novembre de 1709).
- 184 ACV 57/56, f. 116 (18 de maig de 1631).
- 185 Efectivament, el 1648, Teresa Osona, com a hereva del notari Osona, tenia intenció de vendre les escriptures d'algunes parròquies del vescomtat de Cabrera, i el Capítol es plantejà adquirir-les (ACV 57/57, f. 250, 27 de març de 1648). El negoci no degué reeixir, ja que no hi ha a ACF escriptures de cap dels dos notaris Osona que no siguin de Vic, ni tampoc no hi ha escriptures de parròquies del vescomtat de Cabrera susceptibles de procedir d'aquesta adquisició. Hi ha un cert nombre de llibres procedents de les cùries dels Cabrera, però per cronologia i unitat és més probable que ingressessin al fons per altres circumstàncies.
- 186 ACV 57/59, f. 126v (12 de desembre de 1653).
- 187 ACV 57/60, f. 24v (14 de gener de 1656).
- 188 ACV 57/65, f. 286, 287 (23 d'abril de 1694); ACV 57/66, f. 188v, 210v (1699), 239 (1700), f. 241 (1700); ACV 57/67 f. 33 (1702), f. 96 (1703)...; ACV 57/76, f. 357v (30 d'abril de 1819)...
- 189 ACV 57/67, f. 96 (22 de juny de 1703).
- 190 ACV 57/64, f. 236 (16 de novembre de 1685), i ACV 57/69, pàg. 162 (23 de juliol de 1728).

- 191 ACV 57/61, f. 91 (22 d'abril de 1661); ACV 57/67, f. 230v (26 de setembre de 1705), i ACV 57/69, pàg. 277 (19 de juny de 1733).
- 192 ACV 57/70, f. 268v (21 d'abril de 1747).
- 193 ACV 57/74, f. 114v (23 d'agost de 1792). El contingut d'aquest acord es penjà en forma de cartell a la cúria de l'oficialat "para custodia y buen manejo de la curia común y pública pròpia del cabildo". El text del cartell, en castellà i amb data del 26 d'agost de 1792, és recollit a ACV 57/74, f. 115.
- 194 ACV 57/73, f. 50 (3 d'agost de 1781). Un altre exemple a ACV 57/67, f. 111v (24 de setembre de 1703).
- 195 ACV 57/67, f. 67 (17 de novembre de 1702). ACV 57/67, f. 109 (7 de setembre de 1703); ACV 57/67, pàg. 250 (gener de 1706); ídem, f. 276v (octubre de 1706); ACV 57/69, f. 89 (1723); ACV 57/69, f. 96v (10 de setembre de 1723)...; ACV 57/73, f. 262 (17 de juliol de 1789)...
- 196 ACV 57/63, f. 226 (1 de desembre de 1679), i ACV 57/67, f. 150v (7 de juliol de 1740).
- 197 ACV 57/68, f. 5 (30 de desembre de 1707).
- 198 ACV 57/68 (22 de juny de 1712).
- 199 ACV 57/68 (Llibre de secretaria), f. 307v.
- 200 ACV 57/60, f. 140 (2 d'agost de 1657).
- 201 ACV 57/64, f. 9 (30 de gener de 1682?).
- 202 ACV 57/67, f. 109 (7 de setembre de 1703). Resulta interessant fer notar que, si bé l'epígraf que apareix al marge és Tabba per lo arrendament de la escrivania pública, queda recollit en l'índex del volum com Tabba per arrendar la escrivania comuna.
- 203 ACV 57/68 (22 de juny de 1712).
- 204 Paràgrafs 29 i 30 del document número 2 dels intercalats a ACV 57/74, després del f. 123, titulat Justificación de las 10 proposiciones que para la pacificación de las diferencias suscitadas con su Ilustrísimo señor obispo presentó el M. I. Cabildo de Canónigos de la Santa Iglesia de Vich en 18 setiembre 1789. Y verdadera inteligencia de las mismas proposiciones vindicadas de las 48 Glosas, además de las respuestas del papel del Señor Obispo de 17 noviembre del mismo año.
- 205 f. 248 (29 de desembre de 1705). El Capítol, tanmateix, mostra certa reticència, per la previsió de llargs litigis amb els notaris.
- 206 ACV 57/71, pàg. 271 (1 de setembre de 1765).
- 207 ACV 57/70, pàg. 317 (3 de setembre de 1748).
- 208 ACV 57/70, pàg. 423 (9 de juny de 1752).
- 209 ACV 57/79, pàg. 444 (17 d'abril de 1753).
- 210 ACV 57/71, full inserit després del 141v, 27 d'abril de 1759.
- 211 ACV 57/71, f. 123 (21 de juliol de 1758). Hi va haver un intent dels notaris d'aturar la "confiscació" de les escriptures reials (ACV 57/71, f. 130v, 6 de novembre de 1758), però l'alcalde de la ciutat finalment va executar la Reial Provisió i recollí i lliurà les escriptures (ídem, f. 134, 13 de desembre de 1758).
- 212 ACV 57/71, f. 135v (24 de desembre de 1758).
- 213 ACV 57/71, f. 150v (28 de setembre de 1759).

- 214 ACV 57/71, full inserit després del 141v, 27 d'abril de 1759.
- 215 Serveixi, a tall d'exemple, ACV 57/64, f. 6 (16 de gener de 1682).
- 216 ACV 57/64, f. 236 (16 de novembre de 1685).
- 217 Reales ordenanzas del colegio de escribanos de la ciudad de Vich, establecido baxo la protección del ilustre cabildo de canónigos de la misma en virtud de la concordia precedente, otorgada por el ilustrísimo señor Obispo, con su Cabildo, y los Escribanos Reales, sobre el uso de las respectivas facultades, en la Ciudad de Vich, y su Territorio, que se convertían en el pleyto, que motivó la concordia, aprobada por el Supremo Consejo. Vic: Joseph Tolosa impressor, 1770. N'hi ha exemplars a diferents seccions de l'arxiu, per exemple a ACV 38/14 i 38/24.
- 218 ANV 1803, protocol del notari Josep Anton Estevanell, notari públic de Vic, del 1766, pàg. 413-427v.
- 219 Vegeu, per exemple, ACV 57/71, pàg. 52 (27 de juny de 1755); ACV 57/70, pàg. 305 (13 d'abril de 1748); ACV 57/70, pàg. 295v (24 de desembre de 1747); ACV 57/70, pàg. 293 (1 de desembre de 1747); ACV 57/70, pàg. 98 (26 d'agost de 1740); ACV 57/70, pàg. 89v (1 d'abril de 1740); ACV 57/63, pàg. 278 (11 d'octubre de 1680)...
- 220 ACV 57/64 (16 de novembre de 1685) f. 236.
- 221 ACV 57/73, f. 51 (14 d'agost de 1781).
- 222 ACV 57/73, f. 57v (14 de desembre de 1781).
- 223 ACV 57/73, f. 194 (15 de juny de 1787).
- 224 ACV 57/73, f. 171 (14 de juliol de 1786).
- 225 ACV 57/72, f. 240v i 241 (22 de novembre de 1776).
- 226 ACV 57/73, f. 113v (24 de desembre de 1783).
- 227 ACV 57/73, f. 152 (11 de novembre de 1785).
- 228 ACV 57/73, f. 212 (8 de febrer de 1788).
- 229 ACV 57/73, f. 212v, 213v, 218bis i 219.
- 230 ACV 57/73, f. 249v (20 de març de 1789).
- 231 ACV 57/73, f. 251 (28 de març de 1789).
- 232 ACV 57/75, memorial inserit al 7 de juny de 1799.
- 233 ACV 57/75, fulls inserits després del 31 d'octubre de 1799.
- 234 ACV 57/76, f. 130 (8 de gener de 1813).
- 235 ACV 38/23, full solt.
- 236 El plet s'allarga fins al 1833 i n'hi ha nombroses referències als llibres d'acords del Capítol; el poder fiscal defensa que, com que el dret ve de la reserva feta en el canvi de 1315, no ve per títol onerós (ACV 38/23, dues còpies dels arguments fiscals). El Capítol invoca el mateix document en sentit contrari (ACV 38/23, núm. 20, 1827) i també considera prova del títol onerós el fet que Carles IV els va confirmar el dret d'escrivanies per decret de 5 d'abril de 1805 "mediante servicio de 3000 reales" (Idem, i ACV 38/23, plec en quart).
- 237 Sembla que el monestir de Besalú sí que va aconseguir la confirmació de l'escrivania (ACV 38/23, carta solta).

- 238 El 1841, per exemple, estableix l'escrivania de l'oficialat a Miquel dels Sants Pou (ACV 57/78, 27 de gener de 1841).
- 239 ACV 57/78, 29 de maig de 1841. Còpia en un full solt a ACV 38/23.
- 240 ACV 57/69, f. 355 (27 de gener de 1736).
- 241 ACV 57/70, f. 95v (28 de juny de 1740).
- 242 ACV 57/70, f. 97 (29 de juliol de 1740); f. 97v (14 d'agost de 1740); f. 98 (26 d'agost de 1740); f. 100 (7 d'octubre de 1740), i f. 100v (11 d'octubre de 1740).
- 243 ACV 57/71, f. 32v (1 de juliol de 1754): "Requesta de Camps notari"; f. 33 (3 de juliol 1754): "Resposta a la requesta de Camps notari"; f. 34 v (20 de setembre de 1754): "Suplica de Ignasi Coromina notari"; f. 35v (4 d'octubre de 1754): "Nova instància de Coromina notari".
- 244 El 13 i 17 de gener de 1754, adquireix escriptures a Francesc i Cristòfol Arbell; el 27 de març, compra tot un seguit d'escriptures de notaris reials als administradors de l'Hospital General de Pobres Malalts de Vic; el 2 i 23 de juny de 1760, rep per donació les escriptures que ha heretat Teresa Figuerola Maura i Soler, i el 23 de juny de 1761, les heretades per Anton Arbell. També rep en data desconeguda les escriptures que havien estat propietat del notari Antoni Cors i que havia heretat Dídac Jonch i Cors.
- 245 ACV 57/71, f. 46v (11 d'abril de 1755), i f. 51 (6 de juny de 1755).
- 246 ACV 57/71, f. 120 (5 de juliol de 1758).
- 247 Ens remetem als registres de la base de dades que s'està creant dels fons de l'ABEV. No en donem referències perquè pel que fa a ACF són provisionals.
- 248 Arxiu Notarial de Vic, vol. 1.412 (notari Antoni Portell i Brachs, de 1770), pàgs. 24 i s. i pàgs. 125v i s.
- 249 Arxiu del Capbreu de Vic, vol. 370 (llibreta de sepultures, 1769-1771), 10 de desembre de 1769; ACV 38/12 (19 de juliol de 1770): "Y habiendo de después de dicho concordato, a saber en el día ocho del mes de desiembre del año mil setecientos secenta y nueve, muerto Ignacio Coromina y Bosch de Plataver."
- 250 ACV 57/78, 4 de març de 1851, i a la mateixa pàgina es recull la primera fase de l'enfrontament amb el notari fins a tirar-lo al jutjat. ACV 38/23, carta de Miquel Pou al Capítol, d'11 de març de 1851.
- 251 Tot això consta a la carta enviada pel jutge Benito Baquero al Capítol el 20 de febrer de 1851 (ACV 57/78, inserida després del 24 de desembre de 1851).
- 252 ACV 57/78, 19 d'abril de 1850.
- 253 ACV 57/78, 25 de març de 1851. També, al mateix volum, carta de 24 de març de Benito Baquero notificant al Capítol la petició de l'Audiència.
- 254 ACV 57/78, carta de Benito Baquero de 15 d'abril de 1851.
- 255 ACV 38/23, carta de Miquel Pou al Capítol, de 2 de juliol de 1851.
- 256 ACV 57/78, carta de Benito Baquero, jutge de primera instància de Vic, del 9 de gener de 1852, notificant al Capítol la resolució.
- 257 ACV 57/78, acta de la capella del dia 12 de gener de 1852.
- 258 ACV 57/80, f. 9-10, capella de 27 de març de 1865.
- 259 ACV 57/80, f. 11 (l'acord del Capítol), i f. 13 (el conveni), tot de l'11 d'abril de 1865.

- 260 ACV 57/80, f. 119 dels fulls propis del volum (els intercalats tenen numeració especial), 23 de març de 1868.
- 261 ACV 57/80, f. 116 (dels fulls intercalats).
- 262 ACV 57/80, f. 161 dels propis (25 de gener de 1869).
- 263 ACV 57/80, f. 171 (numeració pròpia; 19 de maig de 1969).
- 264 ACV 57/80, esborrany de carta de l'alcaldia de Vic, intercalat entre les pàgines 305 i 306.
- 265 AEV (Mensa Episcopal), vol. 520 (correspondència general). Agraïm aquesta notícia a Jordi Vilamala Salvans.
- 266 ACV 57/76, 21 de juliol de 1809.
- 267 ACV 57/76, 12 de setembre de 1810 (f. 88); ACV 57/76, pàg. 365v (27 d'agost de 1819), i ACV 57/80, f. 13 (11 d'abril de 1865).
- 268 ACF, Libri capituli, 1437-1447, f. 180-181v. Agraïm al Dr. Ramon Ordeig haver-nos donat coneixement d'aquest document. A partir d'aquest document, el dia 16 del mateix mes i any, el Capítol, per mitjà del canonge Joan Colom, concedeix als oficials reials la mateixa autoritat que tenien als edificis antics (ACV 38/2, doc. 33).
- 269 Ídem, f. 180v.
- 270 Ídem, f. 181.
- 271 ACV 57/64, f. 9 (gener de 1682).
- 272 ACV 38/2, doc. 34, 10 de novembre de 1445.
- 273 ACV 38/2, doc. 39, 25 de febrer de 1447.
- 274 ACV 57/59, f. 199 (18 de desembre de 1854).
- 275 ACV 57/63, pàgs. 24, 32, 34, 73, 117v i 155.
- 276 ACV 57/63, f. 226 (1 de desembre de 1679).
- 277 L'acord del Capítol, malauradament, és una mica confús (cf. ACV 57/63, f. 228, 15 de desembre de 1679). Sembla que més que entendre's que s'hi pretén unir, sense més, l'escrivania del costat, que seria la de l'oficialat i que no seria una cosa tan intranscendent, s'ha d'entendre que s'hi pretén afegir una estança del costat, no queda clar si ja en l'àmbit de la nova sagristia. Que no es van unir les dues cùries ho ratifica el document d'ACV 57/64, f. 9 (gener de 1682): "la escrivania pública que lo reverent ilustre Capítol de la Seu de Vich té al costat de la cùria del oficialat, y fa cantonada al cap del carrer den Queralt de la present ciutat de Vich".
- 278 ACV 57/67 (Llibre de secretaria), f. 85.
- 279 ACV 57/67 (Llibre de secretaria), f. 110v.
- 280 ACV 57/67 (Llibre de secretaria), f. 150v.
- 281 ACV 57/69, f. 126.
- 282 ACV 57/71. El requeriment dels notaris és inserit després del f. 141.
- 283 ACV 57/71, f. 141v.
- 284 ACV 57/73, f. 170.
- 285 ACV 57/75, 18 d'octubre de 1799.
- 286 ACV 57/75, 1 d'agost de 1800 (volum sense foliar).

- 287 ACV 57/76, 21 de juliol de 1809.
- 288 ACV 57/76, 8 de gener de 1813.
- 289 ACV 57/76, 27 d'agost de 1819. ACV 57/76, 3 de setembre de 1819 (el document parla, erròniament, dels "Protectors de Pabordias").
- 290 ACV 57/80, pàg. 235 (6 d'octubre de 1871).
- 291 ACV 57/82, pàg. 169.
- 292 ACV 57/84, pàg. 167 (14 de maig de 1904).
- 293 ACV 57/84, pàg. 184.
- 294 ACV 57/84, pàg. 193 (31 de març de 1905).
- 295 ACV 57/85, pàg. 288 (31 de agost de 1917).
- 296 ACV 57/85, pàg. 325 (11 de juliol de 1918).
- 297 Gazeta de Vich, núm. 601 (27 d'agost de 1918), pàg. 4.
- 298 GUDIOL, Josep. "La canonja". Butlletí del Centre Excursionista de Vich, III (1919), pàg. 121.
- 299 Aquesta és la informació que ens ha proporcionat el Dr. Josep Maria Font i Rius, a qui vam plantejar el tema. En paraules seves: "Respecte a la Cúria Fumada, em sembla que es trobava en una estança de darrera la Catedral que s'hi baixava per aquella escaleta que encara es baixa a la part més antiga de l'arxiu; em sembla que quedava una mica més avall" (carta del Dr. J. M. Font i Rius, 18 de juny de 2000).
- 300 ZAMORA I ESCALA, Jaume Enric. "Josep Maria Font i Rius i el salvament dels arxius de Vic durant la guerra civil espanyola". AUSA (Vic), XVII/138 (1997), pàgs. 277-301. Vegeu, especialment, pel que fa a Cúria Fumada, pàgs. 286-288 i 300-301.
- 301 ACV 57/85, pàg. 70 (26 de juliol de 1912).
- 302 ACV 57/87 (31 de maig de 1939).
- 303 ACV 57/64, f. 9.
- 304 ACV 57/68 (Llibre de secretaria), f. 61v.
- 305 ACV 57/70, f. 91v.
- 306 ACV 57/70, f. 96v (8 de juliol de 1740).
- 307 ACV 57/70, f. 99 (26 de agost de 1740).
- 308 ACV 57/70, f. 117.
- 309 ACV 38/31, full solt dins la "Llibreta dels productos de la cúria y escrivania comuna".
- 310 ACV 57/70, pàg. 384.
- 311 Ídem.
- 312 ACV 47/70, pàg. 387 (23 de febrer de 1751).
- 313 ACV 57/75, 1 d'agost de 1800 (volum sense foliar), citat més amunt.
- 314 ACF, HIS/7 (cota provisional); acta signada pel notari Tomàs Portell i Brachs. Publicada, amb petites diferències, per CASAS I LOSCOS, Lluïsa; OLLICH I CASTANYER, Imma. Catàleg dels arxius notariais de Vic. Barcelona: Fundació Noguera, 1986, pàgs. 19-20.
- 315 ACF, HIS/7 (cota provisional).
- 316 ACV 57/76, 12 de setembre de 1810.

- 317 CASAS I LOSCOS, Lluïsa; OLLICH I CASTANYER, Imma. Catàleg dels arxius notariais de Vic. Barcelona: Fundació Noguera, 1986.
- 318 ZAMORA I ESCALA. Josep Maria Font i Rius..., pàgs. 288-289 i 301.
- 319 ACV 57/87, 3 d'octubre de 1940.
- 320 Ídem, 8 de novembre de 1940.
- 321 Que refongué també el càrrec i jurisdicció de veguer de Vic, que de forma anòmala substistí com a càrrec amb jurisdicció excloent i exclusiva en la partida reial de la ciutat de Vic (Cf. JUNYENT I SUBIRÀ, Eduard. La ciutat de Vic i la seva història. Barcelona: Curial, 1976, pàgs. 461-462).
- 322 JUNYENT I SUBIRÀ, Eduard. La ciutat de Vic i la seva història. Barcelona: Curial, 1976, pàgs. 444 a 467. El corregiment de Vic tingué una demarcació més àmplia, incorporant la vegueria de Camprodon i la rodalia d'Olot i la vall de Bianya.
- 323 Gazeta de Vich, núm. 4.058 (7 de juliol de 1932), pàg. 3.
- 324 ZAMORA I ESCALA, Jaume Enric. "Josep Maria Font i Rius i el salvament dels arxius de Vic durant la guerra civil espanyola". Ausa, XVII/138 (1997), pàgs. 277-301, concretament a pàg. 284. Vegeu, també, pàg. 296.
- 325 Ídem, pàg. 301.
- 326 ACV 57/55, f. 51 (8 d'agost de 1591).
- 327 ACV 57/55, f. 51v (14 d'agost de 1591).
- 328 ACV 57/55, f. 211 (29 d'abril de 1621).
- 329 ACV 57/55, f. 240v (20 de novembre de 1622).
- 330 ACV 57/56, f. 84v (9 d'octubre de 1633).
- 331 ACV 57/64, f. 336 (18 de juliol de 1687).
- 332 ACV 57/64, f. 350 (7 de novembre de 1687).
- 333 ACV 57/64, f. 352v (21 de novembre de 1687).
- 334 ACV 57/70, f. 112v (15 de maig de 1741).
- 335 ACV 57/70, f. 320 (4 d'octubre de 1748).
- 336 ACV 57/67, f. 11 (31 d'octubre de 1701); ACV 57/70, pàg. 352 (5 de desembre de 1749); ACV 57/72, pàg. 121 (29 de maig de 1772); ACV 57/72, f. 131 (24 de setembre de 1772); ACV 57/74, f. 23 (22 d'octubre de 1790).
- 337 ACV 57/76, f. 40 (29 de juliol de 1807).
- 338 ACV 57/71, pàg. 258v (31 d'octubre de 1764).
- 339 ACV 57/75, 24 de desembre de 1794 (pàg. 88).
- 340 Cf. ZAMORA I ESCALA. Josep Maria Font i Rius..., pàgs. 284, 285 i 293.
- 341 Cf. ZAMORA I ESCALA. Josep Maria Font i Rius..., pàgs. 285, 293 i 295.
- 342 Boletín Oficial Eclesiástico del Obispado de Vich, CXVII (1964), pàg. 38.
- 343 Boletín Oficial Eclesiástico del Obispado de Vich, CXVIII, pàgs. 5-6.
- 344 ACV 34/5, inventari de 1368. Cf. GINEBRA I MOLINS, Rafel. "Joies, ornaments, vestits i llibres a la Catedral de Vic al segle XIV. Els inventaris de la Tresoreria de 1342 i 1368". A: Miscel·lània Litúrgica Catalana, X (2000), en premsa. GUDIOL, Josep. Catàleg dels

llibres manuscrits anteriors al segle XVIII del Museu Episcopal de Vich. Barcelona: Impremta de la Casa de Caritat, 1934, extret del Butlletí de la Biblioteca de Catalunya, volums VI, VII i VIII, pàg. 14, ap. I.

345 ACV 57/72, f. 220v (19 de gener de 1772).

346 GROS I PUJOL, Miquel S. "La Biblioteca Episcopal de Vic, 175 anys al servei de la nostra cultura". Ausa (Vic), IX (1980-1981), pàgs. 433-435.

347 PITXOT, F. "El canónigo archivero de la Catedral de Vic". Ausona, núm. 41 (24 d'octubre de 1942), pàg. 2.

Resumen

Es conocido que en Cataluña hay un buen número de archivos que custodian fondos especialmente singulares por su coherencia y su antigüedad, especialmente para épocas en que en el resto de la Península, e incluso en el resto de Europa, la documentación conservada es muy escasa. Entre estos archivos tienen notable importancia los eclesiásticos, vinculados especialmente a las sedes episcopales o los monasterios. El artículo esboza a grandes rasgos la historia de uno de estos archivos, el Archivo Episcopal de Vic, que a la singularidad y valor de sus fondos más propios añade el hecho de haber aglutinado a su alrededor, durante el último siglo, todo un conjunto de fondos archivísticos de gran diversidad que le convierten en una de las principales instituciones archivísticas de la Cataluña interior.

Résumé

L'existence en Catalogne de bon nombre d'archives ayant la garde de fonds particulièrement singuliers pour leur cohérence et leur ancienneté est bien connue et ce, en particulier pour des époques où, dans le reste de la péninsule et même du reste de l'Europe, la documentation conservée était plutôt rare. Parmi ces archives, celles à caractère ecclésiastique, liées en particulier aux sièges épiscopaux ou aux monastères, ont une grande importance. L'article retrace à grands traits l'histoire de l'un de ces fonds, les Archives Épiscopales de Vic, qui ajoute à la singularité et à la valeur de ses propres fonds le fait d'avoir su agglutiner, durant le siècle dernier, tout un ensemble de fonds archivistiques d'une grande diversité qui en font l'une des principales institutions archivistiques de la Catalogne intérieure.

Summary

Catalonia is known to have a goodly number of archives which house collections particularly notable for their coherence and great age, especially in relation to periods for which in the rest of the Iberian Peninsula, and even in the rest of Europe, very little documentation has been preserved. The ecclesiastic archives are of notable importance amongst them, especially those linked with the bishoprics and the monasteries. The article provides a broad outline of the history of one of those archives, the Episcopal Archive of Vic, which quite apart from the value and the singular character of its collection per se has over the course of the last century gathered around it a wide diversity of archival collections making it one of inland Catalonia's chief archive institutions.